

163 NUANCER AF GRÅ

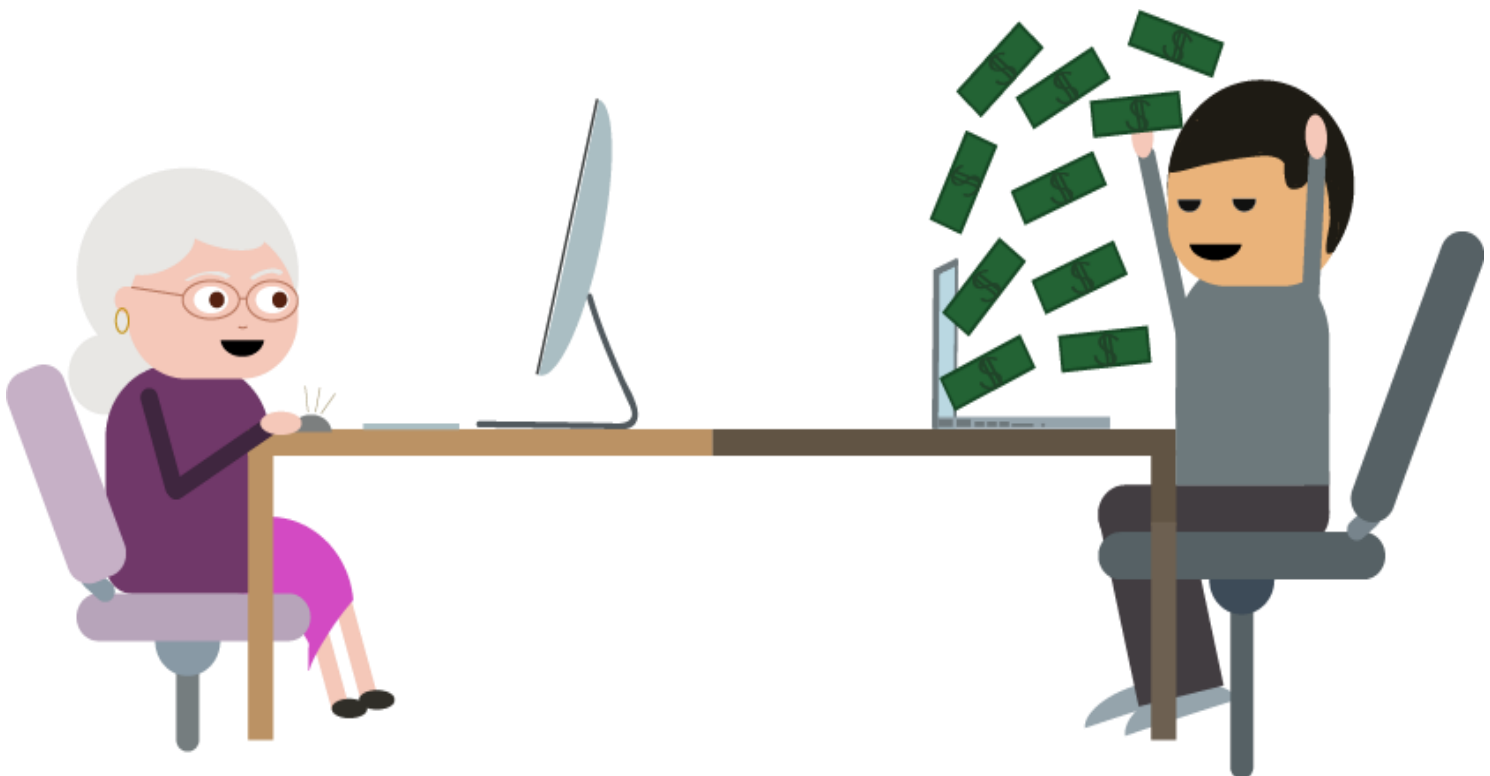
En metodekombineret forekomstundersøgelse af
online viktimisering blandt 55+årige
internetbrugere samt perspektiver på ældres it-
relaterede udsathed

Kandidatuddannelsen i Kriminologi ved Aalborg Universitet, efterår 2018, 4. semester

Gruppe 25: Marie Koldkur

Vejleder: Christian Klement

Antal ord: 25.970

Abstract

In this Master Thesis, examination has been focused on the online-related experiences and behaviour amongst the Danish 55 plus generation, and how these patterns are related to the occurrence of online-victimization in the sample. Furthermore, focus has been on shedding light on how these patterns can contribute to new perspectives on the online-related vulnerability of the elderly.

This Master Thesis is based on a collaboration with the police department of Eastern Jutland (Østjyllands Politi), and its intention is to contribute toward a greater insight in the online-related vulnerability of the elderly, in order to support the ongoing preventive policing on the topic of discussion.

The Master Thesis' study is based on cross sectional design and a mixed methods approach has been utilized throughout the study. The primary method is quantitative by way of a questionnaire, which has been distributed both physically and through an online based survey. This resulted in 163 usable responses, whereof 37 were partial. Two qualitative individual expert-interviews were also conducted with representatives of the DaneAge Association (Ældre Sagen) in Aarhus and Aalborg, as a way of aiding the primary method. The sampling of data is based on a very pragmatic approach and is highly biased. Therefore, the representativeness of the sample itself is limited.

The results of the study are presented through descriptive statistics and are ongoingly compared to existing literature and research to strengthen the quality of the small sample. Furthermore, this is supported by a theoretical framework based on a situational perspective of crime prevention through routine activity theory.

The study finds that 31,2 percent of the respondents have been subjects of cybercrime, and 17,6 percent of these have been revictimized. This is valued as a high percentile, even though the numbers are based on lifetime-prevalence. 80,5 percent of the victims have never reported the crimes, which supports the Danish police's own expectation regarding a high number of underreported cases on the area of cybercrime. This is despite the fact, that the majority of the respondents vary their passwords and install security software. The prevalence of cybercrime in an otherwise homogenous group of elderly internet users, who are diligent internet users, feel safe when using the internet and who mostly have positive experiences regarding the internet, is interesting. The findings suggest that many of the respondents estimate their own competences in

online-usability to be adequate, and the majority have participated in a single or multiple cyber awareness courses. The latter are presumably linked to the fact that many of the respondents like to receive new online-related knowledge.

There is an overrepresentation in this sample of daily internet users, users of social media, and users who feel safe opposed to other Danish studies. A similar overrepresentation is found in the elderly, who assess their online-competences to be adequate. This is presumably also one of the basic explanations as to why the prevalence of cybercrime is relatively high amongst the respondents. The study suggests a correlation between the frequency of online victimization, and how often incomprehensible occurrences are experienced by the respondent. Therefore, it is theorized that the respondents' lack of negative experiences and their perceived sense of security make them more prone to expose themselves on the internet. This, combined with incomprehensible occurrences, can have the effect that the respondents act inexpediently on these occurrences, due to them already trusting their own abilities and therefore feel safe and secure in the given situation.

The interesting thing is, that these aforementioned attributes – those of feeling safe on the internet, online-related competence, the instalment of security software and the participation in cyber awareness courses – are the topic of discussion in how to change the elderly's conditions on the internet, when these self-same properties may not reduce the prevalence of cybercrime amongst the users.

Indhold

Abstract	1
Forord	6
Specialets præmis og kontekst	6
1.0 Indledning	8
1.1 Silversurfers: En karakteristik af ældre danskeres brug af it.....	9
1.2 It-kriminalitet i Danmark.....	14
1.3 Årsager til online udsathed.....	19
2.0 Problemformulering	20
2.1 Arbejdsspørgsmål.....	21
2.2 Begrebsafklaring	21
3.0 Forskningsdesign	23
4.0 Litteraturreview	24
4.1 Søgningsskarakteristik	24
4.2 Temaer.....	26
5.0 Metode	32
5.1 Metodekombination.....	32
5.2 Kvantitativ metode	32
5.2.1 Spørgeskemaundersøgelse	32
5.2.2 Ikke-efter-bogen-pilottest	38
5.2.3 Adgang til felten og distribuering af spørgeskema.....	39
5.2.4 Stikprøve versus Aarhus Kommune	42
5.2.5 Frafald.....	45
5.2.6 Rekodning.....	46
5.3 Kvalitativ metode	51
5.3.1 Interview	51

5.3.2 Interviewundersøgelse og interviewguide	52
6.0 Kvalitetskriterier: Ekstern og intern validitet samt reliabilitet	55
6.1 Intern validitet	55
6.2 Ekstern validitet.....	57
6.3 Reliabilitet og replikation.....	57
7.0 Teori	58
7.1 Det senmoderne kriminalitetsparadigme som teoretiske rammekontekst.....	58
7.2 Rutineaktivitetsteori: Hvad muliggør it-kriminalitet?.....	59
7.3 Teoretiske styrker og begrænsninger	60
8.0 Analyse	62
8.1 <i>Hvor meget anvender respondenterne internettet og til hvad?</i>	63
8.2 <i>Bivariat analyse af internetbrug og udvalgte uafhængige variable</i>	66
8.3 <i>Hvor stor er forekomsten af it-relateret utryghed blandt respondenterne?</i>	70
8.4 <i>Hvordan forholder de ældre sig til beskyttelsessoftware og til deling af personfølsomme oplysninger?</i> 73	
8.5 <i>Hvor stor er forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven, og hvor stor en andel af denne anmeldes til politiet?</i>	76
8.6 <i>Bivariat analyse af hyppighed af viktimisering og udvalgte uafhængige variable</i>	79
8.7 <i>Hvad er respondenternes erfaring med at modtage it-relateret undervisning?</i>	86
8.8 <i>Hvor modtager respondenterne primært it-hjælp og gør hjælpen dem mere motiverede for at bruge internettet?</i>	88
9.0 Konklusion.....	90
10.0 Diskussion	94
11.0 Perspektivering.....	95
Referencer	97

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<http://www.studerende.aau.dk/Eksamenssnyd+-+hvordan+undg%C3%A5r+du+det%3F/>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Forord

Dette speciale er udarbejdet under kandidatuddannelsen i kriminologi ved Aalborg Universitet. Specialet er udarbejdet i samarbejde med Østjyllands Politi og er i naturlig forlængelse af et praktikforløb i efteråret 2017 ved Efterretnings- og Analyseenheden ved Østjyllands Politi.

Jeg vil gerne benytte forordet til at takke de personer, der har bidraget med at bane vejen for det spørgeskema, som det primære empiriske grundlag er funderet på. Her vil jeg særligt takke Carl Aksel Kragh Sørensen ved Ældrerådet Aarhus, Kirstine Langagergaard ved Aalborg SeniorSport og Else Asp-Poulsen ved Ældresagen Aalborg. Derudover vil jeg gerne takke mine respondenter og mine to informanter, Erik Ejersted ved Ældre Sagen Aarhus og Else Asp-Poulsen ved Ældre Sagen Aalborg.

Endvidere vil jeg takke Carsten Grubach Madsen og Hanne Stevens fra Efterretnings- og Analyseenheden ved Østjyllands Politi for gode råd og konstruktiv kritik samt Østjyllands Politi for samarbejdet. Slutteligt vil jeg benytte forordet til at takke min vejleder ved Aalborg Universitet, Christian Klement, for et ubesværet samarbejde.

Specialets præmis og kontekst

Dette speciale er udarbejdet i forlængelse af et praktikforløb ved Efterretnings- og Analyseenheden ved Østjyllands Politi. Praktikforløbets sigte var blandt andet at bidrage med operationaliserbar viden til tryghedsstrategien 'Tryk i Aarhus', der er et tværfagligt samarbejde mellem Østjyllands Politi og Aarhus Kommune. Strategiens mål er at styrke tryghedsarbejdet i Aarhus Kommune, og den består af seks understrategiske fokuspunkter, herunder 'Digital tryghed', der har været et fokuseret udgangspunkt for både praktik- og specialeforløbet. Understrategiens mål er, at *"der iværksættes kampagner og aktiviteter med fokus på at give utrygge borgere et it-kompetenceløft"* (Aarhus Kommune 2017, s. 6)

For kort at opsummere det empiriske udbytte af praktikforløbet, så blev der på baggrund af henholdsvis et deltagende observationsstudie ved AppsCafé¹ samt kvalitative enkeltpersonsinterviews med fire 55+årige² i Aarhus Kommune udarbejdet forslag til tiltag, der kan

¹ AppsCafé er et gratis tilbud for alle borgere i Aarhus Kommune. Deltagerne er næsten udelukkende ældre, der har behov for it-hjælp. De ældre får individuel hjælp. Observationsstudiet fandt sted ved AppsCafé afholdt i Marselisborgcentret.

² De tre var hyppige deltagere ved AppsCafé og den fjerde deltog ikke i it-cafeer, it-kurser eller lignende,

omsættes til strategiske indsatsområder med henblik på at højne de ældres it-kompetenceniveau og deres it-relaterede tryghed.

Praktikforløbets fund bistået til en forforståelse af – og indsigt i – problemfeltet. Derudover har forskellige arrangementer og uformelle samtaler bidraget til et nuanceret billede af felten og de ældres internetrelaterede viden, vaner og udfordringer.

Et eksempel fra observationsstudiet er, at en ældre mand af to grunde var meget bekymret for at bruge sin Facebook. Den første grund var, at hans Facebook-startside var begyndt at 'sige en lyd', han ikke kendte. Lyden skyldtes en opdatering, og så snart det blev ham forklaret, at det var helt legitimt, så var han straks mere rolig. Den anden grund var, at en af hans bekendte havde sendt ham 'en mus'. Det viste sig, at det var en julehilsen i form af en slags animeret syngende kat. Han havde ikke turdet at gå ind på beskeden, og han var meget utryk ved at bruge sin Facebook. Der var mange eksempler på den slags udfordringer.

Grunden til at denne erfaring fremhæves er, at flere studier omhandlende it-relateret risikoadfærd og udsathed fokuserer på selvkontrol og planlagt opførsel samt på, at internetbrugere rationelt kan afveje de givne situationer på internettet og dernæst træffe afvejede mål-og-middelbeslutninger. Det er overhovedet ikke den erfaring, der er gjort under praktikforløbet. I nærværende speciale fokuseres der dog på en anden gruppe af ældre, der er flittige internetbrugere i både tid og aktiviteter samt generelt vurderer deres eget it-kompetenceniveau som tilpas.

1.0 Indledning

Da Ulrich Beck i 1986 for første gang publicerede sine tanker om risikosamfundet var det med udgangspunkt i miljømæssige risici, der sås som et biprodukt af industrialiseringen og den reflektive modernitetsudvikling (Beck 1997). Beck så de miljømæssige risici som menneskeskabte, og som noget, der ukritisk ramte alle samfundslag. Beck taler om miljømæssige risici som noget, der har en objektiv og geografisk uafhængig karakter. Meget lig Becks udlægning tales der – her 30 år efter – om en anden type risici, der er ubetinget af tid og rum samt geografiske skel og social status (jf. blandt andre Rigspolitiet 2017; Europol 2017, 28; Holt & Bossler 2016). Internetrelateret kriminalitet er det nye sort inden for risikoudvikling og er anerkendt som en kæmpe trussel på både individ- og systemniveau (Rigspolitiet 2017; Europol 2017; Holt & Bossler 2016).

For bare 20 år siden var internettet noget, man ringede op og timetakserede (Holt & Bossler, 2016, s. 3), og i dag omkring tre milliarder internetbrugere verden over (ibid.). Derfor er det ikke underligt, at Beck fokuserede på andre risici. Den teknologiske udvikling har skabt en mere globaliseret verden, der på både godt og ondt skaber nye muligheder:

”Teknologien skaber muligheder for en langt mere globaliseret kriminel verden, hvor den teknologiske udvikling og udbredelsen af adgang til it og internet globalt skaber nye sårbarheder og åbner for nye trusler fra mere fragmenterede, dynamiske og internationale grupperinger og netværk.” (Rigspolitiet 2017,165).

På trods af omfattende forskning i it-sikkerhed, fokus på ’sikker kodning’ og kryptering samt adskillige uddannelses tiltag (Garfinkel 2012, 32), så kan nutidens computersystemer anses som mere usikre end tidligere:

“[...] There is good evidence that global interconnectedness combined with the proliferation of hacker tools means that today’s computer systems are actually less secure than equivalent systems a decade ago” (Garfinkel 2012, 29, red). [...]

Og it-kriminaliteten er under konstant udvikling:

Der er generel – både national og international – konsensus om, at it-kriminalitet er kommet for at blive, og at den hastige udvikling gør det umuligt for myndigheder, instanser og individer at gardere sig fuldstændigt (Rigspolitiet 2017, 165; Holt & Bossler 2016, 20; Garfinkel 2012; Europol 2017,

29). De it-kriminelle har mulighed for at øge volumen af kriminaliteten (Rigspolitiet 2017, 160), og kriminaliteten er upåvirkelig af nationale grænser (Holt & Bossler 2016, Rigspolitiet 2017; Garfinkel 2012). Dertil er offer og gerningsmand separerede i tid og rum. Dette skaber anonymitet og 'offerløs' kriminalitet (Rigspolitiet 2017, 165).

Samfundet er i stigende grad afhængigt af computere (Garfinkel 2012, 29; Hasselbach 2016; Holt & Bossler 2016). Dertil kommer, at man som individ ekskluderer sig fra den almene samfundsdeltagelse, hvis ikke man er online (Hasselbach 2016, 41; Holt & Bossler 2016, 1). Derfor må vi lære at begå os i en verden, hvor it-kriminalitet er en risiko, der kan ramme os alle:

"With cybersecurity it is clear we cannot cure the patient. We must learn to live with the disease." (Garfinkel 2012, 32).

Ifølge Europol (2017) føler 85 procent af internetbrugere sig i risiko for at blive udsat for it-kriminalitet. Blandt danskerne er 25 procent temmelig eller meget bekymrede for at blive udsat for it-kriminalitet. Dermed er det den kriminalitetsform, der skaber størst bekymring i dagligdagen (Det Kriminalpræventive Råd, 2016b, s. 21).

Den øgede digitalisering og de nye it-kriminalitetstrusler samt den internetrelaterede utryghed, dette medfører, kan resultere i udfordringer for visse aldersgrupper (Hasselbach 2016; Holt & Bossler 2016; Siren & Knudsen 2014).

1.1 Silversurfers: En karakteristik af ældre danskeres brug af it

Brugen af internettet og digitale løsninger er særligt udbredt i Danmark (Hasselbach 2016, 15), og 97 procent af de danske husstande har adgang til internet i hjemmet (Danmarks Statistik, 2017a). Ifølge Danmarks Statistik er hele 94 procent online dagligt, og af disse internetbrugere er 81 procent online flere gange dagligt (Danmarks Statistik 2017b). Selvom langt de fleste danskere har adgang til internet i hjemmet og bruger internettet på daglig basis, så varierer de forskellige aldersgruppers brug af internettet i tid og type (Danmarks Statistik 2017b; Hasselbach 2016).

Man hører i forlængelse af ovenstående ofte om en *digital kløft*, der på baggrund af it-anvendelse og it-kendskab todeler samfundet. (jf. blandt andre Holt & Bossler 2016; Danmarks Statistik 2018; Hasselbach 2016), og i litteraturen skelnes der mellem *digitalt indfødte* og *digitale immigranter* ('digital natives' og 'digital immigrants' jf. blandt andre Holt & Bossler 2016, 4-5). Begreberne

bruges – i en forsimplet udlægning – til at beskrive en generation, der er todelt i deres forhold til teknologi og digitalisering. *Digital natives* er 'de unge', der er født efter slut 80'erne. Digitalt indfødte er født direkte ind i en teknologisk og digitaliseret tidsalder, hvor digitale apparater en naturlig del af deres hverdagsaktiviteter. *Digitale immigranter* betegnes derimod ofte som 'de ældre' og som værende født før slut 80'erne. For dem har digitaliseringen ikke været en integreret del af deres hverdagsaktiviteter, og mange digitale immigranter er derfor nødt til at ændre deres handlemønstre, så de kan tage del i den digitaliserede tidsalder og de aktiviteter, der knytter sig hertil. Og det er ikke alle digitale immigranter, der kan eller vil det (Holt & Bossler 2016, 4-5). Dette resulterer i manglende muligheder:

”Generelt set resulterer manglende digitale kompetencer, manglende tryghed og tillid til digitale tjenester blandt specifikke befolkningsgrupper i manglende muligheder for denne gruppe.”
(Hasselbach 2016, 30).

Dette er et stort problem idet megen social aktivitet, langt størstedelen af kontakten med det offentlige³ og den generelle samfundsdebat er rykket online (Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014; Danmarks Statistik 2018), og der findes ikke længere samme mulighed for offline alternativer (Hasselbach 2016, 41). Det vil sige, at nogle ældre forhindres i at deltage i samfundet på lige fod med resten af befolkningen, idet de netop *”er ekskluderet fra basissamfundsfunktioner såsom interaktion med det offentlige samt deltagelse i samfundsdebatten”* (Hasselbach 2016, 41).

I Danmark er skellet mellem yngre og ældres adgang og tilgang til internettet dog meget mindre end i andre EU-lande, og de ældre har i nogen grad indhentet de yngre generationer (Danmarks Statistik 2018, 8-9).

”[...] de ældre er godt med, når det handler om internetbrug generelt [...]. Men de ældres internetbrug er både mindre hyppigt og mindre mobilt, når man sammenligner det med den yngste gruppes anvendelsesmønster.” (Danmarks Statistik 2018, s. 12).

³ I Danmark er det obligatorisk at bruge digitale løsninger i langt størstedelen af skriftlig kommunikation mellem borgere og de offentlige myndigheder, ligesom at det siden 2014 har været obligatorisk at modtage digital post fra det offentlige. Hvis man som borger ikke kan/vil benytte de digitale løsninger, er det i hvert enkelt tilfælde op til myndighederne at vurdere, om der er særlige forhold, der gør, at borgeren kan fritages. (Jf. Danmarks Statistik (2018, 26)

Selvom de ældre er 'godt med' og andelen af ældre der bruger internettet, er steget meget (Danmarks Statistik 2018; Siren & Knudsen 2014, 25), så bruger de ældre fortsat internettet mindre end resten af befolkningen. Ifølge Danmarks Statistik (2018), så *"stiger andelen af dem, der ikke er på nettet markant med alderen for borgere over 55 år"* (Danmarks Statistik 2018, 21, red.), jf. tabel 1.0. I samme undersøgelse fremgår det, at henholdsvis 95 procent af de 55-64-årige og 89 procent af de 65-74-årige har brugt internettet inden for de seneste tre måneder. Tallene er lavere end hos resten af befolkningen, hvor 99 procent har brugt internettet inden for de seneste tre måneder. Dertil kommer, at der blandt de 65-74-årige er 9 procent, der aldrig har brugt internettet mod mellem 0 og 3 procent for de andre aldersgrupper. Blandt de 55+årige internetbrugere, bruger de fleste internettet flere gange om dagen, men det fremgår tydeligt af tabel 1.0, at internetbruget, som tidligere nævnt, falder med alderen.

Tabel 1.0 Danskernes internetbrug i 2017 fordelt på alder (N=4.333)							
Internetbrug i tid	Alle aldersgrupper	16-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-74 år
Procent af befolkningen							
Inden for de seneste tre måneder	97	99	99	99	99	95	89
Har aldrig brugt internettet	2	0	0	0	1	3	9
Procent af internetbrugere							
Flere gange om dagen	81	91	93	90	83	71	53
Hver dag eller næsten hver dag	13	7	5	8	11	20	30
Sjældnere end hver dag	6	1	2	2	5	9	17
I alt	100	99	100	100	99	100	100

Kilde: Danmarks Statistik (2017b).

De 55+årige bruger i højere grad end andre aldersgrupper kun stationære og/eller bærbare computere, når de tilgår internettet. For størstedelen gælder det dog, at de på linje med resten af befolkningen bruger *både* deres telefon og computer til at tilgå internettet, ligesom at de bruger tablets i samme grad som de 16-34-årige. Dette ses i tabel 1.1.

Tabel 1.1 Enheder brugt til internetadgang i de seneste tre måneder (N= 4.333)							
Enhedstype	Alle aldersgrupper	16-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-74 år
Procent af internetbrugere							
Andet mobilt udstyr som e-boglæser, smart watch	12	20	19	14	10	4	1
Bærbar computer	75	87	83	76	75	68	58
Mobil- eller smartphone	86	98	96	95	89	78	57
Smart Tv	21	26	29	27	22	13	6
Stationær computer	40	31	36	40	47	46	40
Tablet	52	40	52	69	58	50	40
Kun stationær computer	3	0	1	0	3	4	10
Kun bærbar computer	5	0	1	1	3	8	17
Kun computer (stationær eller bærbar)	8	1	2	2	7	14	29
Kun mobil	3	5	6	4	2	2	2
Kun mobil eller tablet	8	7	8	11	8	8	9
Både computer og mobil	79	90	87	84	82	72	51

Kilde: Danmarks Statistik (2017b).

De 65-89-årige værdsætter især muligheden for interaktion med myndigheder og virksomheder på internettet, og de bruger primært internettet til at sende og modtage e-mails, bruge internetbank og til nyheds- og informationssøgning (Danmarks Statistik 2018, 10-11).

De ældre følger altså den generelle udvikling, når det kommer til internetbrug, men de bruger internettet i mindre grad end resten af befolkningen. Og derudover er der altså en klar tendens til, at internetbruget falder med alderen (Danmarks Statistik 2018; Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014, 14).

Til de forskellige aldersgrupper hører også forskellige udfordringer og gradueringer af oplevet utryghed på internettet (Hasselbach 2016; Rigspolitiet 2017; Holt & Bossler 2016). Ifølge Hasselbach (2016, s. 29) er de 56+årige i højere grad end resten af befolkningen utrygge, når de skal bruge internettet, ligesom at de føler, at de har færre it-kompetencer end de trygge internetbrugere. Dette underbygges af Danmarks Statistik (2018), hvor de 65-89-årige i meget lavere grad føler sig rustet til at bruge internettet end resten af befolkningen (ibid, 6). Dette fremgår af tabel 1.2.

Tabel 1.2 Danskernes selvopfattede it-kompetencer (2017)			
<i>I hvilken grad føler du dig rustet til at bruge internettet med dine it-færdigheder?</i>	15-20 år	21-64 år	65-89 år
Procent af befolkningen			
I høj grad	61	57	18
I nogen grad	30	30	34
I mindre grad	5	9	20
Slet ikke	0	1	5
Ved ikke	3	2	1

Kilde: Danmarks Statistik (2018, 17). N=6.200

De 65-89-årige er mindre trygge ved at bruge Digital Post og e-Boks end resten af befolkningen, og ifølge Danmarks Statistik, så kan selvopfattede it-færdigheder⁴ påvirke graden af tryghed:

"[...] selvopfattede it-færdigheder spiller en stor rolle i graden af tryghed borgerne har, når de kommunikerer digitalt med myndighederne. Især blandt de ældste borgere gør it-kompetencer en stor forskel i forhold til tryghed." (Danmarks Statistik 2018, 18, red.)

Jo mindre selv vurderet it-kompetenceniveau, des mere utryg ved kommunikation med de offentlige myndigheder (Danmarks Statistik 2018, 18), ligesom at danskere med mindre it-viden føler sig mere utrygge end danskere med større it-viden (Forbrugerrådet Tænk 2015, 11; Siren & Knudsen 2014, 201; Hasselbach 2016, 29).

⁴ Selvvurderede it-kompetencer operationaliseres af Danmarks Statistik (2018) i spørgsmålet "I hvilken grad føler du dig rustet til at bruge internettet med dine it-færdigheder?" (Danmarks Statistik 2018, 16-18).

De ældre er altså særligt udfordrede og underrepræsenterede på internettet, ligesom at de i højere grad er utrygge. Men er de særligt udsatte?

1.2 It-kriminalitet i Danmark

Kruize (2017) finder i en offerundersøgelse af identitetstyveri, bedrageri, afpresning og chikane i cyberspace, at alle disse kriminalitetsformer viser vækst i 2017, og særligt betalingskortmisbrug er steget markant. Her er offerrisikoen steget fra 0,8 procent i 2009 til 2,5 procent i 2017. Denne tendens gør sig ikke gældende for fysisk berigelseskriminalitet. Den sammenlagte risiko for at blive offer for it-kriminalitet er 3,8 procent for de 50-74-årige mod lige under 6 procent for de 16-50-årige i undersøgelsen. Han finder, at det der primært bidrager til forskellen, er kortmisbrug og handelsbedrageri (ibid, 12), og peger på en mulig forklaring:

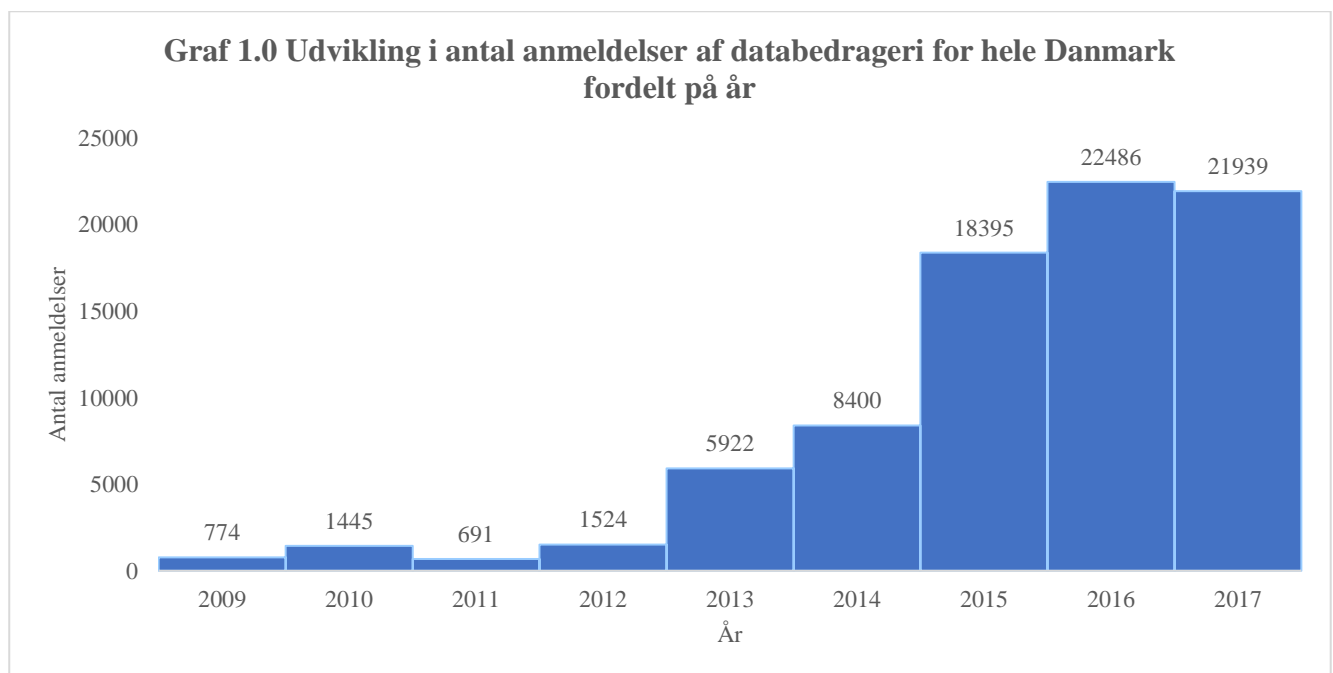
”Vi antager, at den ældre aldersgruppes lavere risiko skyldes en anderledes netadfærd, men offerundersøgelsen dokumenterer ikke kausaliteten.” (Kruize 2017, 12).

Kruize (2017) tager udgangspunkt i selvrapporeret it-kriminalitet som led i en offerundersøgelse, og han finder at ældre sammenlagt har markant lavere risiko for at blive offer for it-kriminalitet. I nedenstående præsenteres politiets egne anmeldelsesdata. Disse er udtrukket fra Rigspolitiets Qlick-Viewløsning, der indeholder dataudtræk fra politiets sagsstyringssystem (POLSAS). Dataene opdateres halvårligt (jf. Østjyllands Politi 2017, s. 8) og er låst pr. 1. januar 2018. Der taget udgangspunkt i gerningskode 76151 'databedrageri', der dækker alle former for bedrageri, hvori data indgår. Tallene inkluderer dermed ikke alle former for it-kriminalitet. Før data præsenteres er der tre forbehold, der alle har betydning for denne fremstilling og knytter an til journaliseringspraksis, som bør understreges. *For det første* indeholder gerningskoden et bredt spektrum af sager, der dækker alt fra tyveri af dankort og efterfølgende misbrug i en automat til online tyveri af kortoplysninger og online misbrug. Modus er altså ukendt, og det er altså ikke selvsagt, at kriminaliteten er internetrelateret. Ifølge Rigspolitiet (2017, s. 87) var der dog en nogenlunde ligelig fordeling mellem kriminalitetsformerne 'kort tabt/stjålet' og 'fjernsalg/internethandel' i år 2016. På baggrund af dette kan vi tillade os at antage, at i minimum halvdelen af sagerne kan tilskrives it-kriminalitet. *For det andet* kan der ved it-kriminalitetsager ofte forekomme *masseregistreringer*, hvor et stort antal anmeldelser knytter sig til en enkelt forbrydelse og dermed en enkelt person/virksomhed (Rigspolitiet 2017, 160). *For det tredje* er de

sager, der indgår i statistikkerne for Østjyllands Politikreds, ikke nødvendigvis forekommet heri. Dette skyldes, at det ofte er svært at steds- og tidsbestemme kriminaliteten

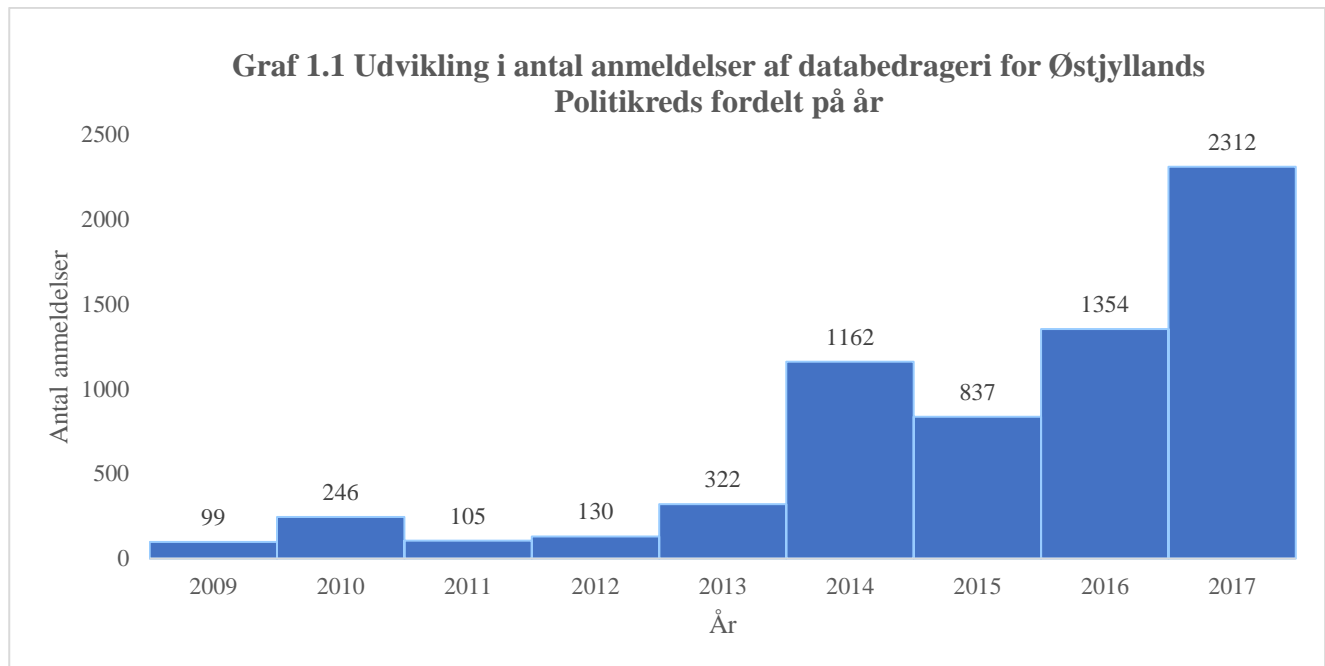
Når gerningskode 76151 alligevel er valgt, så skyldes det, at databedrager er den hyppigst forekommende it-kriminalitetsform (jf. blandt andre Rigspolitiet 2017, 160; Kruize 2017, 6) samt grundet det, at de andre mulige gerningskoder er for uigennemskuelige i forhold til hvilke kriminalitetsformer, de indeholder.

Graf 1.0 viser udviklingen i antal anmeldelser for alle landets politikredse, der er blevet journaliseret under gerningskode 76151 'databedrageri' i perioden 2009 til 2017. På nær enkelte udsving i 2010 og 2017 er kurven steget støt, og antallet af anmeldelser er steget fra bare 774 anmeldelser i 2009 til 21.939 i 2017. Derudover er anmeldelsestallet mere end fordoblet siden 2014. Dette stemmer med stigningen fundet af Kruize (2017).

Kilde: Rigspolitiets qlick-view med låste data pr. 1. januar 2018 udtrukket fra POLSAS. N=81.576

Østjyllands Politikreds følger overordnet set det samlede antal politikredse i udviklingen i antal anmeldelser for perioden. Tendensen er generelt stigende, men også her er der udsving i 2011. Det største udsving ses dog fra 2013 til 2014, hvor antallet af anmeldelser næsten firdobles for derefter at falde igen i 2015. Ligesom på landsplan er der også her sket en fordobling af antallet af anmeldelser i perioden 2014 til 2017.

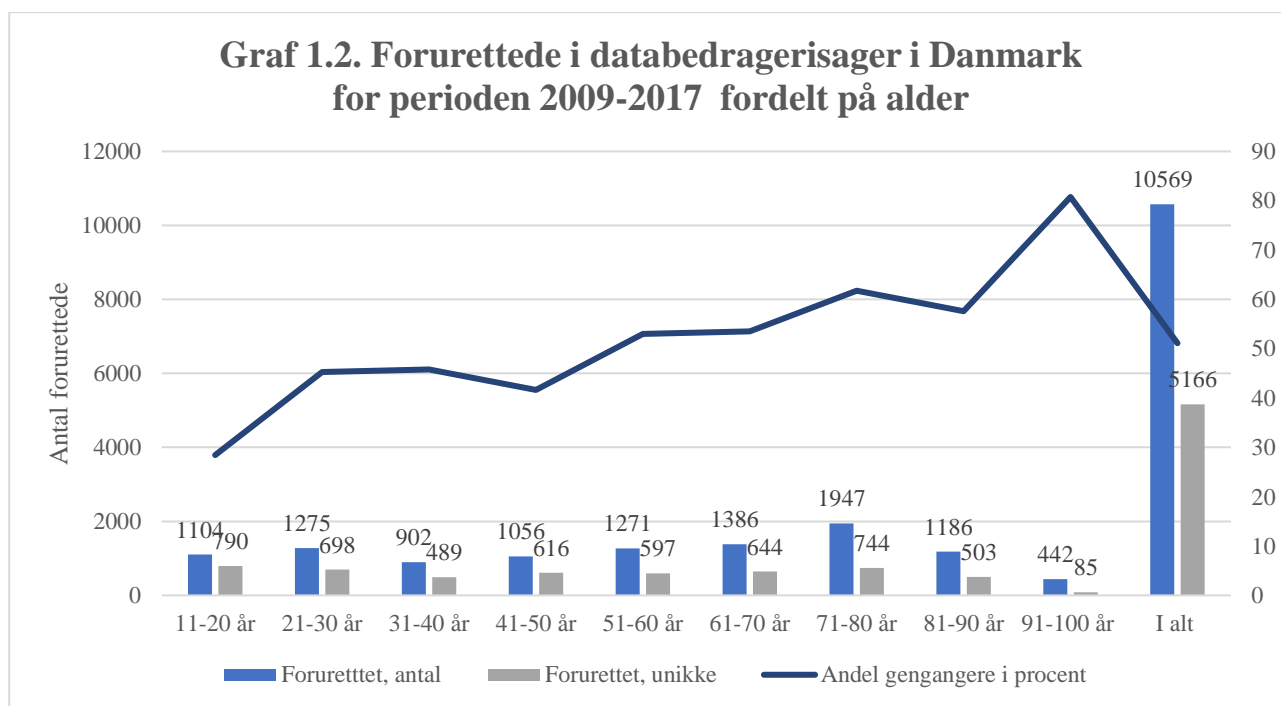
Kilde: Rigspolitiets qlick-view med låste data pr. 1. januar 2018 udtrukket fra POLSAS. N=6.567

Det er svært at sige, præcis hvordan andelen af forurettede i databedragerisager fordeler sig på forurettedes alder, da det er et relativt lille udsnit af de forurettede, der indgår i statistikkerne som egentlige personer, der kan beskrives ud fra variable som køn og alder. Dette skyldes, at det givne offers bank som oftest fremgår som forurettede i statistikkerne, idet banken ved indsigelse 1) anmelder en given korttransaktion og 2) dækker et eventuelt økonomisk tab. Et eksempel på fordelingen af forurettedes identtype illustreres i tabel 1.3. For at vende tilbage til masseregistreringer, så er det også her forklaringen på, hvorfor antal forurettede i tabel 1.3 ikke stemmer overens med antal anmeldelser i graf 1.0. Ifølge tal fra POLSAS, så har - alene i Østjylland – én enkelt virksomhed i år 2017 eksempelvis stået for 73 anmeldelser, hvorfor antallet af anmeldelser er højere end antallet af forurettede. Virksomheder og banker vil typisk kategoriseres som 'Not Available' eller 'Ukendt', idet de ikke har et CPR-nummer, der er det, POLSAS fordeler identifierne på. Kategorierne dækker henholdsvis over sager med indtastningsfejl eller sager hvor data mangler, hvorfor de ikke alle kan tilskrives virksomheder/banker.

Tabel 1.3 Forurettede i databedragerisager for år 2017 (hele Danmark) fordelt efter identtype		
Identtype	Forurettet, antal	Forurettet, unikke
Kvinde	2162	950
Mand	1418	662
Not Available	4532	886
Ukendt	219	54
I alt	8331	2552

Kilde: Rigspolitiets qlick-view med låste data pr. 1. januar 2018 udtrukket fra POLSAS. N=2552

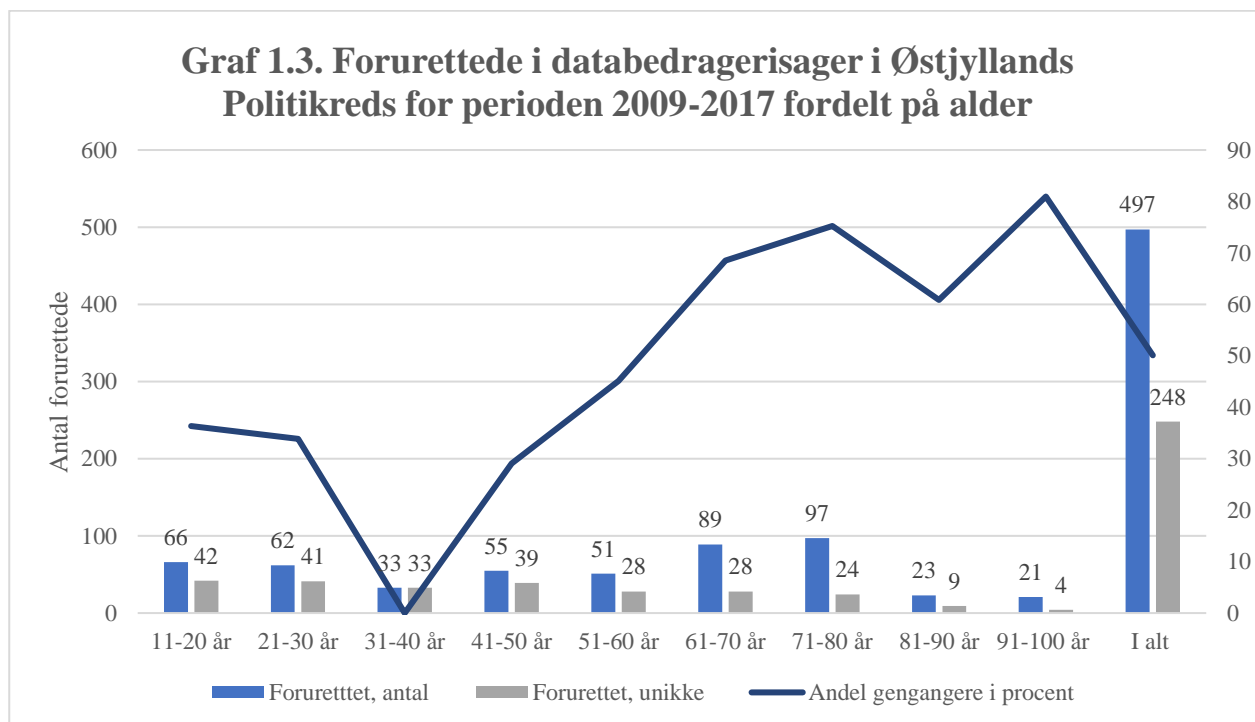
Frasorterer vi andelen af de forurettede, der ikke kan kategoriseres som personer, så ses i graf 1.2 og graf 1.3 – ud fra et meget reduceret datasæt – antallet af forurettede i databedragerisager fordelt på alder som variabel for henholdsvis alle politikredse og Østjyllands Politikreds.

Kilde: Rigspolitiets qlick-view med låste data pr. 1. januar 2018 udtrukket fra POLSAS. N=10.569

Der har været 10.569 sager med forurettede personer i databedragerisager i hele Danmark i perioden 2009 til 2017, jf. graf 1.2. Lige under halvdelen heraf har været unikke personer. Det vil sige, at hver unik person i gennemsnit forurettes to gange. Der kan her i hvert enkelt tilfælde enten være tale om reviktimisering eller masseregistreringer.

På graf 1.3 ses det, at der i perioden 2009 til 2017 i alt har været 497 sager med forurettede personer i databedragerisager i Østjyllands Politikreds. I de 497 sager har der været 248 unikke personer, hvilket svarer til tendensen på landsplan, hvor der i gennemsnit er registreret to sager for hver unik person.

Kilde: Rigspolitiets qlick-view med låste data pr. 1. januar 2018 udtrukket fra POLSAS. N=497

På både landsplan og i Østjyllands Politikreds er der en klar tendens til, at andelen af gengangere⁵ – altså de, der er registreret som forurettet mere end én gang, generelt stiger med alderen. I alle aldersgrupper over 61 år er der, både på landsplan og i Østjyllands Politikreds, minimum 53 procent der er gengangere i hver alderskategori. Den højeste andel af gengangere ses i begge tilfælde blandt de 91-100-årige, der dog også er den alderskategori med færrest forurettede. Den største andel af forurettede finder vi i begge tilfælde blandt de 71-80-årige. På landsplan kan over 18,5 procent af det samlede antal forurettede i perioden tilskrives denne aldersgruppe, hvor tallet for Østjyllands Politikreds er 19,5 procent. Andelen af gengangere for aldersgruppen er henholdsvis 62 og 75 procent for henholdsvis hele Danmark og Østjyllands Politikreds.

Ifølge Rigspolitiet (2017, s. 158) forventer man, at der er et stort mørketal på området, idet megen it-kriminalitet af forskellige årsager ikke anmeldes – herunder at forholdene ikke anses som

⁵ Andelen af gengangere er beregnet ud fra den procentvise forskel mellem antal unikke forurettede og antal forurettede for hver aldersgruppe.

alvorlige nok. Dette understøtter egne erfaringer med felten. Under et oplysningsarrangement hos Ældre Sagen Aarhus gjorde flere ældre deltagere opmærksom på, at de troede, at politiet opererer med en bagatelgrænse – altså et nedre beløb for, hvornår de behandler en økonomisk it-kriminalitetssag. Det er ikke tilfældet, men det kan være en ud af flere forklaringer på, hvorfor ældre (og befolkningen generelt) undlader at anmelde økonomisk it-kriminalitet. Derudover har flere samtaler og interviews med (relativt it-udfordrede) ældre it-kursister indikeret, at flere ældre ikke helt er klar over, *hvornår* der er tale om en forbrydelse og hvornår denne i så fald er it-relateret. Dette uddybes under afsnittet 'Spørgeskema'. Kruize (2017, 6) finder, at 36 procent vedrørende it-kriminalitet bliver politianmeldt.

Det er – hvis vi sætter masseregistreringsforbeholdet i parentes – en interessant overrepræsentation af ældre i statistikken. Der er færre ældre borgere i Danmark (jf. Danmarks Statistik 2018c), og det er den befolkningsgruppe, der bruger internettet mindst (Danmarks Statistik 2018). Af samme grund burde de – umiddelbart – være mindre eksponerede på internettet, hvorfor man kunne forestille sig, at de i mindre grad var udsat for it-kriminalitet. Ligeledes finder Kruize (2017), at de ældre er mindre udsatte, hvorfor der er forskel på anmeldelsestallet og den selvrapporterede forekomst. Uoverensstemmelsen kan *muligvis* skyldes masseregistreringer, manglende svarvillighed, frafald eller hukommelsesproblemer.

1.3 Årsager til online udsathed

Det Kriminalpræventive Råd (2015) oplister en række årsager til online risikoadfærd. De påpeger, at folks tanker sjældent centrerer sig om internetsikkerhed, og det er ” *derfor vigtigt at påvirke beslutningerne for adfærd på internettet på det tidspunkt, hvor beslutningerne træffes*” (Det Kriminalpræventive Råd 2015, 165). Det er forsøgt at opsummere årsagerne til følgende:

- *Bekvemmelighed og forventninger øger risikoen for uhensigtsmæssig adfærd*
 - En forventning til at altid kunne være online, samt at det skal være bekvemt og let, kan medføre usikre løsninger. Dertil kommer en forestilling om, at man kan downloade og dele information uden omkostninger.
- *Ønsket om minimal indsats medfører reduceret beskyttelse*
 - En vurdering af en given indsats – som eksempelvis installation af beskyttelsessoftware og/eller adfærdsændring – sker i en afvejning af mål og midler,

og hvis udbyttet ikke anses som stort, så lader folk være, hvilket medfører øget eksponering.

- *Lav vurdering af risiko og egen sårbarhed medfører lavere motivation for sikker adfærd*
 - Ved manglende oplevelse af nødvendighed for at ændre adfærd, føler folk sig mere sikre. Jo længere tid en person har brugt internettet uden at opleve negative hændelser, des mindre sårbar føler vedkommende sig. Derudover overvejer folk ikke rationelt deres handlinger, når de eksempelvis accepterer betingelser, ligesom at de kan være uopmærksomme online. Dette medfører øgede risici. Ved nedvurdering af risiko eller anseelse af en risiko som lav, er folk tilbøjelige til at retfærdiggøre usikker adfærd.
- *Overestimering af egne evner medfører risikoadfærd*
 - Folk overestimerer egne evner til at forstå og agere efter internetrelaterede sikkerhedstrusler, hvilket udsætter dem.
- *Mangel på viden og samtidig informationsoverlæs*
 - Mangel på viden og kompetence medfører manglende indsigt i, hvordan man skal begå sig sikkert på internettet. Dertil kommer en overflod af information, der gør, at folk ikke kan sortere heri.

(Det Kriminalpræventive Råd 2015, 165-166).

2.0 Problemformulering

Det påpeges i ovenstående, at den øgede digitalisering har medført, at internettet er blevet en integreret og nødvendig del af vores hverdagsaktiviteter, og at brugen heraf er afgørende for den generelle samfundsdeltagelse. Derfor er det vigtigt, at vi udvider det eksisterende kriminologiske perspektiv på samfundsgrupper, der oplever udfordringer i mødet med internettet.

Problemformuleringen lyder derfor:

1. *Hvilke mønstre er der i 55+årige internetbrugeres oplevelser og adfærd relateret til internettet og hvordan kan disse relateres til forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven?*
2. *Hvordan kan disse mønstre bidrage til nye perspektiver på ældre og it-relateret udsathed, og hvordan harmonerer disse perspektiver med erfaringer fra it-koordinatorer?*

For at belyse problemformuleringen tages der udgangspunkt i selvindsamlet data fra en spørgeskemaundersøgelse blandt 55+årige danskere samt to ekspertinterviews med it-koordinatorer ved henholdsvis Ældre Sagen Aalborg og Ældre Sagen Aarhus. Analysen er funderet på en simpel deskriptiv statistisk fremstilling af det kvantitative data sammenholdt med relevant litteratur og eksperternes udsagn. Til håndtering af kvantitative data anvendes IBM SPSS Statistics version 25.0.

2.1 Arbejdsspørgsmål

For at belyse problemstillingen og strukturere analysen arbejdes der ud fra seks arbejdsspørgsmål. Arbejdsspørgsmålene er lavet ud fra mønstre i litteraturgennemgangen, ud fra tilegnet viden fra praktikforløbet og ud fra empiriske fund i løbet af analysen. I tråd med en mere eksplorativ tilgang, er de altså løbende tilpasset for at sikre størst muligt empirisk udbytte. De lyder:

- *Hvor meget anvender respondenterne internettet og til hvad?*
- *Hvor stor er forekomsten af it-relateret utryghed blandt respondenterne?*
- *Hvordan forholder de ældre sig til beskyttelsessoftware og til deling af personfølsomme oplysninger?*
- *Hvor stor er forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven, og hvor stor en andel af denne anmeldes til politiet?*
- *Hvad er respondenternes erfaring med at modtage it-relateret undervisning?*
- *Hvor modtager respondenterne primært it-hjælp og gør hjælpen dem mere motiverede for at bruge internettet?*

2.2 Begrebsafklaring

I dette afsnit følger begrundelser for afgrænsning samt en forklaring af de begreber, der knytter an til problemformuleringen og genstandsfeltet.

55+årige

En afgrænsning ved de 55+årige er både valgt på baggrund af pragmatik og erfaringer fra eksisterende forskning. Ud fra et pragmatisk bekvemmelighedsprincip er det lettere at få respondenter, hvis aldersbarren ikke er for høj. Vigtigst af alt så er der dog en tendens til, at andelen af personer, der ikke bruger internettet, stiger med alderen, når man har rundet 55 år (Danmarks Statistik 2018, 21). I nærværende speciale omtales de 55+årige ofte som *ældre*, men der er ikke

konsensus om, hvornår man kan betegnes som ældre i litteraturen. I en dansk kontekst afgrænser Siren & Knudsen (2014) ved 58+, Danmarks Statistik (2018) ved 65+ og Hasselbach (2016) bruger betegnelsen ”ældre over 56”.

Der er ikke skelnet mellem statsborgerskab eller etnicitet, idet dette ikke har indflydelse på anmeldelsesstatistikkerne, ligesom der heller ikke er spørgsmål omhandlende disse variable i spørgeskemaet.

Forebyggende indsatser

Forebyggende indsatser er ikke en del af problemformuleringen, men nævnes flere gange i specialet. Begrebet dækker over specificerede indsatser, der kan reducere forekomsten af fremtidig kriminalitet og/eller reducere skadevirkningerne af kriminalitet (jf. blandt andre Bjørgo 2016, s. 1). I nærværende speciale fokuseres der på indsatsområder, der opererer uden for det formelle juridiske system, og som er tættere knyttet til situationel forebyggelse.

It-relateret kriminalitet

It-relateret kriminalitet eller bare *it-kriminalitet* indbefatter alle kriminalitetsformer, der er faciliteret af it eller rettet mod it-systemer. Termen bruges i overensstemmelse med Rigspolitiet (2017) og Det Kriminalpræventive Råd (2015, 2016). Både Europol og dansk politi opererer i praksis med tre typer af it-kriminalitet, nemlig *it-afhængig kriminalitet*, *it-faciliteret kriminalitet* og *facilitering af kriminelt indhold* (Rigspolitiet 2017, 158-159). En sådan distinktion vil ikke blive gjort i nærværende speciale, hvor it-kriminalitetsbegrebet anvendes som paraplybegreb til at dække alle tre former. Der er fokus på it-kriminalitet rettet mod den almene borgere og ikke på angreb på virksomheder, organisationer, stater m.m. Den juridiske regulering af it-relaterede kriminalitetsformer er ikke diskuteret i specialet, men det bør dog her nævnes, at it-kriminalitet ikke er særskilt reguleret i straffeloven (Hasselbach 2016, s. 46), og i stedet behandles under paragraffer som §193 – forstyrrelse af drift, §235 – udbredelse og besiddelse af børneporno, §279 og §279a – bedrageri og databedrageri. Den manglende særskilte regulering er et anerkendt problem (Hasselbach 2016, s. 46)

Forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven er undersøgt i spørgeskemaets spørgsmål 20, jf. bilag 1. Spørgsmålet indeholder primært spørgsmål vedrørende it-relateret handels- og databedrageri, men også hacking, identitetsmisbrug og chikane.

It-relateret utryghed

Utryghed er anvendt i overensstemmelse med Rigspolitiets definition og anvendelse i Politiets Tryghedsindeks (2015, 2016, 2017). Heri anerkendes fænomenet som uhåndgribeligt, men defineres som:

”[...] følelsen af angst, af at være i alarmberedskab, forårsaget af en bevidsthed eller forventning om fare” (Rigspolitiet, 2016, s. 4)

I nærværende speciale knytter utrygheden selvsagt an til internetbrug. Utryghed er operationaliseret i spørgeskemaet, jf. bilag 1, i overensstemmelse med operationaliseringen i Politiets Tryghedsindeks (2017).

3.0 Forskningsdesign

I dette afsnit præsenteres det design, der kendetegner specialet.

Specialet bærer på enkelte områder præg af *adaptiv teori* (jf. Jacobsen 2007, s. 249-291), men i en fleksibel forståelse af teoriens grundprincipper, hvor der trækkes på forskellige metodologiske tilgange, der ofte anses som modsatrettede (ibid, 261). I nærværende tilfælde består adaptationen i, at specialet er funderet på både *induktion* og *deduktion* samt *metodekombination*.

Specialets udgangspunkt er lidt diffust. Udgangspunktet er induktivt, idet spørgeskemaet havde et meget eksplorativt sigte og oprindeligt skulle bruges i en korrespondanceanalyse, jf. afsnittet ’Spørgeskema’. Men når det er sagt, så var der gjort teoretiske overvejelser – dog ikke med et ønske om teoritestning, ligesom at det også efterfølgende – med en ændret analysetilgang – sås som nødvendigt at søge støtte i eksisterende teori. Specialet anses klart som overvejende induktivt, idet det forsøges at finde empiriske generaliseringer på baggrund af både data fra spørgeskemaet og empiri fra de to kvalitative interviews. For at besvare problemformuleringen er det valgt at kombinere kvantitativ- og kvalitativ metode (jf. blandt andre Bryman 2012, 630), hvilket uddybes i afsnittet ’Metode’.

Specialet er udført som et klassisk tværsnitsdesign, hvor der indsamles data på ét bestemt tidspunkt (en ”one off”-måling), der er dataindsamlingstidspunktet (DeVaus 2012, 170). Designet er særligt anvendeligt til deskriptive analyser (jf. DeVaus 2012, s. 194), hvilket harmonerer med specialets sigte. Tværsnitsdesignet er ifølge DeVaus (2012, s. 170-171) først og fremmest kendetegnet ved 1) *at være uden tidsdimension*. Både informanter og respondenterne bliver bedt om at tage stilling til deres holdninger og erfaringer på det givne tidspunkt, de besvarer henholdsvis interviewspørgsmål

og spørgeskemaet. Der er selvfølgelig retrospektive elementer, idet informanterne og respondenterne bliver bedt om at tage stilling til ting, der *er* sket, hvilket diskuteres i afsnittet 'Intern validitet'. Dernæst 2) *tages der udgangspunkt i eksisterende forskelle* (jf. DeVaus 2012, s. 172). Det ud fra de – på dataindsamlingsstidspunktet – eksisterende forskelle respondenterne imellem, at stikprøvens karakteristika beskrives. De ældres internetbrug, oplevelser og erfaringer eksisterer allerede, når data indsamles, og analysens udgangspunkt er funderet på lige netop disse forskelle. Slutteligt er tværnsnitsdesignet 3) *kendetegnet ved at muliggøre kategorisering af forskningssubjekterne på baggrund af disse forskelle* (jf. DeVaus 2012, s. 172-173), og analysen er baseret på variansen i respondenternes svar.

Der er flere problematikker knyttet til tværnsnitsdesignet. Det ene er, at man designer et studie uden tidsdimension. Dette knytter an til et kausalitetsproblem (de Vaus 2012, s. 177-179) der er meget karakteristisk for dette speciales problemfelt. Hvordan er retningen på sammenhængen mellem variable som eksempelvis oplevet tryghed og internetbrug i tid og type? Det er af samme grund ikke specialets sigte at belyse kausale sammenhænge, og alle teorier om sammenhænge er kun baseret på kvalificerede bud.

4.0 Litteraturreview

Følgende afsnit indeholder en overordnet gennemgang af et udsnit af den litteratur, der allerede er skrevet om specialets genstandsfelt. Tendenserne fra litteraturen er reduceret til temaer, der udgør litteraturgennemgangen. Førend tematikkerne præsenteres, vil søgningskarakteristikken dog blive beskrevet i et forsøg på at styrke reliabiliteten.

4.1 Søgningskarakteristik

Litteratursøgningen har været todelt. Under praktikforløb ved Østjyllands Politi i efteråret 2017 blev der foretaget en bredere og mere usystematisk søgning på Google, Google Scholar og Primo⁶ for at opnå en overordnet forståelse. Derudover blev der søgt med et specifikt fokus på at finde danske rapporter fra forskellige instanser og organisationer. Nogle af disse rapporter indgår i denne litteraturgennemgang. Under specialeforløbet er den brede søgning i første omgang gentaget, men derudover er der foretaget en mere systematisk søgning (jf. blandt andre Farrington & Joliffe 2017,

⁶ Aalborg Universitetsbibliotek søgningsdatabase

s. 2) med specifikke søgeord og afgrænsninger på videnskabelige databaser. Derudover har der været en sneboldeffekt, hvor henvisninger er blevet brugt til at finde ny relevant litteratur.

Der er blevet søgt på følgende databaser:

- ProQuest
- Google Scholar
- Den Danske Forskningsdatabase
- Primo

Problemformuleringen ligger op til både at fokusere på litteratur omhandlende ældres internetbrug og ældres udsathed på internettet, men også på forebyggende strategier og viden om kampagner, der kan reducere risikoen for både it-relateret viktimisering og utryghed.

Søgeordene har været:

Cyber victimization, online victimization, 55+ internet/cyber/online, cybercrime, senior internet anxiety, cyber victimization senior, cyber victimization elder(ly) samt cyber security awareness elder(ly).

Størstedelen er kvantitative studier, der er baseret på tværnsnitsdesigns. Den nedre aldersgrænse for, at de er medtaget til at beskrive 'ældre' har været 50 år. Langt de fleste studier beskriver ældre, der er 55+. Alle er videnskabelige artikler, der er peer-reviewed og bragt i videnskabelige tidsskrifter (på nær enkelte Ph.d.-afhandlinger). Denne afgrænsning er valgt for at sikre kvaliteten af litteraturen. Der har ikke været nogen årstalsselektering, idet enkelte ældre studier er fundet særligt relevante i screeningen, men de fleste studier er mindre end 10 år gamle.

Studier med fokus på gerningsmænd, strafferetslige -og politiske aspekter er ikke inkluderet, selvom de har været hyppigt forekommende. Der er ligeledes visse tendenser, der har været hyppigt forekommende i søgningen på 'cyber victimization' og 'online victimization', men som der ikke er fulgt op på, idet fokus i disse studier er på børn og unge. Det har været fænomener som eksempelvis hævnporno og online mobning.

Derudover er der søgt på følgende organisationers/instansers hjemmesider:

- Det Kriminalpræventive Råd
- VIVE
- Trygfonden
- Forbrugerrådet Tænk

- Justitsministeriet

Her har søgeordene været:

Internetkriminalitet, it-kriminalitet, online kriminalitet, internetvaner, internetbrug, utryk nettet, ældre it-kriminalitet, cybercrime samt internet kampagner.

Denne søgning har resulteret i danske rapporter, der typisk er udført af analyseinstitutter og finansieret af ministerier, organisationer etc. Der er her foretaget en forhåndsselektering af, hvem der udgiver rapporten, og søgningen bliver derfor mere snæver. Her er der kun inkluderet rapporter, der er mindre end 10 år gamle for at sikre aktualiteten og for at lette mængden af empiri.

4.2 Temaer

På baggrund af de gennemgående tendenser og tematikker i litteraturen er der opstillet fire temaer, der lyder 'Ældres internetbrug i tid og type', 'Alder og it-kriminalitet', 'Tekniske udfordringer og uvidenhed?' og 'Uddannelse i brugen af internettet' til at strukturere litteraturgennemgangen. Gennemgangen afsluttes med en diskussion af nærværendes speciales plads i forskningsfeltet.

Ældres internetbrug i tid og type

Der er både i en dansk og international kontekst megen litteratur, der omhandler ældres internetbrug. Der er konsensus om, at det er den aldersgruppe, der bruger internettet mindst, men at andelen af ældre internetbrugere er stadigt stigende (Celer & Jánská 2017; Vuori & Holmlund-Rytkönen 2005; Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014; Holt & Bossler 2016 Van Deursen & Helsper 2015; Peral-Peral et al. 2015; Danmarks Statistik 2018), ligesom at der er enighed om, at internetbruget falder med alderen, efter man har ramt 55 år (Danmarks Statistik 2018; Celer & Jánská 2017; Vuori & Holmlund-Rytkönen 2005; Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014; Holt & Bossler 2016; Peral-Peral et al 2015) Siren & Knudsen (2014) samt Danmarks Statistik (2018) finder i en dansk kontekst, at særligt ældre uden erhvervskompetencegivende uddannelse bruger internettet i mindre grad og generelt har færre it-kompetencer. Van Deursen & Helsper (2015) finder i en hollandsk kontekst, at den relativt lille gruppe af hollandske ikke-internetbrugere primært består af 65+årige. Årsager til manglende internetbrug blandt ældre beskrives som manglende interesse, nødvendighed og færdigheder (Vuori & Holmlund-Rytkönen 2005; van Deursen & Helsper 2015).

I Danmark bruger de ældre som tidligere nævnt internettet mere end på internationalt plan (Danmarks Statistik 2018). De bruger det derhjemme og primært til at kommunikere og læse nyheder, hvilket understøtter det ældre studie af Vuori & Holmlund-Rytkönen (2005). Van Deursen & Helsper (2015) finder stor socioøkonomisk variation blandt brugerne, og ligesom Vuori & Holmlund-Rytkönen (2005) finder de, at højtuddannede seniorer er mere involverede i vidensaktiviteter og online nyhedssøgning. Ifølge Celer & Jánská (2017) handler 50 procent af de 55-årige ikke på nettet, ligesom brugen af e-handel falder med alderen. Det samme studie viser derudover, at køn har betydning for, *hvor* man bruger internettet, men ikke *om* man bruger internettet. Danmarks Statistik (2018) finder i en dansk kontekst, at andelen af uden erfaring med internettet er lidt større for kvinder. Siren & Knudsen (2014, 63) finder, at køn i sig selv dog ikke har stor forklaringskraft ift. internetbrug, når der kontrolleres for andre baggrundsvariable.

Det varierer, hvilke faktorer der inddrages i de forskellige studier. Vuori & Holmlund-Rytkönen (2005) finder, at den faktor der har størst påvirkning på, om man bruger internettet eller ej, er sundhed. Van Deursen & Helsper (2015) finder, at ældre der lever alene, er mindre tilbøjelige til at bruge internettet end ældre, der bor sammen med andre. Siren & Knudsen (2014) finder i en dansk kontekst, at de vigtigste faktorer ift. holdningen til den øgede digitalisering af kontakten med det offentlige, er erfaring med internettet samt det, om man er motiveret for at bruge internettet. Dette understøtter Vuori & Holmlund-Rytkönen (2005), der finder, at tilbøjeligheden til at prøve nye teknikker og services har en positiv effekt på internetbrug.

Flere danske studier påpeger, at uddannelsesniveau er afgørende for, om man bruger internettet eller ej (Danmarks Statistik 2018; Siren & Knudsen 2014; Forbrugerrådet Tænk 2015), og at personer med lav uddannelse i mindre grad bruger internettet og er mere utrygge, når de bruger internettet.

Der er en tendens til, at de ældre beskrives som ét segment ('seniors', 'silver surfers', 'elderly'). Det påpeges i flere studier, at det ikke giver mening at tale om de ældre som en overvejende homogen gruppe (jf. Van Deursen & Helsper 2015; Vuori & Holmlund-Rytkönen 2005; Siren & Knudsen 2014), og der argumenteres for, at de ikke kan beskrives ud fra en kløft baseret på socioøkonomi. De ældre bør i stedet beskrives ud fra gradueringer af internetbrug (Van Deursen & Helsper 2015; Vuori & Holmlund-Rytkönen 2005; Siren & Knudsen 2014).

Alder og it-kriminalitet

Den yngre del af befolkningen bruger i højere grad internettet til shopping og sociale medier, end de ældre gør (jf. blandt andre Hayani & Rahim 2015 for en systematisk gennemgang). Med den store brug af internettet følger også øget eksponering, og flere studier fokuserer på den yngre del af befolkningens online opførsel og de risici, denne medfører (i denne gennemgang inddrages kun et *meget* begrænset udsnit, jf. blandt andre Hayani & Rahim 2015; Pratt 2018). Disse studier beskriver, hvordan de yngres udsathed skyldes det, at de i højere grad end andre aldersgrupper udviser risikoadfærd internettet, og har en større tendens til at blive ofre for online-chikane, online-stalking og online identitetstyveri (Pratt 2018; Holt & Bossler 2017). Der er umiddelbart en generel litterær konsensus om, at den yngre del af befolkningen i højere grad end andre aldersgrupper indgår i et *victim-perpetrator overlap*, hvor eksponering og/eller interaktion i bestemte online settings og situationer øger risikoen for både at være/blive både offer og gerningsmand (Holt & Bossler 2017). Derudover påpeger Holt & Bossler (2017), at brug af sociale medier øger risikoen for at blive udsat for kriminalitetsformer som online mobning, stalking, chikane m.m.

I en dansk kontekst har Peter Kruize (for det Kriminalpræventive Råd) siden 2009 lavet offerundersøgelser, hvor it-relateret kriminalitet har spillet en forskellig rolle, men disse har fokuseret på *alle* aldersgrupper og inddrager kun i begrænset omfang forklaringer på ældres udsathed. Som tidligere nævnt finder Kruize (2017), at den sammenlagte risiko for at blive offer for it-kriminalitet er 3,8 procent for de 50-74-årige mod lige under 6 procent for de 16-50-årige i undersøgelsen. Han finder, at det der primært bidrager til forskellen, er kortmisbrug og handelsbedrageri. Kruize finder til gengæld, at

Et amerikansk studie af Pratt (2018) påpeger endvidere, at risikoen for at blive udsat for kriminalitet generelt falder efter den sene voksenalder, hvilket afspejles i risikoen for at blive udsat for it-relateret kriminalitet. Pratt finder dog, at de ældre - i forhold til den yngre del af befolkningen – er særligt udsatte i forhold til at blive ofre for økonomisk kriminalitet online, idet de har flere penge og dermed er mere egnede mål (Pratt 2018). Dette i kombination med, at ældre er dårligere til at beskytte sig online gør, at de ældre er særligt udsatte for specifikke it-relaterede kriminalitetsformer (Holt & Bossler 2016). Det har dog generelt været svært at finde litteratur dedikeret til ældres risiko for at blive ofre for it-kriminalitet.

Tekniske udfordringer og uvidenhed

Både danske rapporter og internationale studier beskriver, hvordan den øgede digitalisering medfører øget behov for at beskytte sig online – både gennem handlinger og software (Morgan 2015; Burns & Roberts 2013; Louderback & Antonaccio 2017; Hasselbach 2016; Det Kriminalpræventive Råd 2015). Hayani & Rahim (2015) beskriver, at opmærksomhed på internetsikkerhed, bør bruges til at uddanne internetbrugere til at identificere online trusler samt øge bevidstheden om, hvor sårbare computere og data er. Dette skal gerne øge engagementet til at beskytte sig online (Hayani & Rahim 2015; Garfinkel 2012).

Flere teorier bruges til at beskrive, hvad der påvirker internetbrugernes handlinger og enten beskytter eller udsætter dem online (Burns & Roberts 2013; Louderback & Antonaccio 2017; Cross 2017; Holt & Bossler 2009; Ngo & Paternoster 2011). Særligt er der i litteraturen fokus på selvkontrol og planlagt opførsel. Teorierne bruges i nogle studier også som forklaring på de it-kriminelles handlinger (jf. Holt & Bossler 2017), men disse inddrages ikke.

Burns & Roberts (2013) beskriver, at manglende kontrol med personlige oplysninger på internettet øger risikoen for at blive udsat for visse it-kriminalitetsformer. For at opnå kontrol, skal man sætte sig ind i eventuelle vilkår og betingelser samt forstå internettets tekniske aspekter. De finder, at planlagt opførsel er vigtig i forhold til at forudsige en sikker opførsel online (jf. også Louderback & Antonaccio 2017). Deres respondenteres gennemsnitsalder er 26 år. I forlængelse heraf undersøger.

Cross (2017) finder gennem interviews med 85 50+årige, at ældre ofte eksponerer personfølsom information, og at eksponeringen sker på baggrund af en fejlagtig opfattelse af, hvad identitetstyveri er og hvilke risici, der er forbundet med eksponering af personfølsomme oplysninger. Hun beskriver, at de ældre ikke er bevidste om konsekvenserne af deres handlinger på internettet, og at dette kræver større fokus på risiko-management. I en dansk kontekst påpeger Hasselbach (2016) at ældre i højere grad end resten af befolkningen oplever tekniske udfordringer i mødet med internettet, ligesom at de ofte har svært ved at gennemskue internettets infrastruktur. Cross (2017) kritiserer i forlængelse heraf ideen om den uansvarlige borger, der selv er skyld i sin egen udsathed. Louderback & Antonaccio (2017) finder i tråd hermed, at betydningen af reflektiv beslutningstagen indflydelse på risikoen for online viktimering falder med alderen, og at 60+ årige slet ikke får de beskyttende effekter af reflektive beslutningstagning. Louderback & Antonaccio (2017) beskriver i tråd med Cross (2017), at dette kan skyldes en manglende viden om digitale

apparater, og at de 60+årige ikke opfatter de risici, der er på nettet, som noget risikobetonet og noget, der eksponerer dem for farer.

Uddannelse i brugen af internettet

Flere studier påpeger vigtigheden af uddannelse i brug af internettet. Garfinkel advokerer for, at bedre tidlig uddannelse i it og dets bagvedliggende mekanismer er vigtig i forhold til at højne internetsikkerheden. Hayani & Rahim (2015) understreger, at programmer med fokus på at øge bevidstheden om internetsikkerhed, skal præsentere deres information præcist og forståelig. Derudover skal det målrettes specifikke målgrupper, modsat tidligere "one size fits all"-tilgange, ligesom Burns & Roberts (2013) pointerer, at det er vigtigt at forstå de mekanismer, der gør, at man begår sig enten sikkert eller usikkert på internettet, når man skal forsøge at etablere uddannelsesprogrammer.

Cody et al. (1999) finder af et studie af 292 rekrutterede ældre til en fire måneders it-kursusperiode, at de ældre brug for interaktion og "hands on"-oplæring, når de skal lære at bruge internettet. De finder endvidere, at de ældre, der gennemførte it-kursusperioden og lærte at begå sig på nettet, oplevede en øget følelse af social netværksstøtte ("social support") og sammenhold. De påpeger derudover, at it-kursusdeltagere vil kede sig og forlade programmet, hvis ikke der er tilpas fremdrift og udfordring. På den anden side vil en for svær træning øge computerangsten og medføre samme udfald. Cody et al. (1999) understreger, at det er vigtigt med et balanceret format, hvis man vil ramme et tilpas stort udsnit af de ældre.

Thatcher et al. (2005) finder, at jo mere tillid til teknologi, des mindre oplevet internetangst. I forlængelse heraf finder de at støtte/hjælp til brugen af internettet har en positiv effekt på tilliden til teknologi, hvilket igen har betydning for den oplevede internetangst. Ifølge Siren & Knudsen (2014) modtager cirka 25 procent af de adspurgte ældre danskere hjælp til at bruge internettet. Det Kriminalpræventive Råd (2015) påpeger, at fremtidige forebyggelseskampagner skal kommunikere et konsistent budskab, formidle simplificeret viden, segmentere publikum og målrette budskabet, anvende multiple kanaler for indsatsen samt kombinere forskellige strategier (Det Kriminalpræventive Råd, 2015). Det Kriminalpræventive Råd (2015) finder i deres gennemgang af 68 kampagner omhandlende it-kriminalitet fra 11 forskellige lande, at kun 12 procent af disse har været målrettet ældre. Til sammenligning har 54 procent været målrettet børn og unge.

Nærværende speciales plads i forskningsfeltet

Der er altså flere danske og internationale udgivelser med relevans inden for problemfeltet, der omhandler:

- Internettets udvikling og herunder udviklingen i internetbrug
- Ikke-brugere og brugere af internettet
- Alder og internetbrug
- It-kriminalitet som overordnet fænomen
- Forskellige former for it-kriminalitet i forskellige online kontekster
- Reducering af internetangst
- Forebyggelseskampagner og kampagnestrategier

Det bør understreges, at der i en dansk og international er kontekst rigtig mange studier, der fokuserer på de ældres udfordringer på internettet, samt på hvilke tiltag, der kan gøres, for at imødekomme disse udfordringer og udvikle de ældres kompetencer, så de kan blive bedre til at bruge internettet, blive tryggere på internettet og omfavne den stigende digitalisering af kontakten med det offentlige.

Men det har ikke været muligt at finde dybdegående forekomststudier, der udelukkende er dedikeret til it-kriminalitet blandt ældre. Man ved, som tidligere nævnt, at mørketallet på området er stort, og det har – hverken i en dansk eller international kontekst – ikke været muligt at finde studier, der beskriver, hvad der udsætter eller beskytter de ældre. Nærværende speciale ønsker kort sagt at komme med et beskedent bidrag, der kan øge den eksisterende viden om ældres internetbrug samt de udfordringer og risici, der relaterer sig til deres risiko for at blive udsat for it-kriminalitet. Der savnes et reelt bud på, hvad der udsætter de ældre online, når selvkontrols teorier umiddelbart ikke har nogen forklaringskraft på aldersgruppen.

Litteraturen og de kvalitative erfaringer, der er gjort i forbindelse med henholdsvis praktik -og specialeforløbet, gør, at et fokus på selvkontrol og/eller planlagt opførsel er fravalgt i specialet. Der er intet, der indikerer, at de ældres eventuelle risikoadfærd kan relateres til manglende selvkontrol. Derimod tyder det både ud fra litteraturen og egne erfaringer på, at de ældre snarere mangler forståelse, hvorfor dette er forsøgt belyst. Dertil er et fokus på selvvalgte

kompetencer og typen af erfaringer på internettet inddraget med udgangspunkt i Det Kriminalpræventive Råd (2015).

Adskillige studier påpeger, at de ældre er en meget segmenteret gruppe med forskellige kompetenceniveauer og oplevelser af og på internettet. distribueringen af spørgeskemaet i dette speciale forventes at bidrage negativt til varians i besvarelsene, hvorfor det højst sandsynligt kun indfanges ét segment.

5.0 Metode

Følgende afsnit omhandler de overvejelser og den fremgangsmåde, der kendetegner specialet fra dataindsamling til analyse samt de kritikpunkter, der knytter an hertil. Metodeafsnittet er todelt i henholdsvis et kvantitativt og kvalitativt afsnit. Kvaliteten af specialet, herunder den interne og eksterne validitet samt reliabiliteten, diskuteres i afsnittet 'Kvalitetskriterier: Ekstern og intern validitet samt reliabilitet'.

5.1 Metodekombination

I specialet er der som tidligere nævnt anvendt selvindsamlet empiri af både kvantitativ og kvalitativ karakter – altså er forskningstilgangen baseret på metodekombination (eller 'mixed methods', jf. Bryman 2012, 628-632). Den bærende metode er kvantitativ og bidrager med data fra en spørgeskemaundersøgelse blandt 55+årige. Som hjælpemetode (jf. Kvale & Brinkmann 2009, 137-139) er der inddraget et kvalitativt element bestående af to ekspertinterviews.

Det er vigtigt at understrege, at det kvantitative og kvalitative data ikke omhandler *de samme ældre*. Faktisk antages det på baggrund af empirien, at det er to forskellige segmenter, som der er i henholdsvis stikprøven og blandt de ældre it-kursister, som de to it-koordinatorer drager deres erfaringer på. Det er et vigtigt forbehold, at de to datatyper ikke refererer til den samme gruppe af ældre, men begge diskuteres ud fra ældres internetbrug og bidrager med hvert sit perspektiv.

5.2 Kvantitativ metode

5.2.1 Spørgeskemaundersøgelse

Den kvantitative dataindsamling er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt 55+årige. Efter endt dataindsamling var der 138 fulde besvarelses og 41 delvise. Efter frasortering af respondenter

ynge end 55 og enkelte useriøse besvarelser, endte det med 166 brugbare besvarelser. Efter frasortering af de tre ikke-brugere, er der endeligt **163 besvarelser**. Til håndtering af data anvendes IBM SPSS Statistics version 25. Spørgeskemaets udformning, indhold og potentielle fejlkilder vil blive diskuteret i følgende afsnit.

5.2.1.1 Udformning

Spørgeskemaet er udarbejdet i SurveyXact og består af 30 spørgsmål, jf. bilag 1 'Spørgeskema', hvoraf de fleste er med ordinalskalerede svarkategorier. Der er derfor muligt at rangere kategorierne (deVaus 2002, 101-102). Spørgeskemaet er struktureret og indeholder primært lukkede holdnings- og erfaringsspørgsmål (ibid).

Det er vigtigt at påpege, at spørgeskemaets udformning bærer præg af, at data oprindeligt skulle anvendes i en korrespondanceanalyse og herunder en hierarkisk klyngeanalyse med henblik på at segmentere de 55-årige efter internetvaner, oplevet utryghed, it-kriminalitet samt hvor de er modtagelige for forebyggende information. Grundet stikprøvestørrelsen og den manglende varians i respondenternes svar måtte metoden dog afskrives, og der er derfor flere items, der ikke inddrages i analysen, ligesom at problemformuleringen også er ændret efterfølgende.

Spørgeskemaets udformning efterrationaliseres yderligere i afsnittet 'Kvalitetskriterier: Ekstern og intern validitet samt reliabilitet' samt under afsnittet 'Frafald'.

5.2.1.2 Hensynsfuld formulering

Under praktikforløbet blev det tydeligt, at formuleringen af it-relaterede spørgsmål er afgørende for mange ældres forståelse af, hvad de svarer på og dermed for den interne validitet. Derfor er der ikke brugt tekniske termer, og ofte er der angivet eksempler i spørgsmålene. I de interviews, der blev foretaget under praktikforløbet, fungerede det eksempelvis ikke at spørge: "*Har du været udsat for it-kriminalitet?*", idet ikke alle ældre vidste, hvad det indbefattede. En enkelt informant svarede, at han og hans kone havde været udsat for it-kriminalitet, da Post Danmark antageligt havde åbnet et af deres breve. Af samme grund blev de udvalgte it-kriminalitetsformer udførligt beskrevet i batteriet i spørgsmål 20. '*Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?*', for at sikre den interne validitet og undgå at skabe et misvisende billede af forekomsten af it-kriminalitet.

5.2.1.3 Antal svarkategorier

Der er en balancegang mellem at have henholdsvis *nok* og *for mange* svarkategorier (de Vaus, 2002, s. 105-107), og begge dele kan føles frustrerende for respondenterne (ibid, s. 97). Der er flere batterier i spørgeskemaet, og svarkategorierne er af hensyn til svarfleksibiliteten oftest fempunkts-likertskalaer, der går fra eksempelvis meget uenig til meget enig. Tanken har fra starten været, at kategorierne skulle rekodes til tre kategorier (jf. DeVaus 2002, s. 107), hvis det gav svarmarginalt mening, jf. afsnittet 'Rekodning'. Der er dog også enkelte dikotome svarkategorier, som eksempelvis spørgsmål 8. 'Ud fra din egen vurdering, hvilken beskrivelse passer så bedst på din situation?': 'Jeg føler mig grundlæggende tryk på internettet' og 'Jeg føler mig grundlæggende utryk på internettet'. Problemet med dikotome variable er, at de tillader en ringe svarfordeling, og at respondenterne – modsat likertskalaen – er nødt til at placere sig i én ud af to ydre kategorier (ibid, s. 106-107). I spørgsmål 8. er dette dog valg, idet formuleringen stemmer overens med formuleringen i Politiets Tryghedsindeks (2017).

Svarkategorier og antallet af spørgsmål kan give anledning til et højere frafald (deVaus 2002, s. 97) jf. afsnittet 'Frafald'.

5.2.1.4 'Ved ikke' – et svar i sig selv?

'Ved ikke'-svarkategorien er som oftest udeladt, idet det efterstræbes, at respondenterne forholder sig til spørgsmålet og for mange missing-rekodninger undgås. Deri ligger dog også den konsekvens, at respondenterne påtvinges et svar, hvorfor validiteten kan være biased (deVaus 2002, s. 105-106). Der er som alternativ inkluderet et midteralternativ (jf. DeVaus 2002, 106) i alle likert-skalaer.

'Ved ikke'-kategorien er strategisk anvendt i de spørgsmål, hvor 'ved ikke' anses som et bidrag, jf. eksempelvis spørgsmål 17. 'Har du installeret beskyttelsessoftware (i form af eksempelvis et antivirusprogram) på de apparater, du tilgår internettet på?'. Hvis man ikke ved, om man har beskyttelsessoftware, så må man antage, at it-relateret information og sikkerhed ikke er det, der står højest på dagsordenen.

5.2.1.5 Operationalisering af teori og tidligere forskning i spørgeskemaet

Heri præsenteres de temaer og indikatorer, spørgsmålene i spørgeskemaet, jf. bilag 1, er funderet på og udgør. Langt fra alle oprindelige tematikker indgår i analysen, og for overskuelighedens skyld er

kun de inddragede medtaget heri, ligesom tematikkerne er tilpasset den endelige problemformulering. Hele spørgsmål 5, der var målrettet ikke-brugerne, vil ikke blive gennemgået.

Tema 1. Internetbrug i eksponering og type

Flere studier (jf. afsnittet 'Litteraturreview') har vist, at der er stor forskel på ældres internetbrug og internetvaner, og at denne forskel går hånd i hånd med variable som alder og uddannelsesniveau. Internetbrug og internetvaner er målt i spørgsmål 1. '*Hvor ofte bruger du internettet?*', spørgsmål 2. '*Fra hvilke apparater bruger du primært internettet?*' og spørgsmål 3. '*Hvilke af følgende aktiviteter bruger du internettet til?*'. Spørgsmålene er ligeledes funderet på, at jo mere tid online, des mere eksponeret er man over for de motiverede gerningsmænd.

Selv vurderet kompetenceniveau

Til at indfange de ældres (selvvurderede) kompetenceniveau bruges spørgsmål 14. 'Vurder venligst hvor enig du er i følgende udsagn': '*Jeg føler, at jeg har et tilpas it-kompetenceniveau*'. Danmarks Statistik (2018) har fundet en sammenhæng mellem selvvurderede kompetencer og oplevet utryghed, ligesom at det empiriske kvalitative udbytte fra praktikforløbet klart indikerede, at des bedre oplevet kompetenceniveau, des mindre utryk og des mere internetbrug. Ifølge Det Kriminalpræventive Råd (2015, 166), så kan en overestimering af egne evner til at forstå og handle på sikkerhedstrusler på internettet medføre øget online udsathed.

Uforståelige hændelser

Både danske og internationale studier finder, at ældre oplever mange tekniske udfordringer, når de bruger internettet, hvilket stemmer overens med erfaringer fra praktikforløbet, hvor mange ældre netop udtrykte, at de ofte oplevede pop-ups eller fejlmeddelelser, de ikke forstod, og som derfor gjorde dem utrygge. Dette søges indfanget i spørgsmål 6. '*Hvor ofte oplever du hændelser, som du ikke forstår og ikke ved, hvordan du skal forholde dig til, når du bruger internettet? (Eksempelvis pop-ups, bannere, pludselige meddelelser, lyde etc.)*'. Sådanne uforståelige hændelser kan antageligt bidrage til øget udsathed.

Internetrelateret (u)tryghed

Som beskrevet tidligere omhandler flere internationale studier internetangst som et psykologisk fænomen, der påvirker internetbrug. I en dansk kontekst måles der dog oftere på utryghed (jf. blandt andre Rigspolitiet 2017 og Hasselbach 2016), der beskrives som havende en negativ effekt på internetbrug. Utryghed er forsøgt at gøre målbart gennem spørgsmål 8. *'Ud fra din egen vurdering, hvilken beskrivelse passer så bedst på din situation?': 'Jeg føler mig grundlæggende tryk på internettet'* og *'Jeg føler mig grundlæggende utryk på internettet'* er anvendt til at måle oplevet (u)tryghed i overensstemmelse med Politiets Tryghedsindeks (2016).

Type af oplevelser på internettet

Det Kriminalpræventive Råd (2015, 166) pointerer, at oplevelsen af egen sårbarhed er afgørende for, hvordan folk opfører sig online, og dets længere tid en person bruger internettet uden negative oplevelser, desto mindre føler vedkommende sig overfor it-kriminalitet. Dette måles gennem både direkte og indirekte oplevelser. De direkte og personlige erfaringer indfanges i spørgsmål 9. *Ud fra din egen vurdering, hvilken beskrivelse passer så bedst på din situation?: 'Jeg har primært positive oplevelser og erfaringer med internettet'* og *'Jeg har primært dårlige oplevelser og erfaringer med internettet'*.

Motivation

Undersøgelser viser, at motivation for at bruge internettet og tilbøjeligheden til at prøve nye teknikker og services har en positiv effekt på internetbrug – jo mere motiveret, des større kompetenceniveau og des mere internetbrug. Internetbrugernes motivation måles i spørgsmål 14. *'Vurder venligst hvor enig du er i følgende udsagn': 'Jeg kan godt lide at lære nye ting relateret til computere og internettet'*. Spørgsmål 15 *'Har du nogensinde deltaget i et it-kursus med flere deltagere?'* bruges til at belyse, om respondenterne (tidligere) har deltaget i it-kurser. Dette forventes at hænge sammen med motivation for at lære nye it-relaterede ting, ligesom at det er en indikator på, at de ældre er interesserede i at udvide/pleje deres kompetencer.

Kompetente vagter

Tilstedeværelsen af online beskyttelse måles i spørgsmål 17. *'Har du installeret beskyttelsessoftware (i form af eksempelvis et antivirusprogram) på de apparater, du tilgår internettet på?'* og ' 18. *Hvilket udsagn beskriver bedst dine adgangskoder?'*, ligesom at villigheden til at dele personfølsomme data måles i spørgsmål 19. *'Hvordan har du det med at dele*

personlige oplysninger såsom kortoplysninger, CPR-nummer og lignende på internettet?'

Spørgsmålene er baseret både rutineaktivitetsteori. Jo mere eksponeret og ubeskyttet det egnede mål er, des større risiko for viktimering. Studier og erfaringer fra praktikforløbet viser, at ældre ikke er bevidste om, hvornår de eksponerer personfølsomme data samt om de risici, der er forbundet hermed.

Netværkshjælp

Hjælp til at bruge internettet har en positiv effekt på internetbruget (Siren & Knudsen 2014), og hvor ofte de ældre har modtaget hjælp måles i spørgsmål 13. *'Hvor mange gange har du inden for den seneste måned modtaget hjælp til it-relaterede spørgsmål af følgende personer/instanser?'* Oplevelsen af at modtage hjælp måles i spørgsmål 14. *'Vurder venligst hvor enig du er i følgende udsagn': 'Jeg føler mig mere tryk, når jeg får hjælp til at begå mig på internettet' og 'Jeg bruger nettet mere, hvis der er mulighed for at få hjælp'.*

Forekomsten af it-kriminalitet

Forekomsten af ofre for it-relateret kriminalitet måles i spørgsmål 20. *'Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?'* Spørgsmålene er primært relateret til økonomisk it-kriminalitet som handelsbedrageri, afpresning og databedrager, identitetstyveri, datingbedrageri, hacking og chikane. Igen arbejdes der ud fra en likertskala, der går fra 'aldrig' til 'mere end fire gange'. Det forventes, at der er sammenhæng mellem det, om man er udsat for it-kriminalitet og internetbrug -og vaner, eksponering af data og graden af beskyttelse. Spørgsmål 22. *'Har du anmeldt den it-kriminalitet, du har været udsat for, til politiet?'* er medtaget for at skabe et overblik over mørketallet og for at kunne understøtte Østjyllands Politis viden om, hvor mange sager der reelt set anmeldes til politiet. Den eneste variabel, der kan bruges til at forklare graden af anmeldelse er fra spørgsmål 7. *'De kriminelle har frit spil på internettet, og det er svært for politiet at fange dem'*

Baggrundsspørgsmål

Spørgsmål 23. *'I hvilken kommune er du bosat?'* og spørgsmål 24. *'Gennem hvem har du hørt*

om/modtaget dette spørgeskema? er selektionsspørgsmål, der skal gøre det muligt at differentiere respondenterne i analysen.

De klassiske baggrundsvariable som køn og alder, der indfanges i spørgsmål 25 og 26, antages at have en betydning for internetbrug og internetvaner.

Studier har vist, at internetbruget stiger med uddannelsesniveaue, ligesom at folk med en højere indkomst er i større risiko for at blive ofre for it-relateret kriminalitet. Spørgsmål 28. *'Hvad er din senest gennemførte uddannelse?'* og spørgsmål 30. *'Hvad er din personlige indkomst pr. år før skat? (inkl. evt. ældrecheck, aktieindkomster, etc.)'*

Spørgsmål 29. *'Hvad er din nuværende beskæftigelse?'* er tiltænkt til at belyse, om man er aktiv på arbejdsmarkedet, idet pensionister i andre studier bruger internettet mindre end de ældre, der er i arbejde. I forlængelse heraf skal spørgsmål 4. *'Er du/har du tidligere været vant til at bruge internettet i dit arbejdsliv?'* bruges til at belyse, om der er sammenhæng mellem det at være vant til at bruge internettet i sit arbejde og internetbrug, hvilket der ifølge tidligere undersøgelser er.

5.2.2 Ikke-efter-bogen-pilottest

Forud for den egentlige dataindsamling blev der foretaget en lille og uformel pilottest (jf. de Vaus 2002, 116-118) blandt 10 bekvemmelighedsudvalgte ældre fra eget netværk. Pilottesterne havde en gennemsnitsalder på 56 år. De brugte alle internettet flere gange om dagen, ligesom at de alle følte sig grundlæggende trygge på internettet. Det eneste udvælgelseskriterie var, at pilottesterne skulle afspejle målgruppen aldersmæssigt. Ideelt set ville det have været bedre med en større test samt en større aldersforskel samt forskel i internetbrug og oplevet utryghed (jf. de Vaus 2002, 117).

Formålet med pilottesten var ikke at analysere besvarelsenerne, men derimod at evaluere spørgeskemaet (jf. de Vaus 2002, 116). Pilottesterne blev bedt om at være opmærksomme på, om spørgsmålene hang sammen, om spørgsmålene var relevante og om de mistede interessen undervejs, samt på hvor lang tid det tog dem at gennemføre spørgeskemaet. Feedbacken blev givet skriftligt, og undertegnede var ikke selv til stede, da pilottesterne gennemførte spørgeskemaet (jf. blandt andre Kvale & Brinkmann 2009, 138 for 'pilotinterview'.)

Pilottesterne havde få indholdsmæssige rettelser, ingen forståelsesproblemer og oplevede at spørgeskemaet tog dem cirka 10 minutter at gennemføre. Rettelserne blev inkorporeret og i forhold til pilottesternes relativt unge gennemsnitsalder blev det på baggrund heraf antaget, at det vil tage de ældre respondenter cirka 15 minutter at gennemføre spørgeskemaet.

De 6 pilottestere, der var over 55 år, er inkluderet i det endelige datasæt.

5.2.3 Adgang til felten og distribuering af spørgeskema

Adgang til felten er etableret gennem mailkorrespondancer med repræsentanter fra Ældre Sagen Aarhus, Ældre Sagen Aalborg, Aalborg Seniorsport og Ældrerådet Aarhus. Sidstnævnte etableredes der allerede kontakt til under praktikforløbet. Det har været relativt nemt at opnå kontakt, og de forskellige repræsentanter var positivt indstillet overfor emnet.

Dataindsamlingsmetoden er af afgørende betydning for kvaliteten af specialets konklusion samt dets reliabilitet, validitet og generaliserbarhed. (Bryman, 2012, s. 12-13), og der er adskillige forbehold, der knytter an til specialets dataindsamling. Men først lidt om distribueringen. På grund af økonomi og datalovgivning har det ikke været muligt for ovenstående instanser at udsende spørgeskemaerne til medlemmer/borgere. Spørgeskemaet er i stedet distribueret i to faser. Fase 1 bestod først og fremmest af distribuering gennem Ældrerådet Aarhus' generalsekretær. Han udsendte spørgeskemaet til bekendte bosiddende i Aarhus Kommune via mail, ligesom han opfordrede dem til at videresende spørgeskemaet. Der er 36 respondenter, hvis besvarelser er angivet som relateret til Ældrerådet. Derudover blev der indsamlet data gennem fysisk distribuering af spørgeskemaet over to omgange ved Aalborg Seniorsport ved holdene 'Løbeholdet' og 'Rigtige mænd', hvorfra 38 respondenter har angivet, at de stammer. Fase 1 resulterede i 81⁷ respondenter. Under Fase 1 blev der gjort den erkendelse, at 1) det er umuligt at få nok respondenter gennem distribuering via mail og 2) spørgeskemaet var for langt til den fysiske distribuering, der ellers skulle være fortsat (i eksempelvis bingohaller, ved frisører etc.). Derfor blev Fase 2 iværksat. Her blev spørgeskemaet delt på Facebook på følgende sider:

- Ældre Sagen Aalborg, medlemsanmodning påkrævet, 331 medlemmer
- Ældre Sagen Randers-Nørhald-Langå, medlemsanmodning påkrævet, 266 medlemmer
- SeniorTryghed⁸, åben side, 528 følgere

Derudover har tre af undertegnede venner og familiemedlemmer også delt linket på Facebook.

⁷ Inklusive delvise besvarelser

⁸ "SeniorTryghed er et nyudviklet dansk system, der sikrer ældre en tryk tilværelse i egen bolig."

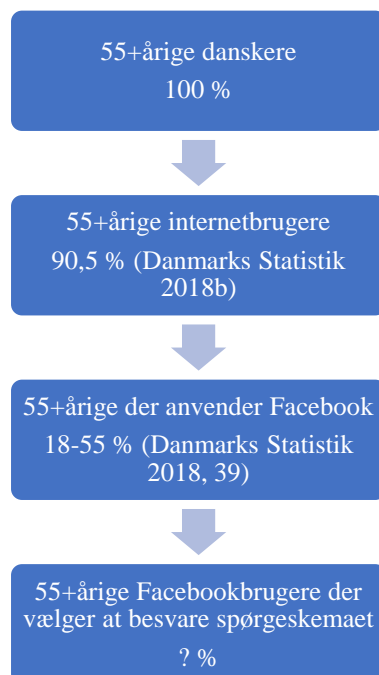
Kilde: SeniorTrygheds Facebookside 'Om' på: https://www.facebook.com/pg/Seniortryghed/about/?ref=page_internal

Spørgeskemaet er altså blevet distribueret fysisk, gennem e-maildeling af webbaseret survey og gennem Facebook.

5.2.3.1 Distribuerings konsekvenser

I den ideelle verden var der forud for dataindsamlingen lavet en stikprøveramme ud fra populationen, hvorfra respondenterne blev tilfældigt udvalgt (jf. DeVaus 2002, s. 69-72). På den måde ville risikoen for, at bestemte individer enten blev over- eller underrepræsenteret minimeres (ibid). Det har ikke været ressourcemæssigt muligt at gennemføre noget, der minder om en SRS. Det er derfor en meget pragmatisk stikprøve, der i høj grad er biased, idet visse 55+årige er henholdsvis over- og underrepræsenterede, og det er ikke rimeligt at generalisere resultaterne til en given population og tale om repræsentativitet, fordi data er så tilfældigt indsamlet. Det vil sige, at den eksterne validitet er meget begrænset, og at fundene kun er gældende for stikprøven (jf. blandt andre Bryman 2012, s. 48). Den tænkte population er 55+årige i Aarhus Kommune, men stikprøven er *ikke* repræsentativ for 55+årige i Aarhus Kommune. Og den er det heller ikke for 55+årige danske internetbrugere. Hvis den er noget, så ses det i analysen, at stikprøven bedst kan generaliseres til *selvvurderede trykke internetbrugere*.

Figur 5.0 viser, med inspiration fra DeVaus (2002, s. 79), problematikken med distribuering gennem Facebook. I princippet kunne 'Facebook' erstattes med 'e-mail'.

Figur 5.0 Bias relateret til deling af survey på Facebook

Indsamlingsmetoden medfører også, at der ikke er megen varians i svarene. Et eksempel herpå ses i nedenstående tabel 5.0, der viser hvordan respondenterne fordeler sig på variabelen 'internetbrug'.

Tabel 5.0. Internetbrug (N=163)				
Valide besvarelser	Hyppighed	Frekvens	Procent	Kumulative procent
	Flere gange om dagen	147	90,2	90,2
	En enkelt gang om dagen	10	6,1	96,3
	Flere gange om ugen	5	3,1	99,4
	Et par gange om måneden	1	0,6	100
	Total	163	100	100

Spørgsmål 1. "Hvor ofte bruger du internettet?"

Lidt over 96 procent af respondenterne bruger internettet dagligt, og heraf bruger over 90 procent internettet flere gange om dagen. Til sammenligning anvender 62 procent af de 55-74-årige internettet 'flere gange om dagen' og 25 procent anvender internettet 'hver dag eller næsten hver dag' ifølge en undersøgelse af Danmarks Statistik (Danmarks Statistik 2017b). Der er altså en klar overrepræsentation af hyppige internetbrugere i stikprøven.

Der er grundet distribueringen en overrepræsentation af 55+årige, der:

- Bruger internettet
- Anvender sociale medier
- Er bosat i bestemte kommuner
- Er medlem af Ældre Sagen⁹
- Er fysisk- og/eller socialt aktive i foreninger

Derudover er der en lille overrepræsentation af mænd blandt de valide besvarelser på lige under syv procentpoint – højst sandsynligt grundet indsamlingen ved holdet 'Rigtige mænd' ved Aalborg Seniorsport. Derudover har der kun været besvarelser fra 3 ikke-brugere, hvorfor disse er frasorteret og populationen er afgrænset til at være 55+årige *internetbrugere* i Danmark.

⁹ Vurderet ud fra deres medlemskab på Ældre Sagens Facebooksider. De ældre har ikke direkte angivet, at de er medlem af Ældre Sagen.

Umiddelbart er det altså teknisk-, socialt- og fysisk ressourcestærke ældre, der indgår i stikprøven. Rent pragmatisk må der dog arbejdes med det, der er indsamlet – forbehold eller ej. Jeg har derfor tænkt mig at arbejde videre med den tænkte population, og stikprøvens karakteristika diskuteres i forhold til 55+årige i Aarhus Kommune i nedenstående afsnit.

5.2.4 Stikprøve versus Aarhus Kommune

33,5 procent af respondenterne er bosat i Østjyllands Politikreds, men kun 8,6 procent heraf er bosat i Aarhus Kommune. De fleste respondenter er bosat i Aalborg. Fordelingen illustreres i tabel 5.1.

Tabel 5.1 Respondenternes bopælskommune (N=106)							
Valide besvarelser	Politikreds	Kommune	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent	
	Østjylland	Aarhus		9	5,5	8,6	8,6
		Norddjurs		1	0,6	1,0	9,6
		Syddjurs		1	0,6	1,0	10,6
		Randers		24	14,7	22,9	33,5
	Nordjylland	Aalborg		60	36,8	57,1	90,6
		Vesthimmerland		1	0,6	1,0	91,6
		Brønderslev		2	1,2	1,9	93,5
	Anden	Anden kommune, angivet		7	4,3	6,6	100
	Total			105	64,4	100	
Missing			58 ¹⁰	35,6			
Total			163	100			

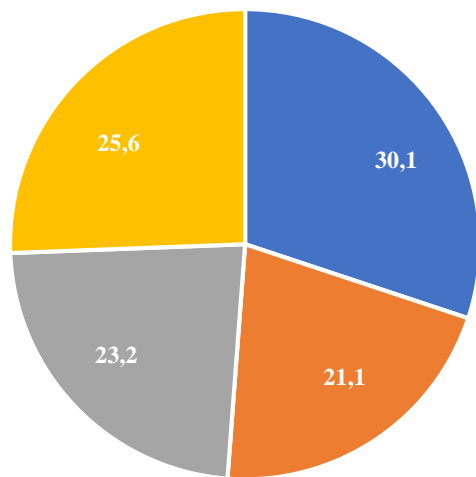
Spørgsmål 23. *I hvilken kommune er du bosat?*

For at kunne diskutere resultaterne i forhold til den tænkte population, ældre i Aarhus Kommune sammenlignes respondentprofilen med 55+årige borgere i Aarhus Kommune ud fra fire baggrundsvariable. Som det fremgår på næste side, så er der særligt en overrepræsentation af 67-72-årige i stikprøven og en underrepræsentation af 55-60-årige set i forhold til fordelingen i Aarhus Kommune. Dette stemmer med, at gennemsnitsalderen for respondenterne er 68,5 år. Derudover er

¹⁰ Heri indgår 24 respondenter, der har angivet, at de bor i en anden kommune end Aarhus/Aalborg, men ikke har angivet, i hvilken kommune de bor.

der forskel i sammensætningen af køn. I stikprøven er der 56,5 procent mænd og 43,5 procent kvinder. I Aarhus Kommune er fordelingen 53,6 procent kvinder og 46,4 procent mænd. Folk med mellemlange uddannelser er stærkt overrepræsenterede i stikprøven med 45,2 procent mod 23,9 procent i Aarhus Kommune. Dertil kommer, at 33,3 procent af befolkningen i Aarhus Kommune har en erhvervsuddannelse mod kun 16,7 procent af respondenterne. 17,9 procent af befolkningen i Aarhus Kommune har derudover en uddannelse på grundskoleniveau, og det samme har kun 5,6 procent af respondenterne. De andre fordelinger på uddannelse stemmer nogenlunde overens mellem stikprøve og population. Fordelingen på indkomst er stort set ens og afviger kun med mellem 1,3 og 5,2 procentpoint.

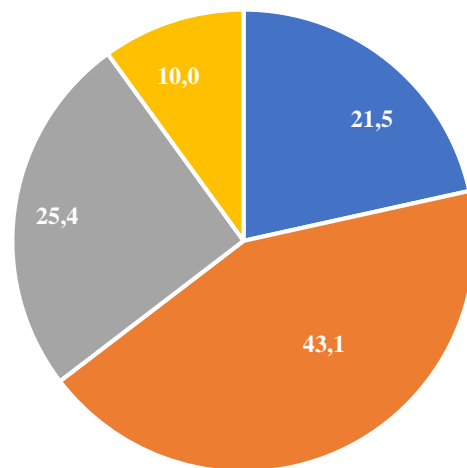
Figur 5.1 Alder i procent (N=84.243)
Aarhus Kommune (2018K2)

■ 73+ år ■ 67-72 år ■ 61-66 år ■ 55-60 år

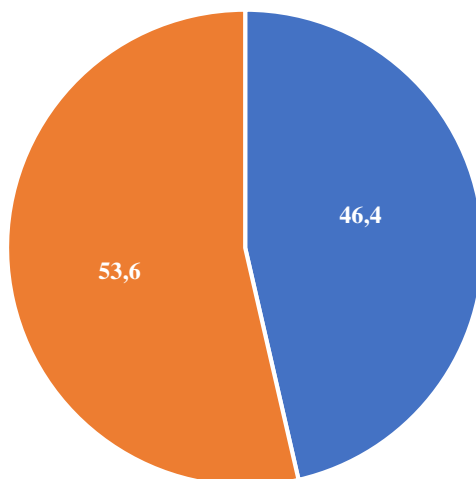
Kilde: Danmarks Statistik (2018b)

Figur 5.2. Alder i procent (N=130)
Stikprøve

■ 73+ ■ 67-72 år ■ 61-66 år ■ 55-60 år

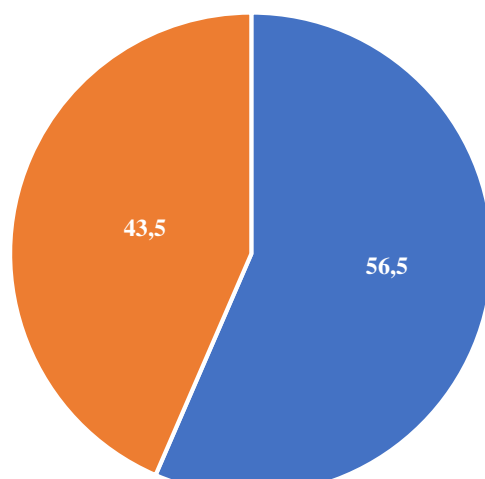
Figur 5.3. Køn i procent (N=84.243)
Aarhus Kommune (2018K2)

■ Mænd ■ Kvinder

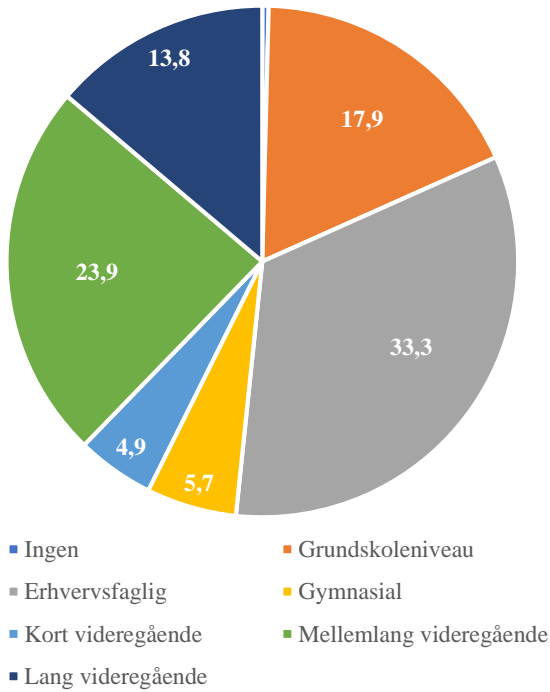
Kilde: Danmarks Statistik (2018b)

Figur 5.4. Køn i procent (N=131)
Stikprøve

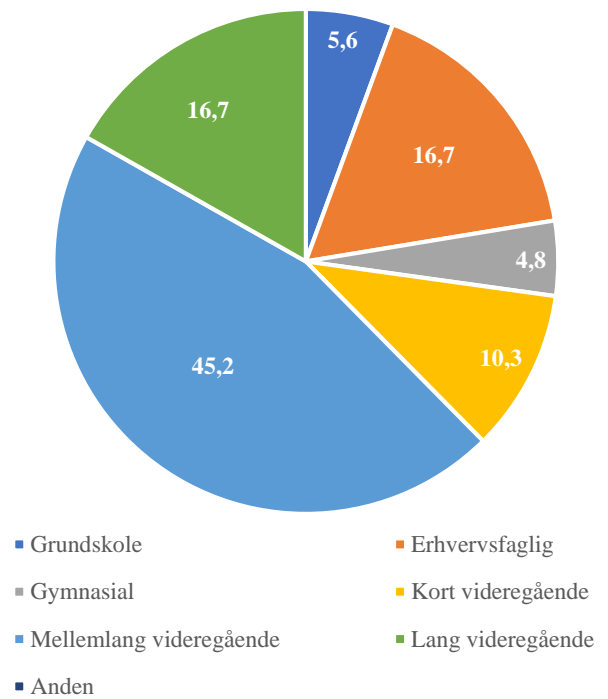

■ Mænd ■ Kvinder

Figur 5.5 Uddannelsesniveau i procent (Baseret på 55-69-årige) (N=48.082) Aarhus Kommune (2018)

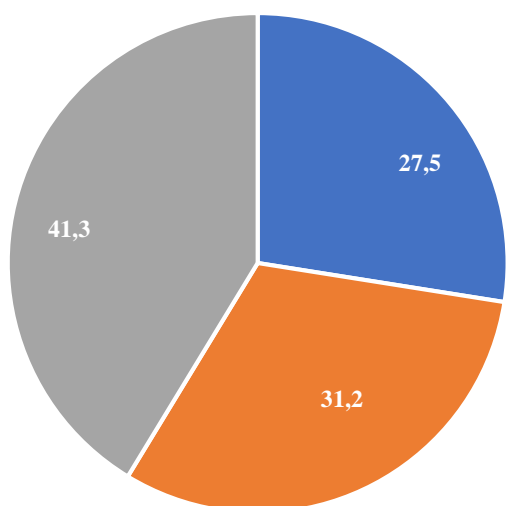

Figur 5.6 Uddannelsesnivaue i procent (N=126) Stikprøve

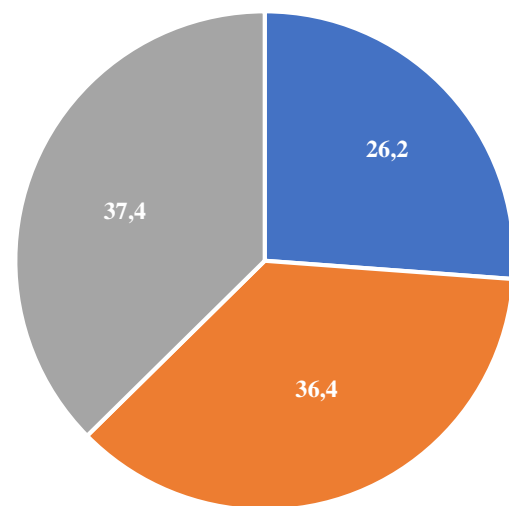

Kilde: Danmarks Statistik (2018b)

Figur 5.7 Indkomst i procent (N= 82.451) Aarhus Kommune (2016)

Figur 5.8. Indkomst i procent (N=107) Stikprøve

■ Under 200.000 ■ 200.000 til 300.000 ■ Over 300.000

■ Under 200.000 ■ 200.000 til 300.000 ■ Over 300.000

Kilde: Danmarks Statistik (2018b)

Sammenlignet med Aarhus Kommune er der altså flere 60+årige i stikprøven, der er flere mænd og respondenterne har generelt et højere uddannelsesniveau, hvor særligt folk med mellemlang uddannelse er overrepræsenterede og folk med erhvervsuddannelse og grundskoleuddannelse er underrepræsenterede.

Som tidligere nævnt er der i andre studier fundet en positiv sammenhæng mellem internetbrug og uddannelsesniveau, og dette understøtter det, at de ældre i stikprøven er meget flittigere internetbrugere end den generelle 55+årige befolkning, og det understøtter blot det faktum, at stikprøven ikke er repræsentativ for de ældre i Aarhus Kommune.

5.2.5 Frafald

I den ideelle verden besvarer samtlige deltagere hele spørgeskemaet (deVaus 2002, 97), men som tidligere nævnt var 37 ud af de 163 brugbare besvarelser delvise. Det vil sige, at lige knap 23 procent af respondenterne er frafaldet undervejs. Spørgeskemaet har været relativt langt og med mange batterier, og selvom vedligeholdelse af interesse og engagement er forsøgt afprøvet i pilottesten, så kan de ældre have fundet det for tidskrævende (jf. DeVaus 2002, s. 97). Dette understøttes af erfaringer fra den fysiske distribuering og besvarelsesindsamling, hvor de ældre oplevede, at spørgeskemaet var meget langt og meget omfattende. Det tog dem også væsentligt længere tid at besvare spørgeskemaet end pilottesterne.

Det fremgår dog, at 21 respondenter er frafaldet allerede ved spørgsmål 2. *'Fra hvilke apparater bruger du primært internettet? Sæt gerne flere kryds'*. Det kan der være flere forklaringer på. Der var på dette tidspunkt i det online distribuerede spørgeskema et 'spring', hvorfor spørgsmål 2. kom frem på næste side. Er man ældre og ikke så vant til at besvare spørgeskemaer online, så *kan det tænkes*, at man har lukket browseren efter spørgsmål 1. En anden forklaring er selvfølgelig manglende motivation. Respondenterne frafalder herefter løbende med et udsving ved spørgsmål 27. *'Hvor mange er der i din husstand inklusive dig selv?'*, hvor syv respondenter frafalder. Det kunne tyde på, at de ikke ønskede at besvare de afsluttende baggrundsspørgsmål og opgive personlig information.

Det er svært at se, *hvem* der frafalder ved krydstabulering med klassiske baggrundsvariable, idet baggrundsspørgsmålene var placeret til sidst i spørgeskemaet, og langt de fleste frafald skete inden. Det overordnede frafald fordelt på internetbrugere ses i tabel 5.2. Selvom det absolutte frafald er størst blandt de, der bruger internettet flere gange om dagen, så er de fortsat overrepræsenterede,

ligesom at de relativt set har et af de mindste frafald. Det er dog svært at teoretisere på baggrund af tabellen, idet der er så få observationer i de andre kategorier, og enhver tendens kan skyldes tilfældigheder.

Tabel 5.2 Frafald blandt internetbrugere (N=163)				
Hvor ofte bruger du internettet?		Gennemførte	Nogle svar	Total
	Flere gange om dagen	115	32	147
	En enkelt gang om dagen	8	2	10
	Flere gange om ugen	3	2	5
	Et par gange om måneden	0	1	1
	Total	126	37	163

5.2.6 Rekodning

I specialet er flere af de variable, der indgår i analysen, rekodet. Rekodningerne af de medtagne variable beskrives i følgende afsnit, og der henvises til bilag 4 'SPSS Syntax' for at se udførelsen i SPSS. Langt de fleste variable er rekodet efter en *substantiel tilgang* (jf. deVaus 2002, 165), hvor kategorier slås sammen alt efter mening (eksempelvis når 'meget enig' og 'enig' bliver til enig). Når man kolliderer kategorierne, skal der helst være en nogenlunde fordeling af respondenter i de nye kategorier (ibid.) Dette har været svært at overholde for de ordinalskalerede variable grundet manglende varians i svarfordelingen. Dette pointeres yderligere i analysen. Visse variable, blandt andre indkomst, er slået sammen efter en *distributionelt tilgang* (ibid, 165-166), hvor distribueringen af data er bestemmende for antallet af kategorier.

Simple rekodninger

Flere variable er rekodet både for overskuelighedens skyld og på grund af meget få observationer i nogle celler. På denne måde er variablene mere egnede til krydstabulering (DeVaus 2002, 167). Det drejer sig først og fremmest om variablene 'Uforståelige hændelser', 'Motivation i brug af

internettet ved hjælp' og 'Tryghed i brug af internettet ved hjælp'. Rekodningen ses i de følgende tre tabeller.

Tabel 5.3 Rekodning af uforståelige hændelser			
Oprindelige kategorier	Respondenter	Procent	Rekodning
Meget ofte	11	8,1	Ofte
Ofte	29	21,5	
Sjældent	60	44,4	Sjældent eller aldrig
Meget sjældent	29	21,5	
Aldrig	6	4,4	

Spørgsmål 6. 'Hvor ofte oplever du hændelser, som du ikke forstår og ikke ved, hvordan du skal forholde dig til, når du bruger internettet?'

Tabel 5.4 Rekodning af tryghed ved hjælp i brugen af internettet			
Oprindelige kategorier	Respondenter	Procent	Rekodning
Meget enig	12	8,9	Enig
Enig	27	20,0	
Uenig	28	20,7	Uenig
Meget uenig	21	15,6	
Hverken enig eller uenig	47	34,8	Hverken enig eller uenig

Spørgsmål 14. 'Vurder venligst hvor enig du er i følgende udsagn - Jeg føler mig mere tryk, når jeg får hjælp til at begå mig på internettet'

Tabel 5.5 Rekodning af motivation ved hjælp i brugen af internettet			
Oprindelige kategorier	Respondenter	Procent	Rekodning
Meget enig	6	4,4	Enig
Enig	16	11,9	
Uenig	46	34,1	Uenig
Meget uenig	29	21,5	
Hverken enig eller uenig	38	28,1	Hverken enig eller uenig

Spørgsmål 14. 'Vurder venligst hvor enig du er i følgende udsagn - Jeg bruger internettet mere, når der er mulighed for at få hjælp'

Aldersvariablen er for overskuelighedens skyld rekodet fra en skaleret variabel, hvor respondenterne selv skulle angive fødselsår, til en femårs-intervalskaleret variabel.

Tabel 5.6 Rekodning af alder			
Fødselsår	Respondenter	Kumulative procent	Rekodning
1945 og yngre	28	21,5	73+
1946 til 1951	56	64,6	67-72 år
1952 til 1957	33	90,0	61-66 år
1958 til 1963	13	100,0	55-60 år

Spørgsmål 26. *'I hvilket årstal er du født?'*

Uddannelsesniveau er ligeledes rekodet til fem kategorier. Under kategorien 'Anden uddannelse' havde den pågældende respondent angivet 'psykoterapeut', der er rekodet som en 'kort videregående'. Dette er selvfølgelig en diskutabel rekodning, men valget er truffet på baggrund af uddannelsens længde.

Tabel 5.7 Rekodning af uddannelsesniveau			
Oprindelige kategorier	Respondenter	Procent	Rekodning
Folkeskole/grundskole	3	2,4	Grundskole/gymnasial
Realskole	4	3,2	
Gymnasial	6	4,8	
Erhvervsfaglig	21	16,7	Erhvervsfaglig
Kort videregående	13	10,3	Kort videregående
Anden (psykoterapeut)	1	0,8	
Mellemlang videregående	57	45,2	Mellemlang videregående
Lang videregående	21	16,7	Lang videregående

Spørgsmål 28. *'Hvad er din senest gennemførte uddannelse?'*

For at overskueliggøre den intervallskalerede indkomstvariabel rekodes denne til tre ordinalskalerede kategorier. Rekodningen er baseret på et ønske om at lade data være styrende for inddelingen for at sikre en retvisende fremstilling (deVaus 2002, s. 166).

'Jeg ønsker ikke at svare' rekodes som missing. Eftersom der ønskes tre kategorier, bestemmes skæringspunkterne ud fra, hvad der kumulerer nærmest henholdsvis 33 og 66 procent af respondenterne. Det første skæringspunkt sættes ved 26,2 procent af respondenterne og det næste

ved 62,6. Dette resulterer i, at kategorien 'Lav indkomst' indeholder færre respondenter end de to andre.

Tabel 5.8 Trikotomisering af indkomstvariabel			
Oprindelige kategorier	Respondenter	Kumulative procent	Rekodning
Under 100.000 (1)	6	5,6	Lav indkomst (1)
100.000-150.000 (2)	6	11,2	
150.000-200.000 (4)	16	26,2	
200.000-250.000 (5)	22	46,7	Mellemhøj indkomst (2)
250.000-300.000 (6)	17	62,6	
350.000-400.000 (7)	23	84,1	Høj indkomst (3)
400.000-450.000 (8)	4	87,9	
450.000-500.000 (9)	2	89,7	
Over 500.000 (10)	11	100,0	
Jeg ønsker ikke at svare (11)	19	11,7	Missing (4)

Spørgsmål 30. 'Hvad er din personlige indkomst pr. år før skat? (inkl. evt. ældrecheck, aktieindkomster, etc.)'

It-kriminalitetsindeks

It-kriminalitetsindekset er konstrueret ud fra de 11 items i spørgsmål 20 'Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?'. Indekset er baseret på de rekodede variable, jf. tabel 5.9.

Tabel 5.9 Rekodning til brug i it-kriminalitetsindeks	
Kategorier (Værdier)	Kategorier (Værdier)
Aldrig (3)	Nej (0)
En gang (1)	En gang (1)
To gange (2)	Flere gange (2)
Tre gange (4)	
Fire gange (5)	
Mere end fire gange (6)	

Indekset sammenfatter de forskellige svarkategorier og fortolker dem som et mål for, om man har været udsat for it-kriminalitet, og om man har været offer for revictimisering. Det har ikke været

nødvendigt at vende kategorierne og spørgsmålsformuleringen er den samme, jf. batteriet, ligesom at de alle måler det samme; nemlig om man har været udsat for it-kriminalitet. Ved reliabilitets test er Cronbachs Alpha 0,712, hvilket forventes, eftersom de alle måler det samme fænomen – om man har været udsat for it-kriminalitet. På baggrund af en score inddeles respondenterne efter, i hvilken grad de er udsat for it-kriminalitet. Indekset går fra 0 til 22. En score på 0 betyder, at respondenterne i hele spørgsmål 20 har afkrydset ved svarkategorien 'Aldrig' med værdien 0. En score på 22 betyder, at respondenterne er blevet reviktimiseret inden for samtlige it kriminalitetsformer. Alle scorere over 2 er rekodet til at være 'flere gange', da det på grund af det lille datasæt er valgt kun at lave tre kategorier, idet 92,8 procent af respondenterne placerer sig på en score mellem 0 og 2. Det har selvfølgelig den konsekvens, at noget af variansen går tabt.

Tabel 5.10 Rekodning af værdier i it-kriminalitetsindeks	
Score	Rekodning
0	Aldrig
1	En gang
2+	Flere gange

Reviktimiseringsindeks

Fordi det ikke er muligt at se, i hvor høj grad respondenterne reviktimiseres ud fra it-kriminalitetsindekset, så er der lavet et 'Reviktimiseringsindeks'. Dette er igen konstrueret ud fra spørgsmålene i batteriet spørgsmål 20 'Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?' Værdierne er først rekodet, jf. tabel 5.11, for derefter at blive summeret.

Tabel 5.11 Rekodning til brug i reviktimiseringsindeks	
Kategorier (Værdier)	Kategorier (Værdier)
Aldrig (3)	Nej (0)
En gang (1)	En gang (1)
To gange (2)	To gange (2)
Tre gange (4)	Tre gange (3)
Fire gange (5)	Fire gange (4)
Mere end fire gange (6)	Mere end fire gange (5)

Her er det muligt for hver enkelt respondent at opnå en summeret score mellem 0 og 60. Ved en score på 0 har respondenterne gennem hele spørgsmål 20 angivet, at han/hun aldrig har været udsat

for den angivne kriminalitetsform, og score på 3 kan eksempelvis betyde, at respondenter har været udsat for tre forskellige it-kriminalitetsformer én gang eller har været udsat for to forskellige former henholdsvis én og to gange. Omvendt betyder en score på 60, at respondenter har været udsat for samtlige kriminalitetsformer mere end fire gange. Heldigvis har ingen respondent været så uheldig.

Tabel 5.12 Reviktimeringsindeks			
Score	Respondenter	Kumulative procent	Rekodning
0	86	68,8	Aldrig (indgår ej)
1	17	82,4	En gang (indgår ej)
2	13	92,8	To gange
3	4	96,0	Tre gange
4	1	96,8	Fire gange
5	2	98,4	Fem gange
6	1	99,2	Seks gange
24	1	100,0	Mere end seks gange

5.3 Kvalitativ metode

5.3.1 Interview

Der er foretaget to semistrukturerede interviews med to it-koordinatorer fra henholdsvis Ældre Sagen Aalborg og Ældre Sagen Aarhus. Det oprindelige formål var at belyse tendenser i udbud og efterspørgsel af it-kurser, vigtige erfaringer med udarbejdelse af kurser, erfaringer med it-kursisternes kompetenceniveauer samt hvilke tiltag der er hensigtsmæssige i forhold til at sikre udvikling og engagement hos deltagerne.

Begge interviews er konsensusføgende ekspertinterviews (eller 'eliteinterviews', jf. Kvale & Brinkmann 2009, 167), idet at begge informanter besidder stor erfaring inden for koordinering og afholdelse af it-kurser for medlemmer af Ældre Sagen.

Interviewenes indhold, type potentielle og fejlkilder vil blive diskuteret og beskrevet i nedenstående afsnit.

5.3.1.1 Adgang til felten

Kontakten til informanterne er etableret gennem henvisning fra sekretærer og ledere inden for henholdsvis Ældre Sagen og Ældrerådet. Derefter er informanterne kontaktet pr. e-mail. Informanterne har fra starten af haft en positiv indstilling til emnet og projektet.

5.3.1.2 Præsentation af informanter

I følgende afsnit præsenteres de to informanter.

Else Asp-Poulsen, it-koordinator ved Ældre Sagen Aalborg

Else Asp-Poulsen er frivillig it-koordinator ved Ældre Sagen Aalborg på sjette år. Hun startede som underviser i 'Begynder PC', men er nu it-koordinator og styrer planlægning af undervisning samt varetager it-relaterede administrative opgaver. Derudover er hun medlem af bestyrelsen og har til opgave at ajourføre bestyrelsesmedlemmerne om, hvordan det står til på Ældre Sagen Aalborgs it-område.

Erik Ejersted, it-koordinator ved Ældre Sagen Aarhus

Erik Ejersted er frivillig it-koordinator ved Ældre Sagen Aarhus på og står i samarbejde med andre ansvarshavende for planlægning og koordinering af it-kurser. Erik startede som underviser på 'Begynder PC', og han har 15 års erfaring med it ved Ældre Sagen Aarhus. Erik underviser fortsat på begynder- og fortsætterholdene i PC.

5.3.2 Interviewundersøgelse og interviewguide

Kvale & Brinkmann (2009) opererer med et idealforløb på syv faser i en interviewundersøgelse, men her vil kun blive fokuseret på de to, nemlig *tematisering* og *verifikation* (jf. Kvale & Brinkmann s. 121-123), idet forløbet har været mere fleksibelt og mindre formalistisk end syvfaseforløbet.

Tematisering (jf. Kvale & Brinkmann 2009, s. 125-129) henviser til interviewets *hvorfor, hvad* og *hvordan*. De tre præsenteres og besvares i forhold til nærværende speciale i nedenstående tabel 5.12.

Tabel 5.12 Oversigt over tematisering af interviewundersøgelsen i specialet		
Spørgsmål	Sigte	Svar
<i>Hvorfor?</i>	Afklaring af interviewundersøgelsens formål	Interviewundersøgelsens formål oprindelige formål var at understøtte it-relaterede indsatsområder i Aarhus Kommune med ny og relevant viden. Det endelige formål blev dog at kunne sammenholde informanternes erfaringer med data stikprøven for at sætte fundene i perspektiv. Sigtet er forinden udarbejdelsen af interviewguiden omsat til forskningsspørgsmål. Disse forskningsspørgsmål knytter an til det oprindelige udgangspunkt og findes i bilag 2, 'Interviewguide'.
<i>Hvad?</i>	Tilegnelse af forhåndsviden om genstandsfeltet	Der er både opnået forhåndsviden under praktikforløbet og under specialeforløbet. Denne er opnået både gennem tidligere forskning og indsigter fra Østjyllands Politi, men i større grad gennem interaktion med genstandsfeltet, herunder ældre borgere, it-kursister og it-kursuskoordinatorer. Denne

		viden er vigtig for at kunne stille relevante spørgsmål.
<i>Hvordan?</i>	Beslutning om hvilken fremgangsmåde, der er mest hensigtsmæssig	Interviewene har været semistrukturerede ekspertinterviews med to it-koordinatorer ved henholdsvis Ældre Sagen Aalborg og Ældre Sagen Aarhus. Begge blev foretaget i deres lokaler. Interviewguiden har bestået af åbne spørgsmål, og informanterne er blevet opfordret til at snakke udover spørgsmålene, jf. semistruktureringen. Der er blevet anvendt samme interviewguide til begge informanter, men på baggrund af det første interview blev der stillet andre opfølgende spørgsmål i det andet interview. Begge interviews er optaget, transskriberet og derefter struktureret på baggrund af de gennemgående tematikker.

5.3.2.1 Interviewguide

Interviewguiden jf. bilag 2, er funderet på tematiseringen, og den består af tematikker med dertilhørende spørgsmål. For at omsætte tematiseringens *hvad* i interviewguiden, så er der forinden udarbejdet *forskningsspørgsmål*, der ganske enkelt skal sikre, at det der ønskes belyst, rent faktisk belyses (Bryman 2012, 9-11). Forskningsspørgsmålene og deres relation til interviewspørgsmålene

fremgår af bilag 2, *men* de er funderet på den oprindelige problemformulering og kan ikke relateres til den endelige problemformulering.

Interviewguiden er, i tråd med semistruktureringen, i ingen af de to tilfælde fulgt slavisk, ligesom at der i begge interviews er blevet talt ud over interviewguiden. Alle tematikker er dog gennemgået i begge interviews. Interviewguiden primært består af åbne direkte spørgsmål, men i praksis er næsten alle spørgsmålstyper (jf. Kvale & Brinkmann 2009, 155-157) brugt, og der var mange opfølgende og sonderende spørgsmål, hvor svar forfølges gennem aktiv lytning (ibid, 159).

6.0 Kvalitetskriterier: Ekstern og intern validitet samt reliabilitet

For at kunne vurderenærværende speciales rækkevidde og interne sammenhæng evalueres der i følgende afsnit på henholdsvis *intern validitet*, *ekstern validitet* samt på *reliabiliteten* og herunder betingelserne for *replikation*.

6.1 Intern validitet

Den *interne validitet* er et samlet kriterium for om jeg, lidt forsimplet, måler det, jeg tror, jeg måler (jf. Bryman 2012, 47). Grundet genstandsfeltets beskaffenhed og den eksplorative tilgang har det været meget svært at definere, hvad der forventes at påvirke hvad. Bruger de ældre internettet meget, fordi de er trygge, eller er de trygge, fordi de bruger internettet meget? Og påvirker de uforståelige hændelser rent faktisk deres risiko for online viktimisering, når de i forvejen er trygge, har overvejende positive oplevelser og finder eget it-kompetenceniveau tilpas, eller er det noget helt andet, der gør, at lidt under en tredjedel af de ældre i denne stikprøve viktimiseres online? Grundet specialets design er det ikke muligt at danne konklusioner om kausale sammenhænge. Dertil kommer, at der i analysen arbejdes med et meget lille datasæt, hvilket gør, at de statistiske analyser har meget svære forhold, og det er derfor ikke rimeligt at komme med andet end begrundede antagelser og bud på forklaringer.

Derudover er mønstrene baseret på respondenternes *selvvurderede* kompetencer, erfaringer etc., der ikke nødvendigvis stemmer overens med *reelle* kompetencer, erfaringer etc. vurderet ud fra mere objektive standarder. Dette er et vigtigt forbehold, for er det de reelle mønstre, der måles? Det samme forbehold knytter an til informanternes erfaringer, herunder at informanternes holdninger og udsagn påvirkes af interviewsituationen. Dertil kommer, at mønstrene er baseret på personlige valg og fravalg af inddragede variable i spørgeskemaet.

Et andet problem er, at det forsøges at sammenholde to kvalitative og kvantitative data, hvis oprindelige sigte og udgangspunkt for begge indsamlinger har været forskelligt fra det endelige formål, og det er meget diskutabelt om særligt det kvalitative data udfoldes optimalt.

Under den interne validitet hører *målevaliditeten*, der henviser til, om de givne spørgsmål i spørgeskemaet belyser det, der er intentionen. Der er her flere problemer, der kan diskuteres.

Et problem relateret hertil er den manglende tidsafgrænsning i spørgsmål 20. 'Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?', der er et batteri bestående af 11 items relateret til forskellige it-kriminalitetsformer. Respondenten skal forholde sig til en voldsom retrospektiv periode, hvilket kan medføre over- eller underestimering.

I de to første items i spørgsmål 20 skal respondenten forholde sig til, om vedkommendes dankortoplysninger er stjålet 'på internettet' *eller* 'i den virkelige verden' for derefter at blive misbrugt på internettet. Det er en skelnen, som respondenten muligvis ikke er i stand til at gøre, hvorfor fordelingen de to items imellem kan være biased. Derudover er der i samme spørgsmål problemer med formuleringen 'Jeg har bestilt en vare på en hjemmeside, der aldrig kom', idet dette ikke nødvendigvis betyder, at respondenten har været udsat for it-kriminalitet. Dette kan medføre en umiddelbart større forekomst af ofre for it-kriminalitet. Dette problematiserer selvsagt validiteten af it-kriminalitetsvariablen og reviktimeringsindekset, der danner grundlag for meget af analysen.

De tre udtryk for kompetente vagter *brug af beskyttelsessoftware, variation i adgangskoder og villighed til deling af personfølsomme oplysninger* er et forsøg på at gøre mål for online beskyttelse objektive, men det er meget snævre og endimensionelle mål for, om der er kompetente vagter til stede i de ældres internetbrug. Det er forsøgt at lave et sammensat mål med de tre indikatorer, men dette blev sløjftet grundet en Cronbachs Alpha på 0,2. Derudover kan man diskutere, om variabelen *villighed til deling af personfølsomme oplysninger* overhovedet er brugbar i forhold til at se, om de ældres villighed udsætter dem online.

Fænomener som *oplevet utryghed og uforståelige hændelser* er derudover også forsøgt indfanget gennem meget endimensionelle mål, der ikke nødvendigvis indfanger de komplekse fænomener. Det er selvsagt et validitetsproblem, eftersom en stor del af konklusionen er baseret på netop disse hændelser. Man kan diskutere, om et sammensat mål med flere indikatorer havde skabt større målevaliditet.

6.2 Ekstern validitet

Den *eksterne validitet* omhandler fundenes generaliserbarhed (Bryman 2012, 47-48), der er blevet diskuteret i stort omfang tidligere, men som fortjener en kort genopfriskning.

Dataindsamlingsmetoden har betydet, at repræsentativiteten er meget udfordret, og at resultaterne i bund og grund kun er gældende for stikprøven. Det vil sige, at al generalisering er baseret på store forbehold og på en afvejning mellem forskelle og ligheder stikprøve og population imellem, hvilket er forsøgt i løbet af specialet. Derudover er datagrundlaget en meget lille stikprøve og kun to enkeltpersonsinterviews.

Dog argumenteres der for, at resultaterne har sin berettigelse i forhold til at beskrive en homogen gruppe af trygge og selvvaluerede kompetente it-brugere.

6.3 Reliabilitet og replikation

Reliabilitet knytter an til, om resultaterne er konsistente over tid (Bryman 2012, 46). I nærværende speciale har de forskellige mål for forskellige koncepter i spørgeskemaet betydning herfor. Det samme har interviewguiden og informanternes holdninger og erfaringer på interviewtidspunktet. Både respondenternes og informanternes svar er baseret på holdninger og erfaringer, der er formet af kontekst og tid (Kvale & Brinkmann 2009, 271). Om 15 år ved de 55+årige antageligt endnu mere om it, og it-koordinatorerne oplever ændringer i efterspørgslen på it-kurser. Derfor er resultaterne ikke nødvendigvis konsistente over tid. *Replikation* henviser til, om det er muligt for andre at gentage studiet (Bryman 2012, 47), hvilket er forsøgt imødekommet med et udførligt metodeafsnit. Når det er sagt, så vil jeg nødtigt være den, der skal gentage dataindsamlingen. Et kæmpe problem er særligt den mudrede og personafhængige distribuering. Dette vanskeliggør i høj grad replikation.

7.0 Teori

Som overordnet teoretisk ramme for genstandsfeltet og Østjyllands Politis forebyggende indsatser, inddrages David Garlands (2001) udlægning af *det senmoderne kriminalitetskontrolparadigme*. For at belyse hvad der muliggør it-kriminalitet både på samfunds- og respondentniveau inddrages *rutineaktivitetsteorien*. Ingen af de to teorier operationaliseres direkte i analysen, men rutineaktivitetsteorien inddrages som en slags teoretiske ophold, der under visse arbejdsspørgsmål kan belyse de respondenternes eventuelle udsathed.

7.1 Det senmoderne kriminalitetsparadigme som teoretiske rammekontekst

David Garland beskriver i 'The Culture of Control' (2001) hans udlægning af, hvordan *kriminalitetskontrollen*, der består af politikker, praksisser og diskurser, har udviklet sig i USA og England fra 1970'erne og frem til årtusindeskiftet (Garland 2001, 167.).

Garland påpeger, at politiet opgiver monopolet på kriminalitetskontrollen og inddrager andre aktører, herunder kommunale instanser (ibid, 169) og begynder at fokusere på proaktiv 'community policing' fremfor reaktiv '911 policing' (ibid, 169). Dette medfører øget fokus på præventive indsatser (ibid.). Garland (2001) beskriver et nyt apparat af forebyggelse og sikkerhed, der er baseret på samarbejde forskellige aktører imellem, hvis fælles mål er at reducere forekomsten kriminalitet gennem forebyggelse (ibid, 170), der er funderet på et situationelt forebyggelsesperspektiv:

"Instead of pursuing, prosecuting and punishing individuals, it aims to reduce the supply of criminal events by minimizing criminal opportunities, enhancing situational controls and channeling conduct away from criminogenic situations" (ibid., 171).

Dette fokus på forebyggelse, pragmatiske og situationelle løsningsmodeller betegner Garland (2001, 182) som *det senmoderne kriminalitetskontrolparadigme*¹¹. Denne udlægning er i overensstemmelse med hele fundamentet for Tryk i Aarhus, der netop er baseret på et tværfagligt samarbejde mellem Østjyllands Politi og Aarhus Kommune. Strategien har til hensigt at reducere utrygheden i Aarhus Kommune, hvilket i høj grad harmonerer med Garlands (2001) udlægning af det senmoderne kriminalitetskontrolparadigme. Han skriver endvidere: *"Fear-reduction, harm and loss-reduction become foreground considerations"* (ibid., 171). Tryk i Aarhus' målsætning løftes

¹¹ I opposition hertil finder Garland (2001) det *antimoderne kriminalitetskontrolparadigme*, der "gen-dramatiserer" kriminalitet og skaber en diskurs baseret på ødelæggelse og fordømmelse af de(n) kriminelle (Garland 2001, 184).

gennem præventive indsatser, der netop blandt andet skal øge borgernes it-kompetencer, således de gennem situationel kontrol ikke udsætter dem selv. Helt i tråd med det senmoderne paradigme er der således ikke fokus på de motiverede gerningsmænd – de er uhjælpelige og altid-tilstedeværende. Derfor er fokus på de situationelle betingelser, der enten muliggør eller umuliggør kriminalitet (ibid., 182-184) og på en latent ydre kontrol, der uden synderlig indgriben modificerer individets hverdagsrutiner med henblik på at reducere deres eksponering i kriminogene situationer (ibid. 186).

7.2 Rutineaktivitetsteori: Hvad muliggør it-kriminalitet?

I tråd med David Garlands udlægning af det senmoderne kriminalitetsparadigme, der medfører et øget fokus på situationel kontrol, så kan rutineaktivitetsteorien bruges til at forklare, hvordan den øgede digitalisering på strukturniveau har medført et stigende behov for brug af internettet og dermed en ændring i individets hverdagsaktiviteter. Denne digitalisering og de legitime som illegitime aktiviteter denne medfører muliggør tilsammen it-kriminalitet. Vi ved, at langt størstedelen af danskerne bruger internettet dagligt – både unge som ældre – og at en stor del af tidligere offline aktiviteter nu er rykket online; herunder kontakt med det offentlige, vedligehold af sociale relationer og deltagelse i samfundsdebatten. Tilpasning kræver altså, at individet ændrer sine hverdagsrutiner. Og denne ændring medfører på forskellig vis øget eksponering for it-kriminelle.

Lawrence E. Cohen og Marcus Felson, der er ophavsmænd til rutineaktivitetsteoriens ("Routine Activity Theory") af 1979, fokuserer netop på de kriminalitetsrelaterede konsekvenser af ændringer i almindelige hverdagsaktiviteter – eller *rutineaktiviteter* – som de betegner det. Disse defineres som:

"Any recurrent and prevalent activities which provide for basic population and individual needs, whatever their biological or cultural origin. [...] These activities may go well beyond the minimal levels needed to prevent a population's extinction, so long as their prevalence and recurrence makes them a part of everyday life" (Cohen & Felson 2014, 472, red.).

Cohen og Felson mener, at kriminalitet betinges af tre komponenter, nemlig *egnede mål*, *kompetente vagter* og *motiverede gerningsmænd* (Cohen & Felson 2014, 470-471). Hvis komponenterne overføres til en it-kontekst, så er *egnede mål* eksempelvis personer og ubeskyttet data, og *kompetente vagter* er beskyttelsessoftware, ressourcepersoner og egen viden, der hindrer eksponering og/eller uhensigtsmæssig beslutningstagen. De it-kriminelle udgør selvfølgelig de *motiverede gerningsmænd*. I rutineaktivitetsteorien er der altid et stort udbud af motiverede gerningsmænd, og disse anses som rationelle aktører, der kalkulerende afvejer mål og midler. Helt i tråd med det senmoderne

kriminalitetsparadigme er fokus ikke hverken på at forstå eller rehabilitere de motiverede gerningsmænd. I stedet forsøger man at forstå hvad der situationelt muliggør kriminaliteten, for derefter at finde ud af, hvordan man situationelt umuliggør den (ibid, 457). For at kriminalitet skal finde sted, så skal det egnede mål eksponeres for den motiverede gerningsmand under fravær af kompetente vagter. Om denne kriminogene situation forekommer, afhænger af rutineaktiviteterne. Ændringer i rutineaktiviteterne ændrer kriminalitetens betingelser:

”If we change where we go, when we go there, how often we go there, and/or with whom we go, we alter the ways in which we can be victimized or victimize someone else” (Andresen et. al 2005, 15).

Da Cohen og Felson skabte rutineaktivitetsteorien kunne de umuligt vide, hvordan samfundet ville blive digitaliseret. De taler dog alligevel om konsekvenser ved datidens teknologi:

”Many technological advances designed for legitimate purposes [...] may enable offenders to carry out their own work more effectively or may assist people in protecting their own or someone else’s person or property” (Cohen & Felson 2014, 471).

I nærværende speciale fokuseres der på det egnede mål og kompetente vagter. Den motiverede gerningsmand ses som et naturligt forekommende onde på internettet og vil ikke blive berørt.

Med udgangspunkt i rutineaktivitetsteorien vil der blive inddraget variable, der ses som indikatorer på eksponering af respondenterne selv og/eller respondentens data som egnede mål samt indikatorer på kompetente vagter, der potentielt kan forhindre kriminaliteten i at finde sted.

7.3 Teoretiske styrker og begrænsninger

Til hver teori hører punkter, der bør gøres opmærksom på. David Garlands teori beskæftiger sig med en udvikling, der strækker sig fra 1970’erne og frem til årtusindeskiftet i USA og Storbritannien. De to lande har strafkulturer og straffesystemer, der er forskellige fra det danske, ligesom at teoriens alder gør, at den paradigmatisk forståelse ikke nødvendigvis er direkte overførbart til en dansk kontekst, hvor der eksempelvis – udover situationel forebyggelse – er stort fokus på eksempelvis rehabilitering.

At bruge rutineaktivitetsteorien som grundlag for en forebyggende strategi inden for it-kriminalitet kan være problematisk. Cohen & Felson operationaliserer teorien i direkte og fysiske møder mellem mål og gerningsmand, og de beskriver fysiske og rumlige elementer som afgørende for, om en kriminogen situation opstår (Cohen & Felson 2014, 471). Holt & Bossler (2016, s. 68-69) henviser

til Majid Yar (2005), der med udgangspunkt i den manglende fysiske dimension, kritiserer rutineaktivitetsteoriens forklaringskraft i en virtuel kontekst. Derudover pointerer han, at manglende systematiske handlingsmønstre og asynkron interaktion er kendetegnende for virtuelle situationer og i modstrid med rutineaktivitetens kriterier. Kritikken er berettiget, men konceptualiseringen af det egnede mål, de kompetente vagter og den motiverede gerningsmand er direkte overførbare til en virtuel kontekst (ibid). Derudover er mange online platforme og hjemmesider i stigende grad konsistente over tid og spiller en afgørende rolle for individets samfundsdeltagelse.

Et helt andet problem ved situationel forebyggelse og herunder rutineaktivitetsteorien er, at forebyggelse kan lede til, at problemet forskydes. Man kan argumentere for, at hvis nogle ældre bliver bedre i stand til at begå sig sikkert på internettet, så forskydes den motiverede gerningsmands opmærksomhed til andre egnede mål. I denne kontekst er sådan en situation, grundet internettets dynamik og store udbud af motiverede gerningsmænd, umiddelbart uundgåelig.

8.0 Analyse

Analysen er struktureret efter arbejdsspørgsmålene, der blev præsenteret under problemformuleringen. For at styrke kvaliteten af det lille datasæt sammenholdes fundene med anden litteratur og undersøgelser gennem hele analysen.

Variablene *internetbrug* og *hyppighed af viktimisering* vil blive inddraget i hver sin bivariante analyse med relevante uafhængige variable. Til denne analyse knytter sig en χ^2 -test. χ^2 er en uafhængighedstest for, om der er sammenhæng mellem to variable, og i hvor høj grad denne med en given (u)sikkerhed kan tilskrives tilfældigheder eller ej.

Før man gennemfører χ^2 -testen opstiller man en nul-hypotese, der i nærværende speciale for alle observationer er, at forskellen mellem de forventede og observerede værdier skyldes tilfældigheder, hvorfor det givne resultat med en given sandsynlighed, ikke er gældende for populationen (Agesti & Finlay, 2014, s. 224-229)

Normalt fastsættes et signifikansniveau på 5 procent – og dermed et konfidensinterval på 95 procent. Grundet den meget lille stikprøve fastsættes der i nærværende speciale et signifikansniveau på 10 procent, hvorfor en p-værdi på 0,10 eller derunder accepteres.

Der er store forbehold ved brug af χ^2 i analysen. Først og fremmest kræver testen randomisering – at respondenterne eksempelvis var tilfældigt udvalgt ud fra en stikprøveramme. Som tidligere nævnt er denne stikprøve ikke ligefrem funderet på randomisering. Derudover er testen mest relevant i store stikprøver (ibid). Et kriterium nærværende stikprøve heller ikke opfylder. Ved brug af χ^2 skal de forventede observationer være fem eller derover i hver celle. I nærværende speciale er der i nogle tabeller flere celler med under fem forventede observationer. De forventede observationer påpeges for god ordens skyld for hver krydstabel i analysen.

Det er vigtigt at understrege, at rigtig mange forhold kunne være interessante at undersøge, men at de ikke giver mening i nærværende speciale, grundet den meget ringe svarfordeling. Derfor er en variabel som *oplevet utryghed* samt *typer af erfaringer og oplevelser på internettet* eksempelvis ikke inddraget i den bivariante analyse.

8.1 Hvor meget anvender respondenterne internettet og til hvad?

Af tabel 8.0 fremgår det, at langt de fleste respondenter bruger internettet flere gange om dagen, og over 96 procent af respondenterne bruger internettet dagligt. I den tidligere omtalte undersøgelse af Danmarks Statistik brugte 62 procent af de 55-74-årige internettet 'flere gange om dagen' og 25 procent anvendte internettet 'hver dag eller næsten hver dag'. (Danmarks Statistik 2017b). Den høje andel af flittige internetbrugere tilskrives dataindsamlingsmetoden og de førømtalte forbehold, der knytter sig hertil.

Tabel 8.0 Internetbrug (N=163)				
Valide besvarelser	Hyppighed	Frekvens	Procent	Kumulative procent
	Flere gange om dagen	147	90,2	90,2
	En enkelt gang om dagen	10	6,1	96,3
	Flere gange om ugen	5	3,1	99,4
	Et par gange om måneden	1	0,6	100
	Total	163	100	100

Spørgsmål 1. "Hvor ofte bruger du internettet?"

Det ses i tabel 8.1, at 93 procent af respondenterne bruger egen/husstandens computer, men at over halvdelen af respondenterne også bruger både smartphones og tablets, når de tilgår internettet. Ifølge tal fra Danmarks Statistik (2017b) bruger 61,5 procent af de 55-74-årige både deres mobil og computer til at tilgå internettet. En større andel i samme undersøgelse bruger dog smartphones fremfor computere, og computerbrugere er med udgangspunkt i dette overrepræsenterede i nærværende stikprøve.

Ifølge både Else Asp-Poulsen og Erik Ejersted er tendensen blandt deres kursister også, at er i højere grad bruges smartphones og tablets fremfor computere. Else fortæller, at en tablet generelt er nemmere for en ældre person at håndtere, og at de imødekommer de behov, de har. Stikprøven adskiller sig således både fra andre danske studier og fra it-koordinatorernes erfaringer.

Tabel 8.1 Enheder til brug af internettet angivet i procent (N=142)

	Enhedstype	Frekvens	Procent
Valide besvarelser	Egen/husstandens computer	132	93
	Offentlig computer	4	2,8
	Venner/familie/bekendtes computer	0	0
	Tablet	89	62,7
	Smartphone/mobiltelefon*	90	63,8
	SmartTV	13	9,2
	Andet apparat	8	5,6
	Total	142	100
	Missing	21	12,9

Spørgsmål 2. *"Fra hvilke apparater bruger du primært internettet?"*. *Tallene for smartphone/mobiltelefon er baseret på 141 valide besvarelser.

Stort set alle respondenter bruger internettet til at sende/modtage e-mails, ligesom at langt de fleste respondenter bruger internettet til søgemaskiner og til kontakt med offentlige myndigheder. Den fjerde mest forekommende aktivitet, som hele 77,5 procent af respondenterne bruger internettet til, er sociale medier. Aktiviteterne stemmer til dels overens med undersøgelsen af Danmarks Statistik (2018, s. 10-11), men brugere af sociale medier klart overrepræsenterede i stikprøven.

Der er international konsensus om, at ældre i mindre grad er brugere af sociale medier (jf. blandt andre Holt & Bossler 2016, s. 5), og ifølge Danmarks Statistik (2018, s. 11), så bruger kun 37 procent af de 65-89-årige danskere internettet til sociale netværkstjenester. Det vil sige, at forekomsten af brugere af sociale medier er dobbelt så stor i nærværende stikprøve. Dette er selvsagt ikke overraskende, jf. dataindsamlingsmetoden, men det er et vigtigt forbehold. Ifølge Holt & Bossler (2016, s. 15) har flere internationale studier vist, at megen it-relateret kriminalitet er knyttet til den voksne befolknings brug af sociale medier; herunder særligt online chikane og stalking. Det vil sige, at de ældre – i rutineaktivitetstermer – eksponerer sig selv for de motiverede gerningsmænd, når de er på sociale medier.

Tabel 8.3 Aktiviteter på internettet i procent (N=142)			
	Aktivitet	Frekvens	Procent
Valide besvarelser	Kontakt med offentlige myndigheder	116	81,7
	Kontakt med sundhedsvæsnet	103	72,5
	Sociale medier	110	77,5
	Sende/modtage e-mails	140	98,6
	Arbejdsrelateret brug	49	34,5
	Handel	90	63,4
	Tilbudsaviser	47	33,1
	Bestilling af bus og/eller togbilletter	61	43,0
	Søgemaskiner	128	90,1
	Nyheder	94	66,2
	Streaming af film og/eller serier	37	26,1
	Andet	8	5,6
	Total	142	100
	Missing	21	12,9
Total	163	100	

Spørgsmål 3. "Hvilke af følgende aktiviteter bruger du internettet til?"

Siren & Knudsen (2014, 56-57) finder, at arbejdsrelateret brug af internettet har en positiv effekt på internetbruget, og at dette primært forekommer hos de ældre under 65 år. I nærværende speciale har næsten 86 procent ud af de 142 respondenter, der har besvaret det pågældende item, brugt internettet i deres arbejdsliv til trods for at gennemsnitsalderen i stikprøven er 68,5 år.

Tabel 8.4 Brug af internet i arbejdsliv (N=142)				
	Er du/har du tidligere været vant til at bruge internettet i dit arbejdsliv?	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Ja	122	74,8	85,9
	Nej	20	12,3	14,1
	Total	142	87,1	100
	Missing	21	12,9	
	Total	163	100	

Spørgsmål 4. 'Er du/har du tidligere været vant til at bruge internettet i dit arbejdsliv?'

8.2 Bivariat analyse af internetbrug og udvalgte uafhængige variable

For at teste sammenhængen mellem internetbrug og udvalgte uafhængige variable foretages en mindre bivariat analyse. Den afhængige variabel er *internetbrug* og de uafhængige variable er *alder*, *køn*, *indkomst*, *uddannelsesniveau* og *brug af internet i arbejdsliv*.

Ved krydstabulering med alder ses det i tabel 8.5, at samtlige 55-60-årige bruger internettet flere gange om dagen. Det samme gælder for henholdsvis 94 procent af de 61-66-årige, 93 procent af de 67-72-årige og 82 procent af de 73+ årige. Dette understøtter umiddelbart tidligere studier, der viser, at internetbruget falder med alderen. P-værdien er 0,490, og nul-hypotesen kan ikke afvises. Det er altså ikke rimeligt at vurdere om internetbruget falder med alderen ud fra stikprøven, men data *indikerer*, at de yngre respondenter i højere grad bruger internettet og understøtter dermed tidligere studier.

Tabel 8.5 Internetbrug fordelt på aldersintervaller (i procent.) N=107					
		Aldersintervaller i år			
		55-60	61-66	67-72	73+
Hyppighed af internetbrug	Flere gange om dagen	100	94	92,9	82,1
	En enkelt gang om dagen	0	3,0	5,4	14,3
	Flere gange om ugen	0	3,0	1,7	3,6
	Total	100	100	100	100
Pearsons Chi2 = 5,427, p-værdi = 0,490. (8 celler med forventede observationer u. 5).					

Som tidligere nævnt har andre danske studier vist, at erfaringer med internettet i arbejdslivet har en positiv effekt på brugen af internettet senere i livet. Dette er også gældende i nærværende stikprøve, hvor brugen af internettet relativt set målt for hver respondentgruppe, er størst blandt de, der bruger/har brugt internettet i deres arbejdsliv. Af de 85,9 procent af respondenterne, der er vant til at bruge internettet i deres arbejdsliv, bruger 94,3 procent heraf internettet flere gange om dagen. Det samme gør 75 procent af de respondenter, der ikke bruger/har brugt internettet i deres arbejdsliv. En sammenhæng mellem de to variable understøttes af en p-værdi på 0,014.

Tabel 8.6 Internetbrug fordelt på brug af internet i arbejdslivet (i procent.) N=142			
		Brug af internet i arbejdsliv	
		Ja	Nej
Hyppighed af internetbrug	Flere gange om dagen	94,3	75,0
	En enkelt gang om dagen	4,1	20,0
	Flere gange om ugen	1,6	5,0
	Total	100	100
<i>Pearsons Chi2 = 8,470. P-værdi = 0,014. (3 celler med forventede observationer under 5)</i>			

I tabel 8.7 ses det, kvinder i højere grad end mænd anvender internettet flere gange om dagen. Også her er der tale om en signifikant sammenhæng, og havde testens betingelser været opfyldt, kunne resultaterne ikke tilskrives tilfældigheder. I andre studier (jf. Siren & Knudsen 2014, 201; Forbrugerrådet Tænk & Trygfonden 2015, 4) oplever kvinder i højere grad end mænd udfordringer på internettet, og Danmarks Statistik (2018, 21) finder, at kvinder i lidt lavere grad end mænd har erfaringer med brug af internettet. Siren & Knudsen (2014, 63) finder, at køn i sig selv dog ikke har stor forklaringskraft, når der kontrolleres for andre baggrundsvariable.

Eftersom at alle respondenter har erfaring med internettet i stikprøven, og at størstedelen af de fysiske besvarelser af spørgeskemaet kom fra mænd, så giver det mening, at samme resultater ikke findes i denne stikprøve.

Tabel 8.7 Internetbrug fordelt på køn (i procent.) N=131			
		Køn	
		Mand	Kvinde
Hyppighed af internetbrug	Flere gange om dagen	86,5	98,2
	En enkelt gang om dagen	9,5	1,8
	Flere gange om ugen	4,0	0,0
	Total	100	100
<i>Pearsons Chi2 = 5,927. P-værdi = 0,052. (4 celler med forventede observationer under 5)</i>			

Det ses i tabel 8.8, at hyppigheden af internetbrug er størst blandt de respondenter med den højeste indkomst. Alle i denne indkomstgruppe bruger internettet flere gange om dagen. Internetbruget er lavest blandt dem med en mellem indkomst.

Tabel 8.8 Internetbrug fordelt på indkomstintervaller (i procent.) N=107				
		Indkomst		
		Høj	Mellem	Lav
Hyppighed af internetbrug	Flere gange om dagen	100	82,1	92,9
	En enkelt gang om dagen	0	12,8	7,1
	Flere gange om ugen	0	5,1	0
	Total	100	100	100
<i>Pearsons $Chi^2 = 9,171$. P-værdi = 0,057 (6 celler med forventede observationer under 5)</i>				

Som tidligere nævnt har tidligere studier (jf. Hasselbach 2016; Danmarks Statistik 2018) fundet, at internetbrug hænger sammen med uddannelsesniveau. Og uddannelsesniveau påvirker indkomsten, hvilket indirekte kan forklare sammenhængen mellem de to variable, der i nærværende stikprøve er signifikant med en p-værdi på 0,057. Ved krydstabulering med uddannelsesniveau er der dog ikke noget, der tyder på, at internetbruget er størst ved respondenterne med en højere uddannelse, ligesom at en given sammenhæng med stor sandsynlighed kan tilskrives tilfældigheder.

Tabel 8.9 Internetbrug fordelt på uddannelsesniveau (i procent.) N=119						
		Uddannelsesniveau				
		Grundskole/ Gymnasial	Erhvervs faglig	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående
Hyppighed af internetbrug	Flere gange om dagen	84,6	95,2	92,9	89,5	95,2
	En enkelt gang om dagen	15,4	4,8	7,1	5,3	4,8
	Flere gange om ugen	0,0	0,0	0,0	5,3	0,0
	Total	100	100	100	100	100
Pearsons $\chi^2 = 5,749$ p-værdi = 0,675 (8 celler med forventede observationer u. 5)						

Ud fra et rutineaktivitetsperspektiv så er brugen af internettet generelt både hyppig og tilbagevendende hos respondenterne, ligesom at de fleste anvender flere forskellige digitale apparater til at tilgå internettet på. Derudover er respondenterne aktive gennem mange forskellige aktiviteter på internettet; herunder er brugere af sociale medier særligt overrepræsenterede i forhold til andre undersøgelser, hvilket kan være med til at eksponere de ældre for motiverede gerningsmænd.

8.3 Hvor stor er forekomsten af it-relateret utryghed blandt respondenterne?

95,8 procent af respondenterne har angivet, at de føler sig grundlæggende trygge på internettet, og kun 4,2 procent – eller seks respondenter – har angivet, at de grundlæggende føler sig utrygge på internettet.

Tabel 8.10 Oplevet utryghed på internettet (N=142)				
	Ud fra din egen vurdering, hvilket udsagn passer så bedst på din situation?	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Grundlæggende tryk på internettet	136	83,4	95,8
	Grundlæggende utryk på internettet	6	3,7	4,2
	Total	142	87,1	100
	Missing	21	12,9	
	Total	163	100	

Det er umuligt at bestemme retningen på en eventuel sammenhæng mellem internetbrug og oplevet utryghed. Bruger respondenterne internettet meget, fordi de er trygge, eller er de trygge, fordi de bruger internettet meget? Forbrugerrådet Tænk (2015, 11) finder, at ældre med et begrænset kendskab til it i højere grad føler sig utrygge på internettet. Ifølge Hasselbach (2016, 29) er de utrygge internetbrugere typisk ældre over 56 år med en uddannelse på erhvervs- eller grundskoleniveau.

Erik Ejersted fra Ældre Sagen Aarhus oplever, at de nye ældre generelt ved mere om it, og han siger, at: ” [...] dem der bliver gamle nu, de kender mere til PC, end dem der blev gamle for 15 år siden ” De ældre i denne stikprøve er flittige internetbrugere, og knap en tredjedel – 72,6 procent – vurderer deres eget it-kompetenceniveau som værende tilpas, jf. tabel 8.11.

Tabel 8.11 Vurdering af eget it-kompetenceniveau (N=135)					
Valide besvarelser	Holdning til udsagn 'Jeg føler, at jeg har et tilpas it- kompetenceniveau'	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
	Meget enig	37	22,7	27,4	27,4
	Enig	61	37,4	45,2	72,6
	Hverken enig eller uenig	22	13,5	16,3	88,9
	Uenig	13	8,0	9,6	98,5
	Meget uenig	2	1,2	1,5	100
	Total	135	82,8	100	
	Missing	28	17,2		
	Total	163	100		

Til sammenligning finder Hasselbach (2016), at kun 10 procent af de 56+årige mener, at de i høj grad har nok viden om sikkerhed på internettet (Hasselbachh 2016, s. 32), og ifølge Danmarks Statistik (2018) så føler bare 18 procent af de 65-84-årige sig i høj grad rustet til at bruge internettet med sine it-færdigheder (Danmarks Statistik 2018, s. 17), hvilket også stemmer med Erik Ejersted og Else Asp-Poulsens erfaringer. De oplever, at it-kursisterne, der besøger dem, har meget forskellige kompetenceniveauer, og ifølge Else er spørgsmålene alt fra: *"Hvordan skal jeg tænde min telefon?"* og *"Kode? Hvad er det for noget?"*. Følelsen af at man har tilstrækkelige it-kompetencer, har ifølge Danmarks Statistik (2018, 17) en positiv effekt på selvstændig brug af internettet og oplevet it-relateret tryghed (ibid, s. 17-18). Det, at så mange respondenter i nærværende stikprøve, føler, at de har et tilpas it-kompetenceniveau, kan altså korrelere med deres internetbrug og oplevede tryghed på internettet. Erik Ejersted fortæller dog, at de it-kursister der besøger Ældre Sagen Aarhus ikke altid er bevidste om, hvilket niveau de har.

Ifølge Det Kriminalpræventive Råd (2015, s. 166), så kan en overestimering af egne evner til at forstå og handle på sikkerhedstrusler på internettet medføre øget online udsathed. Derudover pointerer Det Kriminalpræventive Råd (2015), at oplevelsen af egen sårbarhed er afgørende for, hvordan folk opfører sig online, og dets længere tid en person bruger internettet uden negative oplevelser, desto mindre føler vedkommende sig overfor it-kriminalitet. Som det ses i tabel 8.12, så har så godt som samtlige respondenter primært positive erfaringer med internettet. Det vil,

ud fra Det Kriminalpræventive Råds udlægning, sige, at respondenterne i lav grad bør føle sig udsatte på internettet.

Tabel 8.12 Type af oplevelser og erfaringer på internettet (N=142)				
	Ud fra din egen vurdering, hvilken beskrivelse passer så bedst på din situation?	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Primært positive oplevelser og erfaringer på internettet	134	82,2	99,3
	Primært negative oplevelser og erfaringer på internettet	1	0,6	0,7
	Total	135	82,8	100
	Missing	28	17,2	
	Total	163	100	

Den store tryghed og de overvejende positive oplevelser kan både ud fra Det Kriminalpræventive Råd (2015) og et rutineaktivitetsperspektiv altså resultere i, at respondenterne i højere grad kan indgå i/eksponere sig selv i situationer, der er uhensigtsmæssige på internettet. Og de manglende negative erfaringer kan gøre, at man er mere tilbøjelig til at fortsætte eksponeringen og aktiviteten.

Det ses derudover, at størstedelen af respondenterne sjældent eller aldrig oplever uforståelige hændelser på internettet, men at 29,6 procent alligevel ofte oplever hændelser, de ikke forstår og ikke ved, hvordan de skal forholde sig til.

Tabel 8.13 Oplevede uforståelige hændelser (N=135)				
	Hvor ofte oplever du hændelser, som du ikke forstår og ikke ved, hvordan du skal forholde dig til, når du bruger internettet?	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Ofte	40	24,5	29,6
	Sjældent eller aldrig	95	58,3	70,4
	Total	135	82,8	100
	Missing	28	17,2	
	Total	163	100	

Tidligere studier har vist, at ældre har manglende teknisk viden (Hasselbach 2016) og viden om digitale apparater, og derfor ikke forstår, hvad der eksponerer dem for farer (Louderback & Antonaccio 2017; Cross 2017). De uforståelige hændelser kan således være med til at sætte de ældre i en situation, hvor de ikke ved, hvordan de bør agere og dermed betyde, at de eksponerer dem selv eller deres data. Sammenholdt med at de ældre overvejende er trygge på internettet og overvejende har positive oplevelser betyder det, at de ældre kan være mere tilbøjelige til at indgå i aktiviteter, der eksponerer dem og/eller deres data for motiverede gerningsmænd. Måske endda uden at de selv opfatter situationen som risikabel.

8.4 Hvordan forholder de ældre sig til beskyttelsessoftware og til deling af personfølsomme oplysninger?

Det ses, at 87,9 procent af respondenterne, der har besvaret det pågældende item har installeret beskyttelsessoftware. 8,3 har ikke installeret beskyttelsessoftware, og 3,8 procent ved ikke, om de har installeret beskyttelsessoftware. Derfor kan det ikke udelukkes, at de *har* beskyttelsessoftware, men det må antages, at det ikke er en prioritet.

	Har du installeret beskyttelsessoftware (i form af eksempelvis et antivirusprogram) på de apparater, du tilgår internettet på?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	Installeret beskyttelsessoftware	116	71,2	87,9	87,9
	Ikke installeret beskyttelsessoftware	11	6,7	8,3	96,2
	Ved ikke	5	3,1	3,8	100
	Total	132	81,0	100	
	Missing	31	19,0		
	Total	163	100		

Jo bedre variation i adgangskoder, des bedre beskyttet på internettet (Forbrugerrådet Tænk, 2017).

Tabel 8.15 viser, at størstedelen af respondenterne har et par adgangskoder, de veksler imellem,

ligesom at mange også har forskellige adgangskoder til alt. 8,3 procent af respondenterne bruger den samme adgangskode, og disse respondenter er mere udsatte (ibid.), hvis deres adgangskode på legitim eller illegitim eksponeres. De 0,8 procent der ikke bruger adgangskoder, er antageligt mindre heftige brugere, eftersom langt de fleste tjenester kræver oprettelse og brug af adgangskoder.

Tabel 8.15 Variation i adgangskoder (N=132)					
	Hvilket udsagn beskriver bedst dine adgangskoder?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	Samme til alle tjenester	11	6,7	8,3	8,3
	Veksler mellem et par forskellige	70	42,9	53,0	61,4
	Forskellige til alle tjenester	49	30,1	37,1	98,5
	Bruger ikke adgangskoder	1	0,6	0,8	99,2
	Ved ikke	1	0,6	0,8	100,0
	Total	132	81,0	100	
	Missing	31	19,0		
	Total	163	100		

I tabel 8.16 på næste side ses det, at over 90,9 procent af respondenterne er villige til at dele personfølsomme oplysninger. Lige over 50 procent har det fint med at dele oplysningerne, så længe de har tillid til modtageren, mens 40 procent kun gør det, når det er strengt nødvendigt. 8,3 procent af respondenterne finder det for risikabelt og kunne ikke finde på at dele personfølsomme oplysninger.

Tabel 8.16 Villighed til deling af personfølsomme oplysninger (N=132)					
Valide besvarelser	Hvordan har du det med at dele personlige oplysninger såsom kortoplysninger, CPR-nummer og lignende på internettet?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
	Fint, deler så længe der er tillid til modtager	67	41,1	50,8	50,8
	Ikke godt, deler kun når strengt nødvendigt	53	32,5	40,2	90,9
	For risikabelt, kunne ikke finde på at dele	11	6,7	8,3	99,2
	Ved ikke	1	0,6	0,8	100,0
	Total	132	81,0	100	
	Missing	31	19,0		
	Total	163	100		

Over 90 procent af respondenterne er villige til at dele personfølsomme oplysninger – noget der også i høj grad er nødvendigt, for at kunne bruge internettet (jf. blandt andre Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014) Det er svært at sige, om deling af personfølsomme oplysninger medfører øget risiko for respondenterne, men det førmtalte studie af Cross (2017) tyder på, at de ældre ikke altid ved, hvilke konsekvenser delingen har. Det vil sige, at de ældre risikerer at gøre deres personfølsomme data til egnede mål for motiverede gerningsmænd gennem velvillig eksponering.

Flere studier påpeger, at der med den øgede digitalisering er fulgt et øget behov for at beskytte sig online – både gennem handlinger og beskyttelsessoftware (Morgan 2015; Burns & Roberts 2013; Louderback & Antonaccio 2017; Hasselbach 2016; Det Kriminalpræventive Råd 2015). Der er 8,3 procent af respondenterne, der bruger den samme adgangskode til alle tjenester. Disse er ifølge Forbrugerrådet Tænk (2017) særligt udsatte for at få deres kodeord hacket og ultimativt blive udsat for it-kriminalitet. Det samme gør sig gældende for de 6,7 procent af respondenterne, der ikke har installeret beskyttelsessoftware og de 3,1 procent, der ikke ved, om de har. Fraværet af kompetente vagter – som beskyttelsessoftware og adgangskoder kan anses som – muliggør it-kriminalitet og gør

respondenterne sårbare. Det samme gør ukritisk deling af personfølsom information, men det er svært at udlede (grundet spørgsmålsformuleringen), om delingen bare er et led i en almindelig og nødvendig praksis på internettet¹².

8.5 Hvor stor er forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven, og hvor stor en andel af denne anmeldes til politiet?

Af tabel 8.17 fremgår det, at 31,2 procent af respondenterne har været ofre for it-kriminalitet ud fra it-kriminalitetsindekset. Heraf har 13,6 procent været udsat for it-kriminalitet en enkelt gang, mens 17,6 procent har været udsat for it-kriminalitet flere gange.

Tabel 8.17 Hyppighed af online viktimitisering (N=135)					
	Hyppighed af viktimitisering	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	Aldrig	86	52,8	68,8	68,8
	En gang	17	10,4	13,6	82,4
	Flere gange	22	13,5	17,6	100
	Total	125	76,7	100,0	
	Missing	38	23,3		
	Total	163	100		

Kruize (2017) finder, at 4,5 procent af danskerne var udsat for it-kriminalitet i år 2017.

Forekomsten af it-kriminalitetsofre lyder derfor relativt høj i stikprøven, men tallene er ikke direkte sammenlignelige grundet forskellen i tidsafgrænsningen. Eftersom respondenterne bruger internettet langt mere end den ældre befolkning generelt samt indgår i flere aktiviteter på internettet, kan det være delvise forklaringer på, hvorfor en relativt stor andel af respondenterne har været udsat for it-kriminalitet. Deres rutineaktiviteter eksponerer dem i højere grad for de motiverede gerningsmænd. Og deres oplevelse af at de overvejende er trygge samt har positive oplevelser på internettet – selvom en andel af dem ofte oplever uforståelige hændelser – kan betyde, at de ikke opfatter de situationer, de er i, som potentielt risikobetonede og dermed resultere i yderligere uhensigtsmæssig eksponering af dem selv og deres data. Det er interessant, at så stor en andel er

¹² Det blev forsøgt at lave et 'Kompetent vagt-indeks' udgjort af de tre variable i følgende afsnit, men grundet en meget lav Cronbachs Alpha (0,2) er dette fravalgt, idet det tyder på lav indbyrdes korrelation. Jf. bilag 4 'SPSS Syntax' for fremgangsmåde i SPSS. Derfor måles de tre individuelt.

trygge på internettet, når forekomsten af online viktimisering er så stor. Både Else Asp-Poulsen og Erik Ejersted oplever, at de ældre, der opsøger it-kurser, er bekymrede for og interesserede i it-sikkerhed, *men* lige så snart de forsøger at afholde kurser kun dedikeret til et fokus på it-sikkerhed, så er der manglende tilslutning. Else tror, at forklaringen findes i, at de ældre tænker, at ”*så alvorligt er det alligevel heller ikke.*”.

I tabel 8.18, der fortsætter på næste side, ser vi, hvordan hyppigheden af viktimisering fordeler sig på de forskellige it-kriminalitetsformer. Det ses, at respondenterne primært er udsat for databedrageri, hvor modus er, at deres dankortoplysninger stjæles på internettet og derefter misbruges samt forskudsbedrageri i form af bestilte varer, der ikke modtages. Dette stemmer overens med både tal fra Rigspolitiet (2017) og Det Kriminalpræventive Råd (2017). Det er også i bedragerisagerne, de ældre oftest reviktimiseres.

Tabel 8.18 Typer af it-kriminalitet de ældre er udsat for (i procent) N=132							
Valide besvarelser	Hvor mange gange har du været udsat for følgende kriminalitetsformer?	En enkelt gang	To gange	Tre gange	Fire gange	Fire gange+	Total
	Dankortoplysninger stjålet på internettet og efterfølgende misbrug (databedrageri)	6,8	0,8	0,8	0,0	0,0	8,4
	Dankort oplysninger stjålet fysisk og efterfølgende misbrugt (databedrageri)	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8
	Bestilt vare der aldrig blev modtaget (handelsbedrageri)	3,8	3,0	1,5	0,0	0,0	8,3
	Bestilt vare hos privatperson og blev snydt af vedkommende (forskudsbedrageri/handelsbedrageri)	1,5	0,0	0,8	0,0	0,0	2,3
	Chikaneret, ikke eget netværk (online chikane/online mobning)	0,8	0,8	0,8	0,0	2,3	4,7
	Chikaneret, eget netværk (online chikane/online mobning)	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	1,6
	Afpresset (Afpresning)	0,0	0,0	0,8	0,0	0,8	1,6

Bedraget på socialt medie, datingside el. lignede (datingbedrageri/datingscams)	1,5	0,0	0,8	0,0	0,0	2,3
Franarret penge (eksempelvis pr. mail) (phishing/social engineering/Nigeriabreve)	2,4	0,8	0,0	0,0	0,0	3,2
Computer/webkamera hacket (hacking)	6,1	0,8	0,8	0,0	0,0	7,7
Misbrugt cpr-nummer (identitetstyveri)	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	1,6

Fordelingen af reviktimisering viser, at knap 60 procent af de respondenter, der har været udsat for reviktimisering, reviktimeres to gange. En enkelt respondent har opnået en samlet score på 24, og udgør de 4,5 procent, der er reviktimeret mere end seks gange.

Tabel 8.19 Forekomst af reviktimisering (N=22)

	Hyppighed af reviktimisering	Frekvens	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	To gange	13	59,1	59,1
	Tre gange	4	18,2	77,3
	Fire gange	1	4,5	81,8
	Fem gange	2	9,1	90,9
	Seks gange	1	4,5	95,4
	Mere end seks gange	1	4,5	99,9
	Total	22	99,9	

Det ses i tabel 8.20, at kun 19,5 procent af de respondenter, der har været udsat for it-kriminalitet, har anmeldt denne til politiet, og 4,9 procent af disse har ikke anmeldt alle tilfælde. Det vil – hvis vi skal generalisere stikprøvens resultater – sige, at politiets anmeldelsestal for aldersgruppen er *meget* lavere end den reelle forekomst. Til sammenligning finder Kruize (2017), at 36 procent af it-kriminalitetssagerne politianmeldes (Kruize 2017, 6). Nu er det 'heldigvis' sådan, at forekomsten

af ofre for it-kriminalitet *antageligt* er højere i stikprøven end i den generelle befolkning grundet de førromtalte parametre, men tallene understøtter i høj grad forventningen om, at der er et meget højt mørketal på området. Når det er sagt, så kan ofrene for databedrageri godt indgå i anmeldelsesstatistikkerne alligevel, da det er banken, der ved indsigelse anmelder kriminaliteten. Så hvis der sket et økonomisk tab og der er gjort indsigelse til banken, så bør sagen være registreret som en anmeldelse.

Tabel 8.20 Anmeldt it-kriminalitet (N=135)					
Valide besvarelser	Har du anmeldt den kriminalitet, du har været udsat for til politiet?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
	Ja, hver gang	6	3,7	14,6	14,6
	Ja, men ikke alle gangene	2	1,2	4,9	19,5
	Nej, aldrig	33	20,2	80,5	100,0
	Total	41	25,2	100,0	
	Missing	122	74,8		
	Total	163	100		

Nogle bud på årsagerne til det lave anmeldelsestal er en manglende forventning om, at politiet kan "gøre noget" samt en misopfattelse af, at politiet arbejder med bagatelgrænser. Langt de fleste respondenter erklærer sig enige i, at de it-kriminelle har frit spil på internettet, og at det er svært for politiet at fange dem. Dette er det tætteste, vi kommer en indikator på, om respondenterne har tiltro til, at politiet kan stille noget op i kampen mod de it-kriminelle, i spørgeskemaet. Ved krydstabulering indikerer en p-værdi på 0,646 dog, at der ikke er en sammenhæng mellem det at anmelde it-kriminalitet og om man har tiltro til, at politiet kan fange de it-kriminelle. Variablen er dertil en meget snæver og enkeltstående indikator på, om respondenterne har tillid til politiet. Tabellen er vurderet uinteressant og er ikke medtaget i analysen.

8.6 Bivariat analyse af hyppighed af viktimering og udvalgte uafhængige variable

I den univariate analyse er der blevet påpeget og diskuteret fund, der kan influere på risikoen for at blive udsat for it-kriminalitet. Disses sammenhæng vil nu blive fremstillet i nedenstående. Den

afhængige variabel er *hyppighed af viktimisering* vurderet ud fra it-kriminalitetsindekset. De uafhængige variable er *internetbrug, oplevede uforståelige hændelser, variation af adgangskoder, villighed til deling af personfølsomme oplysninger, anvendelse af sociale medier og brug af beskyttelsessoftware* samt klassiske baggrundsvariable som *køn, alder, uddannelsesniveau og indkomst*.

Indledningsvist belyses fordelingen af hyppigheden af online viktimisering på udvalgte baggrundsvariable. Der er ikke i nogen tilfælde signifikant sammenhæng mellem hyppigheden af online viktimisering og de inddragede baggrundsvariable.

Det ses i tabel 8.21, at de 67-72-årige er den aldersgruppe, der sammenlagt har været mest udsat for it-kriminalitet, men at de 73+ årige i højere grad end de andre aldersgrupper har været udsat for reviktimisering. Dette stemmer overens med de indledende anmeldelsesdata på landsplan og for Østjyllands Politikreds.

Tabel 8.21 Hyppighed af online viktimisering fordelt på alder (i procent.) N=123					
		Aldersintervaller i år			
		55-60	61-66	67-72	73+
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	77,8	74,2	62,5	74,1
	En gang	11,1	16,1	17,9	3,7
	Flere gange	11,1	9,7	19,6	22,2
Total		100	100	100	100

Pearsons Chi2 = 5,307, p-værdi = 0,505. (5 celler med forventede observationer u. 5).

Der er ikke fundet studier, der relaterer sig til, om der er kønsforskel i risikoen for at blive udsat for it-kriminalitet, men i stikprøven ses det, at mænd i højere grad har været udsat for it-kriminalitet, og at dette skyldes, at de over dobbelt så ofte som kvinderne har været udsat for en enkeltstående viktimisering.

Tabel 8.22 Hyppighed af online viktimisering fordelt på køn (i procent.) N=124			
		Køn	
		Mand	Kvinde
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	64,8	75,5
	En gang	18,3	7,5
	Flere gange	16,9	17,0
	Total	100	100
Pearsons Chi ² = 3,064, p-værdi = 0,216 (0 celler med forventede observationer u. 5)			

Det ses, at hyppigheden af online viktimisering generelt falder i takt med at uddannelsesniveaut stiger, men at kurven knækker ved de respondenter med lang videregående uddannelse, hvoraf 40 procent har været ofre for it-kriminalitet. Førstepladsen indtages dog af respondenterne med en uddannelse på grundskole- eller gymnasieniveau. Heraf har over 66 procent været ofre for it-kriminalitet, og over 44 procent har været udsat for reviktimisering. Kruize (2017, 12-13) finder, at offerisikoen i it-kriminalitetssager er størst blandt folk med enten mellemlang eller lang uddannelse. Dette hænger antageligt sammen med købekraften.

Tabel 8.23 Hyppighed af online viktimisering fordelt på uddannelsesniveau (i procent.) N=119						
		Uddannelsesniveau				
		Grundskole/ Gymnasial	Erhvervsfaglig	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	33,3	70,0	76,9	75,4	60,0
	En gang	22,2	15,0	0,0	12,3	25,0
	Flere gange	44,4	15,0	13,1	12,3	15,0
	Total	100	100	100	100	100
Pearsons Chi ² = 11,556, p-værdi = 0,172 (8 celler med forventede observationer u. 5)						

Ses der på fordelingen på indkomstvariablen, så går tendensen fra ovenstående tabel igen. Dette skyldes antageligt en sammenhæng mellem uddannelsesniveau og indkomst. Det er her blandt respondenterne med høj indkomst, at den største andel af it-kriminalitetsofre findes.

Tabel 8.24 Hyppighed af online viktimitisering fordelt på indkomstintervaller (i procent.)				
N=107				
		Indkomst		
		Høj	Mellem	Lav
Hyppighed af online viktimitisering	Aldrig	58,3	72,2	75,0
	En gang	25,0	16,7	7,1
	Flere gange	16,7	11,1	17,9
	Total	100	100	100

Pearsons $\chi^2 = 4,331$, p-værdi = 0,363 (2 celler med forventede observationer u. 5)

Over 40 procent af respondenterne med høj indkomst har været udsat for it-kriminalitet mod et gennemsnit på omkring 24 procent for de to andre indkomstgrupper. Som beskrevet tidligere, så er det blandt respondenterne med høj indkomst, at vi finder den største andel af hyppige internetbrugere. 100 procent bruger internettet flere gange dagligt, hvilket kan være med til at forklare, at de som følge af øget eksponering er i øget risiko for at blive udsat for it-kriminalitet, ligesom at de har en større købekraft og dermed er mere egnede mål. Dog ses det, at respondenter med lav indkomst i højere grad er udsat for reviktimitisering.

Størstedelen af respondenterne oplever som tidligere nævnt sjældent eller aldrig uforståelige hændelser på internettet. Men tabel 8.25 viser, at andelen af de, der aldrig har været udsat for it-kriminalitet, er mindst blandt de respondenter, der sjældent/aldrig oplever uforståelige hændelser og højest blandt de, der ofte oplever uforståelige hændelser.

Tabel 8.25 Oplevede uforståelige hændelser fordelt på hyppighed af online viktimisering (i procent.) N=125			
		Oplevede uforståelige hændelser	
		Ofte	Sjældent/aldrig
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	55,6	74,2
	En gang	13,9	13,5
	Flere gange	30,6	12,4
Total		100	100
Pearsons $\chi^2 = 6,114$, p-værdi = 0,047 (1 celle med forventede observationer u. 5)			

Lige knap 45 procent af dem, der ofte oplever uforståelige hændelser har været udsat for it-kriminalitet, og 30,6 procent heraf har været udsat for reviktimisering. Til sammenligning har knap 26 procent af de, der sjældent/aldrig oplever uforståelige hændelser været udsat for it-kriminalitet, og 12,4 procent heraf er blevet reviktimeret.

Tabel 8.25 indikerer, at respondenter der oplever uforståelige hændelser på internettet i højere grad udsættes for it-kriminalitet og oftere reviktimeres end respondenter, der ikke oplever uforståelige hændelser på internettet. P-værdien 0,047 og vi kan tillade os at afvise nul-hypotesen. Andre studier viser, at ældre ofte oplever tekniske udfordringer i mødet med internettet (Hasselbach 2016, s. 34), mangler viden, der kan sikre dem i brugen af digitale apparater (Louderback & Antonaccio 2017), og ikke forstår processen i – og konsekvenserne – af deres online handlinger (Cross 2017), hvilket medfører, at de handler usikkert på internettet (ibid). Erik Ejersted mener også, at de største problemer for de ældre, han møder, er tekniske, og at de generelt har problemer med at vedligeholde en computer.

”De glemmer at få den opdateret. De får installeret nogle programmer, og der kommer nogle følgeprogrammer med, som de ikke har brug for, og det har man altså svært ved at styre.”

Han fortæller, at de ældre ikke helt forstår de grundlæggende begreber og mekanismer, der knytter sig hertil. Dette skaber både utryghed og misforståelser:

”Altså der er mange, der er bange for opdatering. Og der er mange, der ikke kan se forskel på en opdatering og en opgradering. Den sidste koster penge.”

Derudover kan folk opleve, at de får trykket på uhensigtsmæssige links og/eller får installeret unødvendige eller ulovlige programmer. Erik oplever, at folk har svært ved at skelne mellem det, der er legitimt og risikobetonet, og derfor ”brænder folk fingrene” på eksempelvis falske mails. Dette kan knytte an til de uforståelige hændelser, respondenterne oplever, selvom Erik fortæller om it-kursister og *ikke* drager på erfaringer om respondenterne.

Sammenhængen er interessant i denne stikprøve, hvor respondenterne i højere grad end i andre undersøgelser bruger internettet flere gange om dagen og føler sig trygge på internettet. Dog kan begge disse parametre som tidligere nævnt indvirke på, at de ældre i højere grad eksponerer sig selv for de motiverede gerningsmænd online.

33,4 procent af de respondenter, der bruger internettet flere gange om ugen har været udsat for it-kriminalitet, og heraf er *alle* reviktimiseret. Af respondenterne der bruger internettet flere gange om dagen har 32,5 procent været udsat for it-kriminalitet. Kun 15 respondenter bruger ikke internettet flere gange om dagen, men en teori kunne være, at de, der bruger internettet flere gange om dagen i højere grad er eksponeret i både tid og aktiviteter. De respondenter, der bruger internettet flere gange om ugen er mindre eksponerede i tid, men kan måske opleve større udfordringer i brugen af internettet. En p-værdi på 0,6 indikerer dog, at fundene kan tilskrives tilfældigheder.

Tabel 8.26 Hyppighed af online viktimisering fordelt på internetbrug (i procent.) N=125				
		Internetbrug		
		Flere gange om dagen	En enkelt gang om dagen	Flere gange om ugen
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	67,5	87,5	66,7
	En gang	14,9	0,0	0,0
	Flere gange	17,5	12,5	33,4
	Total	100	100	100
Pearsons Chi ² = 2,615, p-værdi = 0,624 (5 celler med forventede observationer u. 5)				

Det ses i tabel 8.27, at de respondenter, der bruger sociale medier i samlet set i lavere grad udsættes for it-kriminalitet end de respondenter, der ikke anvender sociale medier. Dette strider mod forventningen om, at SoMe-brugere er særligt udsatte. Det ses dog, at de respondenter, der bruger sociale medier i højere grad har været udsat for reviktimisering, hvilket i nogen grad underbygger tidligere fund om, at brugere af sociale medier er særligt udsatte for visse kriminalitetsformer (jf.

Holt & Bossler 2017). Med en p-værdi på 0,134 er der dog også her tale om en insignifikant sammenhæng.

Tabel 8.27 Hyppigheden af online viktimisering fordelt på anvendelse af sociale medier (i procent.) N=125			
		Anvender sociale medier	
		Ja	Nej
Hyppighed af online viktimisering	Aldrig	71,1	60,7
	En gang	10,3	25,0
	Flere gange	18,6	14,3
Total		100	100
Pearsons Chi2 = 4,016, p-værdi = 0,134 (2 celler med forventede observationer u. 5)			

Der er også kun tale om insignifikante sammenhænge ved krydstabulering med de tre udtryk for kompetente vagter, nemlig *villighed til deling af personfølsomme oplysninger*, *variation i adgangskoder* og *brug af beskyttelsessoftware*. Inddragelse af de tre resulterer i en p-værdi på 0,5 eller derover, hvorfor der minimum er 50 procents sandsynlighed for, at resultaterne i stikprøven kan tilskrives tilfældigheder. De tre tabeller er vurderet til at være uinteressante og er ikke medtaget i analysen.

7.7 Hvad er respondenternes erfaring med at modtage it-relateret undervisning?

Tabel 8.28 viser, at 71 procent af respondenterne erklærer sig enige i, at de godt kan lide at lære nye it-relaterede ting, og kun 3,7 procent er uenige. Det vil sige, at respondenterne overordnet set er motiverede for ny it-relateret viden, hvilket kan hænge sammen med deres hyppige internetbrug. Motivation for at bruge internettet og tilbøjeligheden til at prøve nye teknikker og services har en positiv effekt på internetbruget (Siren & Knudsen 2014).

Tabel 8.28 Holdning til ny it-relateret viden. N=135					
Valide besvarelser	Holdning til udsagn – 'Jeg kan godt lide at lære nye ting relateret til computere og internettet'	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
	Meget enig	28	17,2	20,7	20,7
	Enig	68	41,7	50,4	71,1
	Hverken enig eller uenig	34	20,9	25,2	96,3
	Uenig	2	1,2	1,5	97,8
	Meget uenig	3	1,8	2,2	100,0
	Total	135	82,8	100,0	
	Missing	28	17,2		
	Total	163	100		

Over 80 procent af respondenterne har deltaget i et it-kursus, og over 67 procent har deltaget i et it-kursus flere gange. Spørgsmålet er ikke afgrænset, så det kan lige så vel have været et arbejdsrelateret EDB-kursus i 90'erne som et selvvalgt it-kursusforløb. Der er ikke fundet tal fra tidligere studier til sammenligning, men en repræsentation af så mange it-kursister lyder voldsomt. Som nævnt ovenfor, så er de fleste respondenter glade for ny it-viden, hvilket selvfølgelig kan påvirke deres it-kursusengagement.

Tabel 8.29 Deltagelse i it-kurser (N=135)					
	Har du nogensinde deltaget i et it-kursus med flere deltagere?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	Ja, en enkelt gang	19	11,7	14,1	14,1
	Ja, flere gange	91	55,8	67,4	81,5
	Nej, aldrig	25	15,3	18,5	100,0
	Total	135	82,8	100,0	
	Missing	28	17,2		
	Total	163	100		

Over halvdelen af respondenterne fandt, at it-kursusniveauet var tilpas, mens omkring 15 procent fandt det for lavt. Ifølge andre studier (Det Kriminalpræventive Råd 2015; Cody et al. 1999) er det vigtigt, at niveauet er tilpasset kursisternes kompetencer. Ifølge Cody et al. (1999) resulterer et for lavt niveau i manglende motivation og et for højt niveau i negative associationer. Begge dele medfører frafald. Disse erfaringer har både Erik og Else også gjort sig. Else pointerer, at *"der ikke skal gå nogen herfra, der føler, at de er dummere end da de kom."* Et oplevet tilpas niveau og en lav forekomst af et niveau, der er oplevet som for højt understøtter respondenternes vurdering af dem selv som overvejende kompetente it-brugere, men det kan også blot skyldes, at respondenterne har været gode til at udvælge kurser, der passer til deres givne niveau.

Tabel 8.30 Oplevet it-kursusniveau (N=110)					
a	Hvordan var din oplevelse af it-kursets niveau?	Frekvens	Procent	Valide procent	Kumulative procent
Valide besvarelser	For lavt	17	10,4	15,5	15,5
	For højt	9	5,5	8,2	23,6
	Tilpas	73	44,8	66,4	90,0
	Anden oplevelse	11	6,7	10,0	100,0
	Total	110	67,5	100,0	
	Missing	53	32,5		
	Total	163	100		

7.8 Hvor modtager respondenterne primært it-hjælp og gør hjælpen dem mere motiverede for at bruge internettet?

Respondenterne modtager primært hjælp af deres familie. Lige under 50 procent af respondenterne har benyttet familien inden for den seneste måned, og heraf har 24 procent modtaget hjælp af familien mere end en enkelt gang. Andenpladsen indtages af respondenternes venner, hvor cirka 27 procent har fået hjælp. Dette stemmer overens med fund gjort af Siren & Knudsen (2014), der finder at 25 procent af de ældre modtager hjælp i brugen af internettet, og at familien er den primære go-to hjælpeinstans (Siren & Knudsen 2014, 58).

Tabel 8.31 Hjælp modtaget inden for den seneste måned i procent (N=135)					
	Hvor mange gange har du inden for den seneste måned modtaget hjælp til it-relaterede spørgsmål af følgende personer/instanser?	Slet ikke	En enkelt gang	Et par gange	Mere end et par gange
Valide besvarelser	Familie	53,3	23,0	17,8	5,9
	Venner	72,6	20,0	4,4	3,0
	Bekendte	83,0	11,1	5,2	0,7
	Udbud af Ældre Sagen	88,9	7,4	3,0	0,7
	Kommunale udbud	92,6	5,2	2,2	0,0
	Private it-supportere	86,7	8,1	3,7	1,5
	Netforums	88,9	6,7	2,2	2,2

Både Else Asp-Poulsen og Erik Ejersted oplever også, at de ældre gerne opsøger deres familie for at få hjælp, men at det ikke altid er så nemt for de ældre at drage brugbare erfaringer af hjælpen:

”Så er børnebørnene hjemme og hjælpe bedstemor, [...] men de har glemt at fortælle hvad de har hjulpet med, og de gør det så hurtigt at man ikke kan følge med.” (Erik Ejersted, Ældre Sagen Aalborg)

Ifølge Siren & Knudsen (2014) er de ældre mere trygge i deres brug af internettet, når de modtager hjælp. Dette er ikke tilfældet i nærværende stikprøve, hvor lidt under 30 procent af respondenterne er enige i, at de føler sig mere trygge, når de får hjælp til at begå sig på internettet.

Tabel 8.32 Tryghed i brugen af internettet ved hjælp (N=135)				
	Jeg føler mig mere tryk, når jeg får hjælp til at begå mig på internettet	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Enig	39	23,9	28,9
	Uenig	49	30,1	36,3
	Hverken enig eller uenig	47	28,8	34,8
	Total	135	82,8	100,0
	Missing	28	17,2	
	Total	163	100	

På samme måde er størstedelen af respondenterne ikke mere motiverede for at bruge internettet, hvis de har mulighed for at få hjælp dertil. Årsagen hertil kan muligvis findes i, at de ældre ikke oplever utryghed på internettet og har overvejende positive oplevelser med internettet samt har et højt selv vurderet it-kompetenceniveau.

Tabel 8.33 Motivation for brug af internettet ved hjælp (N=135)				
	Jeg bruger internettet mere, hvis der er mulighed for at få hjælp	Frekvens	Procent	Valide procent
Valide besvarelser	Enig	47	28,8	34,8
	Uenig	75	46,0	55,6
	Hverken enig eller uenig	38	23,3	28,1
	Total	135	82,8	100,0
	Missing	28	17,2	
	Total	163	100	

Siren & Knudsen (2014) finder, at selvstændig brug af internettet har en positiv effekt på internetbrug, og det at motivationen og trygheden i brugen af internettet ikke øges ved hjælp understøtter blot det faktum, at de ældre i denne sample er flittige, trygge og selvvurderede kompetente internetbrugere, der er selvstændige i deres brug af internettet.

9.0 Konklusion

I konklusionen forsøges det at besvare problemformuleringen, der lyder:

- 1. Hvilke mønstre er der i 55+årige internetbrugeres oplevelser og adfærd relateret til internettet og hvordan kan disse relateres til forekomsten af it-kriminalitet i stikprøven?*
- 2. Hvordan kan disse mønstre bidrage til nye perspektiver på ældre og it-relateret udsathed, og hvordan harmonerer disse perspektiver med erfaringer fra it-koordinatorer?*

Den oprindelige teori var, at der skulle findes forskellige segmenter af ældre, der alle havde forskellige it-kompetenceniveauer og forskellige oplevelser og erfaringer på internettet. I stedet blev der indfanget en meget it-relateret holdnings- og erfaringsmæssig homogen gruppe af internetbrugere, der bruger internettet flittigt, er trygge på internettet og har overvejende positive erfaringer med brugen af internettet. Langt de fleste vurderer deres eget it-kompetenceniveau som værende tilpas, og størstedelen har tidligere deltaget i et enkelt eller flere it-kurser. Sidstnævnte hænger antageligt sammen med, at langt størstedelen godt kan lide at modtage ny it-relateret viden. Hvordan hænger dette sammen med, at knap en tredjedel af respondenterne har været udsat for it-kriminalitet?

Det kommer som en overraskelse, at der er så stor en forekomst af ofre for it-kriminalitet i stikprøven, og at respondenterne fortsat er trygge, har overvejende positive oplevelser og oplever deres eget it-kompetenceniveau som tilpas. De trygge og selvvurderede kompetencestærke er stærkt overrepræsenterede sammenlignet med andre studier (Danmarks Statistik 2018; Hasselbach 2016) og it-koordinatorernes erfaringer.

Vi har altså i stikprøven en gruppe ældre, der i princippet gør alt det, der efterspørges. Det er umiddelbart de holdninger, oplevelser og erfaringer, der efterspørges, når der udarbejdes tiltag, der skal imødekomme de ældre og gøre dem til kompetente og trygge internetbrugere. De overordnede mønstre blandt respondenterne er:

- 96,3 procent bruger internettet hver dag
- 77,5 procent bruger sociale medier
- 81,7 procent bruger internettet til kontakt med det offentlige
- 95,8 procent føler sig grundlæggende trygge
- 99,3 procent har overvejende positive oplevelser
- 70,4 oplever sjældent/aldrig uforståelige hændelser
- 87,9 procent har installeret beskyttelsessoftware
- 90,1 procent varierer deres adgangskoder
- 72,6 procent har et selv vurderet tilpas kompetenceniveau
- 85,9 procent har erfaring med internettet fra arbejdslivet
- 46,7 procent opsøger it-relateret hjælp i familien, men størstedelen bliver ikke mere motiverede eller trygge ved at modtage hjælp
- 71,1 procent er motiverede for at lære nye ting relateret til internettet
- 81,5 procent har været på et eller flere it-kurser

Brugen af internettet er mest hyppig blandt de respondenter, der har erfaring med brug af internettet i deres arbejdsliv, og blandt respondenterne med den højeste indkomst. Sammenhængene er signifikante og understøttes af flere danske studier (Danmarks Statistik 2018; Hasselbach 2016; Siren & Knudsen 2014). I stikprøven falder hyppigheden af internetbrug med alderen. Sammenhængen er insignifikant, men understøttes i høj grad af andre studier (ibid.).

Ovenstående mønstre indikerer, at de ældre er kompetente og erfarne internetbrugere, men:

- 31,2 procent har været udsat for it-kriminalitet
- 17,6 procent har været udsat for reviktimisering
- 80,5 procent har aldrig anmeldt it-kriminaliteten

Næsten en tredjedel har været ofre for it-kriminalitet, og over halvdelen heraf har været udsat for it-kriminalitet flere gange. Databedrageri er med en forekomst på 12,2 procent den kriminalitetsform, respondenterne oftest udsættes for. Dette stemmer overens med forventningen (Det Kriminalpræventive Råd 2017; Rigspolitiet 2017).

Kun omkring 19,5 procent af de respondenter, der har været udsat for it-kriminalitet, har anmeldt it-kriminaliteten til politiet, og 4,9 procent af disse har ikke anmeldt alle tilfælde. Dette understøtter politiets egen forventning om et højt mørketal på området (Rigspolitiet 2017), og det

peger på, at der er en fejlsluttelse af, hvornår man bør anmelde et kriminelt forhold. Mine bud er, at de ældre enten ikke anerkender forholdet som kriminelt (eksempelvis ved chikane), at de ikke tror, politiet er i stand til at gøre noget ved sagen, og/eller at politiet arbejder med bagatelgrænser. Men tilbage til, hvad det er, der udsætter respondenterne. Der er selvsagt tids- og aktivitetsaspektet. Det er klart, at der med mere tid og flere aktiviteter følger større eksponering. Ud fra et rutineaktivitetsperspektiv er tid, kontekst og aktivitetstype netop det, der afgør, om en given rutineaktivitet udsætter individet for fare. Tilstedeværelsen af kompetente vagter i form af installeret beskyttelsessoftware, variation i adgangskoder og selv vurderet tilpas kompetenceniveau burde dog i princippet kunne forhindre en motiveret gerningsmand i at slå til, men det er umiddelbart ikke tilfældet i stikprøven.

Den eneste signifikante sammenhæng fandtes mellem hyppigheden af online viktimitisering og oplevede uforståelige hændelser. Knap 45 procent af de respondenter, der ofte oplever uforståelige hændelser har været udsat for it-kriminalitet, og 30,6 procent heraf har været udsat for reviktimitisering. Til sammenligning har knap 26 procent af de, der sjældent/aldrig oplever uforståelige hændelser været udsat for it-kriminalitet, og 12,4 procent heraf er blevet reviktimitiseret. Dette understøtter andre studiers fund, der indikerer, at mangel på forståelse for internettet og dets mekanismer medfører øget risiko for uhensigtsmæssig adfærd, der ultimativt kan lede til (re)viktimitisering. Sammenhængen understøtter i høj grad også erfaringer fra praktikforløbet, og erfaringer fra Erik Ejersted, der mener, at mange af de ældres udfordringer og udsathed skyldes manglende teknisk viden og indsigt i, hvad der eksponerer dem og deres data online. Retningen og styrken på sammenhængen testes ikke, og det er som sagt kun et fingerpeg.

Et bud på en forklaring er, at manglende oplevelse af negative hændelser og deres oplevede tryk gør, at de er mere tilbøjelige til at eksponere sig selv på internettet. Og dette i kombination med uforståelige hændelser kan medføre, at de handler uhensigtsmæssigt på de uforståelige hændelser, fordi respondenterne i forvejen har tiltro til deres egne evner og føler sig trygge i situationen.

Kan analysen kaste lys på nye perspektiver på it-relateret udsathed blandt ældre? Nærværende speciales fund indikerer, at udsathed på internettet ikke nødvendigvis minimeres med it-kurser, erfaringer med internettet og selv vurderet tilpas kompetenceniveau. Måske fordi der er diskrepans mellem *vurderede* kompetencer og *reelle* kompetencer. Eller måske grundet det, at der ved opståede uforståelige hændelser er en beskyttende faktor at vurdere egne kompetencer som mindre, således man ikke handler baseret på en falsk trykfølelse.

Tryghedsstrategiens formål er at reducere utrygheden i Aarhus Kommune, og herunder at ”*der iværksættes kampagner og aktiviteter med fokus på at give utrygge borgere et it-kompetenceløft*” (Aarhus Kommune 2017, s. 6) Men de ældre i nærværende stikprøve har umiddelbart allerede de fornødne kompetencer. Hvis målet er digital tryghed, så lader det til, at øget kompetenceniveau er det rette fokuspunkt. For de ældre i denne stikprøve var i høj grad trygge. Dog kender vi ikke retningen på sammenhængen, og det er dermed ikke selvsagt at kompetencer medfører tryghed i stikprøven. Men ses der på at minimere it-relateret udsathed, så er det ikke nødvendigvis sikkert, at der med øgede kompetencer følger reducere i it-relateret kriminalitet. Og fra et rutineaktivitetsperspektiv er det selvsagt, at der med øget eksponering på internettet følger øget risiko for at møde den motiverede gerningsmand. Men internettet er en uundgåelig arena, og det er vigtigt, at de ældre har både kompetencerne og motivationen til at integrere internettet i deres hverdagsaktiviteter. Nærværende speciales fund indikerer dog, at der med øget brug, øget kompetence og øget tryghed følger nogle andre problematikker, der kan påpeges som nye perspektiver ud fra en stikprøve blandt en it-holdnings- og erfaringsmæssig homogen gruppe af internetbrugere.

En hypotese er, at det kan have en beskyttende effekt at have et (selvvurderet) lavere it-relateret kompetenceniveau samt at føle sig utryk på internettet. Det har det i hvert fald, hvis der drages på erfaringer fra praktikforløbet og fra de to it-koordinatorer. Det, der adskiller respondenterne fra de ældre, der dannede grundlaget for praktikforløbet og de ældre it-kursister, som både Else Asp-Poulsen og Erik Ejersted fortæller om, er helt grundlæggende deres vurdering af eget kompetenceniveau samt deres opfattelse af de situationer de er i, som værende henholdsvis grundlæggende trygge/utrygge og positive/negative. De ældre informanter i praktikforløbet og de ældre it-kursister, som Erik og Else omtaler, er *meget* forsigtige grundet deres selvvurderede evner. Derfor får de taget eventuelle problemer i opløbet gennem kvalificeret hjælp. Helt modsat er det antageligt med respondenterne i nærværende stikprøve. Men det er selvfølgelig ikke hensigtsmæssigt, at der er en gruppe af ældre, der kun kan bruge deres digitale apparater, når de får hjælp. Som indledningsvist beskrevet er de i så fald i nogen grad ekskluderet fra den generelle samfundsdeltagelse.

Resultaterne er baseret på et meget lille og fejlbehæftet datasæt, hvorfor resultaterne er fingerpeg og indikationer snarere end endelige konklusioner. Dertil er de beskrevne mønstre baseret på respondenternes perciperede kompetencer, erfaringer og viktisering. Konklusionens gyldighed og specialets rækkevidde diskuteres i følgende afsnit.

10.0 Diskussion

Der er flere validitetsproblemer knyttet til konklusionen. Som tidligere nævnt, så er de omtalte mønstre baseret på en personlig udvælgelse af inddragede variable samt på respondenternes *selvopfattede* it-brug, hvorfor de ikke nødvendigvis stemmer overens med de reelle mønstre. Når det så er sagt, så har selvopfattet kompetenceniveau, utryghed og oplevede erfaringer reelle konsekvenser, og det er de konsekvenser, der er interessante. I forlængelse heraf er det som tidligere nævnt ikke muligt at tale om kausale forhold, idet disse ikke testes, og konklusionens resultater og perspektiver ses i stor udstrækning som kvalificerede fingerpeg og bud, der kan lede til nye perspektiver i fremtidig forskning og arbejde med genstandsfeltet.

Som tidligere nævnt er der flere af de variable, der inddrages i analysen og konklusionen, der har validitetsproblemer. Som tidligere nævnt er der for det første det retrospektive element. Kan folk huske, hvor mange gange de har været udsat for databedrageri i *hele* deres liv? Derudover kan spørgsmålsformuleringen have medført en umiddelbart større forekomst af ofre for it-kriminalitet. Dette problematiserer som tidligere nævnt validiteten af it-kriminalitetsvariablen og reviktimiseringsindekset, og dermed konklusionen, ligesom at det har været svært at finde sammenligningsgrundlag for forekomsten. Og er forekomsten overhovedet høj i stikprøven? Konklusionens præmis er, at den er høj, og dette er baseret på en personlig vurdering og forventning, der selvfølgelig er diskutabel.

Dertil kommer de meget endimensionelle indikatorer på oplevet utryghed, uforståelige hændelser og beskyttelsessoftware. Alle disse mål indfanger – i hvert fald for de to førstnævntes vedkommende – meget komplekse fænomener ud fra ét mål, hvorfor målevaliditeten som tidligere nævnt kommer på prøve, og fortolkningen heraf er med det forbehold.

Som tidligere nævnt, så er den eksterne validitet et stort problem i nærværende speciale. Hvem udgør populationen, der skal generaliseres til? Resultaterne skal kunne anvendes af Østjyllands Politi, men vi ved, at stikprøven ikke er repræsentativ for befolkningen i Aarhus Kommune. Når det er sagt, så kan resultaterne dog bruges til at fortælle noget om en homogen gruppe af internetbrugere, der i princippet 'gør alt det rigtige' og fra dem kan vi udlede erfaringer, der kan bruges af fagpersoner i hele Danmark. For hvad sker der, når folk er trygge, har positive oplevelser og vurderer deres eget kompetenceniveau som værende tilpas? Det er umiddelbart ikke et fokus, jeg er stødt på tidligere. Set i retrospektiv kunne en afgrænsning ved *trygge internetbrugere* være

foretaget. I så fald burde de overvejende utrygge frasorteres, og analysen burde have været gentaget med et lidt anderledes fokus.

11.0 Perspektivering

Man kan diskutere, hvilke perspektiver, der i fremtiden bør anlægges på it-kriminalitet som fænomen. I modsætning til rutineaktivitetsteorien, der er relativt endimensionel i tilgangen til kriminalitetsforebyggelse, så advokerer Tore Bjørgo i 'Preventing Crime – A Holistic Approach' (2016) for, at vi bør se kriminalitetsbekæmpelsen som værende et system, der består af adskillige elementer. Bjørgo inddrager forskellige forebyggelsesperspektivers aktive mekanismer og danner på baggrund heraf en holistisk tilgang til kriminalitetsforebyggelse.

Bjørgo præsenterer i alt ni *forebyggelsesmekanismer*, der forklarer, hvordan en given kriminalitetsform kan forebygges og reduceres:

- *Etablere og vedligehold normative barrierer til hinder for at begå kriminelle handlinger*
- *Reducere rekrutteringen til kriminelle miljøer og aktiviteter ved at eliminere de sociale og individuelle årsager og processer, der leder til kriminalitet*
- *Afholde potentielle gerningsmænd fra at begå kriminalitet gennem truslen om straf*
- *Forpurre kriminelle handlinger ved at stoppe dem, før de udføres*
- ***Beskytte sårbare mål ved at reducere mulighederne og gøre det mere krævende at gennemføre kriminelle handlinger***
- *Reducere skadelige konsekvenser af kriminelle handlinger*
- *Reducere gevinsterne ved kriminelle handlinger*
- *Indespærring (eller neutralisering) af gerningsmænd ved at nægte dem muligheden (kapaciteten) til at gennemføre kriminelle handlinger*
- *Opmuntre til afstandtagen til kriminalitet og rehabilitering af tidligere kriminelle, så de har mulighed for at få et almindeligt liv* (Bjørgo 2016, 2, egen oversættelse og egen markering)

De ni mekanismer kan ifølge Bjørgo (2016) overføres til enhver kriminalitetsform¹³ (ibid, 2), og strategierne udgør tilsammen et forebyggelseshele. Den markerede mekanisme er den, jeg mener, nærværende speciale er funderet på. Dette stemmer overens med en situationel tilgang.

¹³ Bjørgo (2016) tester selv teorien på fem kriminalitetsformer: Indbrud i hjemmet, voldelige ungdomsbander, organiseret kriminalitet begået af rockergrupperinger, spirituskørsel og terrorisme.

Tanken er ifølge Bjørgo, at hver mekanisme kan ses som en barriere; hvis ikke den ene barriere forhindrer en given kriminel handling, så kan en anden barriere forhindre den. Overført til en it-kriminalitetskontekst, så vil det sige, at hvis ikke en potentiel it-kriminel bliver stoppet af de normative barrierer (at it-kriminalitet er moralsk forkert), så kan han/hun eventuelt afskrækkes ved tanken om straf. Hvis dette ikke er tilfældet, så kan det forsøges at stoppe de kriminelle handlinger, før de udføres gennem eksempelvis antivirus, ligesom at eventuelle økonomiske tab dækkes af offerets bank. Og så videre.

Den holistiske tilgang er umiddelbart meget overførbart til en dansk kontekst, og drager allerede paralleller til en dansk tilgang, hvor mange forskellige instanser og aktører samarbejder om at aktivere mekanismerne for at forebygge og reducere fremtidig kriminalitet. Bjørgo operationaliserer ikke teorien i en virtuel kontekst, og umiddelbart kan det anses som en uoverskuelig opgave at forsøge at aktivere alle mekanismer, idet man ved så lidt om, hvem de it-kriminelle er, hvordan de organiserer sig, hvordan man skal øge risikoen for straf samt generelt reducere deres muligheder for at begå kriminalitet. Det er dog et interessant perspektiv, der er nævneværdigt i denne kontekst.

Referencer

- Aarhus Kommune (2107): "Tryk i Aarhus – Oplæg til en fælles tryghedsstrategi for Østjyllands Politi og Aarhus Kommune" Borgmesterens afdeling 16. marts 2017. Kan findes på: <https://docplayer.dk/47295293-Oplaeg-til-en-faelles-tryghedsstrategi-for-oestjyllands-politi-og-aarhus-kommune.html>
- Agresti, A., & Finlay, B. (2009). *Statistical Methods for the Social Sciences* (Årg. 4. udgave). New Jersey: Pearson Education Inc.
- Agresti, A., & Finlay, B. (2014). *Statistical Methods for the Social Sciences*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Andersen, L. Ø., & Jakobsen, K. U. (2004). *Introduktion til statistik med SPSS*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andresen, M., Brantingham, P. J., & J., B. K. (2010). *Classics in Environmental Criminology*. 1. Udgave. Boca Raton: CRC Press.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality - A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books .
- Bjørger, T. (2016). *Preventing Crime - A Holistic Approach*. New York: Palgrave MacMillan.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press Inc.
- Burns, S., & Roberts, L. (Vol. 15, No. 1 2013). Applying the Theory of Planned Behaviour to predicting online safety behaviour. *Crime Prevention and Community Safety*, s. 48–64.
- Celer, Č., & Jánková, M. (Vol. 29, No. 2. 2017). Online Habits of the 55 Plus Generation in a Selected Region of the Czech Republic. *Market-Tržište*, s. 125-138.
- Cody, M. J., Dunn, D., Shari, H., & Wendt, P. (Vol. 48, No. 4 1999). Silver surfers: Training and evaluating internet use among older adult learners. *Communication Education*, s. 269-286.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (2014). Routine Activity Theory. I F. T. Cullen, R. Agnew, & P. Wilcox, *Criminological Theory: Past to present* (s. 469-480). New York: Oxford University Press.

- Collin, F. (2012). Social Konstruktivisme. I H. M. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard, *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 335-375). Letland: Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, 2. oplæg.
- Cross, C. (Vol. 30, No. 1 2017). 'But I've never sent them any personal details apart from my driver's licence number ...': Exploring seniors' attitudes towards identity crime. *Security Journal*, s. 74–88.
- Danmarks Statistik. (2017a). *Danmarks Statistisk: Familiernes adgang til pc og internet i hjemmet efter adgang, type og tid*. Hentet fra Danmarks Statistik:
<https://www.statistikbanken.dk/FABRIT01>
- Danmarks Statistik. (14. Juni 2017b). *Danmarks Statistik: Mobilen er den foretrukne enhed til internetadgang*. Hentet fra Danmarks Statistik:
<https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=24235>
- Danmarks Statistik. (2018). *It-anvendelse i befolkningen 2017*. København. Kan hentes på:
www.dst.dk/Publ/ItBefolkning: Danmarks Statistik.
- Danmarks Statistiks (2018b) Statistikbanken:
- Uddannelsesniveau* på: Uddannelse og viden - Befolkningens uddannelsesstatus - Befolkningens højst fuldførte uddannelse HFUDD10 valgt
- Folketal* på: Folketal - Folketal den 1. i kvartalet efter område, civilstand, tid, alder og køn – FOLK1A valgt.
- Indkomst* på: Arbejde, indkomst og formue – Indkomster – Person- og familieindkomster – personindkomster INDKP105 valgt
- Danmarks Statistik (2018c) Statistikbanken:
- Folketal* på: Folketal - Folketal den 1. i kvartalet efter område, civilstand, tid, alder og køn – FOLK1A valgt.
- de Vaus, D. (2002). *Surveys in Social Research*. London: Routledge.
- Det Kriminalpræventive Råd . (2016b). *Danskernes forestillinger, bekymringer og adfærd i forhold til it-kriminalitet*. København: Det Kriminalpræventive Råd.

- Det Kriminalpræventive Råd. (2015). *Kriminalitetsforebyggelse og kampagner - En litteraturgennemgang af kampagneteorier, -metoder og -strategier*. København: Det Kriminalpræventive Råd.
- Farrington, D. P., & Jolliffe, D. (Vol. 33 2017). Special issue on systematic reviews in criminology. *Aggression and Violent Behavior*, s. 1-3.
- Forbrugerrådet Tænk. (2015). *Befolkningsundersøgelse - Undersøgelse af danskernes oplevede utryghed ved færden på internettet*. Forbrugerrådet Tænk.
- Forbrugerrådet Tænk. (20.. september 2017). *Sådan laver du et godt kodeord*. Hentet fra Test og forbrugerliv - digitale tjenester: <https://taenk.dk/test-og-forbrugerliv/digitale-tjenester/saadan-laver-du-et-godt-kodeord>
- Garfinkel, S. L. (Vol. 55, No. 6. Juni 2012). Inside Risks: The Cybersecurity Risk - Increased attention to cybersecurity has not resulted in improved cybersecurity. *Communications of the ACM*, s. 29-32. Kan findes på: <https://dl.acm.org/citation.cfm?id=2184330>.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control - Crime and Social Control in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Hasselbach, G. (2016). *Digital Tryghed - de væsentligste digitale udfordringer for forbrugerne i Danmark*. København: Forbrugerrådet Tænk .
- Hayani, N., & Rahim, A. (Vol. 44, No. 4 2015). A systematic review of approaches to assessing cybersecurity awareness. *Kybernetes*, s. 606-622.
- Holt, T. J., & Bossler, A. (2016). *Cybercrime in Progress - Theory and Prevention of Technology-enabled offenses*. New York: Routledge.
- Jacobsen, M. H. (2007). Adaptiv teori - den tredje vej til viden: En stående vej til syntesesociologi. I R. Antoft, M. H. Rasmussen, & A. (. Jørgensen, *Håndværk & Horisonter - Tradition og nytænkning i kvalitativ metode* (s. 249-292). Odense : Syddansk Universitetsforlag.
- Kruize, P. (2017). *Internetkriminalitet 2017 - Offerundersøgelse om identitetstyveri, bedrageri, afpresning og chikane i cyberspace*. København: Det Kriminalpræventive Råd.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterView*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Louderback, E. R., & Antonaccio, O. (Vol. 54, No. 5 2017). Exploring Cognitive Decision-making Processes, Computer focused Deviance Involvement and Victimization: The Role of

Thoughtfully Reflective Decision-making. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, s. 639-679.

Morgan, J. (2015). *Exploring Senior Citizen Perceptions of Their Cyber Data Privacy and Security*. Ph.D.-afhandling: ProQuest LLC.

Ngo, F. T., & Paternoster, R. (Vol. 5, No. 1 . Januar 2011). Cybercrime Victimization: An examination of Individual and Situational level factors. *International Journal of Cyber Criminology*, s. 773–793.

Peral-Peral, B., Arenas-Gaitán, J., & Villarejo-Ramos, Á.-F. (n. 45, v. XXIII, 2015). From Digital Divide to Psycho-digital Divide: Elders and Online Social Networks. *Media Education Research Journal*, s. 57-64.

Pratt, T. C. (15. Marts 2018). The Myth of the Tech-Savvy Teen and the Clueless Senior Citizen: Revisiting Technology-Based Victimization Over the Life Course . *Criminal Justice Review* , s. Kan findes på: <https://doi.org/10.1177/0734016818763245> .

Rigspolitiet. (2016). *Politiets Tryghedsindeks - Metoderapport* . København: Rigspolitiet.

Siren, A., & Knudsen, S. G. (2014). *Ældre og digitalisering - holdninger og erfaringer blandt ældre i Danmark*. København: SFI - det nationale forskningscenter for velfærd.

Thatcher, J. B., Loughry, M. L., Lim, J., & McKnight, D. H. (Vol. 44 2007). Internet anxiety: An empirical study of the effects of personality, beliefs, and social support. *Information & Management*, s. 353–363.

van Deursen, A., & Helsper, E. J. (Vol. 30, No. 2 2015). A nuanced understanding of Internet use and non-use among the elderly. *European Journal of Communication*, s. 171–187.

Vuori, S., & Holmlund-Rytkönen, M. (Vol. 23, No. 1 2005). 55+ people as internet users. *Marketing Intelligence & Planning*, s. 58-76.

Ældre Sagen Aarhus. (27. juni 2018). *Ældre Sagen Aarhus*. Hentet fra Ældre Sagen Aarhus: <https://kommunesider.aeldresagen.dk/2/aarhus/aarhus/Sider/default.aspx>

Østjyllands Politi. (2017). *Lokalstrategisk Analyse - Østjyllands Politi*. Østjyllands Politi.